

**KTO KARATAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GRAFİK TASARIM ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**İLKÖĞRETİM DERS KİTAPLARINDA KULLANILAN
İLLÜSTRASYONLARIN ÖĞRENCİLERİN YAŞINA UYGUNLUĞUNUN
DEĞERLENDİRİLMESİ: İLKOKUL 4. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS
KİTABININ İNCELENMESİ**

Feyza Nur İNCE

Yüksek Lisans Tezi

**KONYA
Aralık, 2019**

İLKÖĞRETİM DERS KİTAPLARINDA
KULLANILAN İLLÜSTRASYONLARIN ÖĞRENCİLERİN YAŞINA
UYGUNLUĞUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ: İLKOKUL 4. SINIF SOSYAL
BİLGİLER DERS KİTABININ İNCELENMESİ

Feyza Nur İNCE

KTO Karatay Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Grafik Tasarım Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı

Yüksek Lisans Tezi

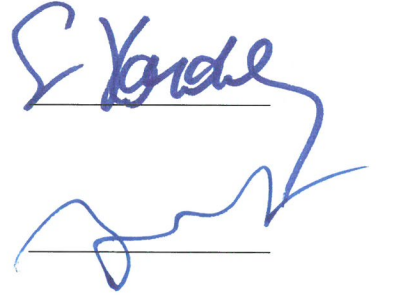
Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Bülent BİNGÖL

Konya
Aralık 2019

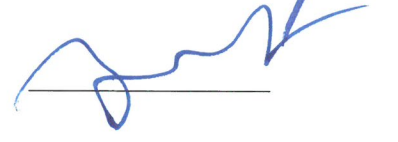
KABUL VE ONAY

Feyza Nur İNCE tarafından hazırlanan “İlköğretim Ders Kitaplarında Kullanılan İllüstrasyonların Öğrencilerin Yaşına Uygunluğunun Değerlendirilmesi: İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının İncelenmesi” başlıklı bu çalışma, 19 Aralık 2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı: Prof. Dr. Süleyman KARAÇOR
Selçuk Üniversitesi

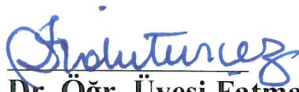
Tez Danışmanı: Dr.Öğr.Üyesi Bülent BİNGÖL
KTO Karatay Üniversitesi

Jüri Üyesi: Dr.Öğr.Üyesi Hülya KAROĞLU
KTO Karatay Üniversitesi

Jüri tarafından kabul edilen bu çalışmanın Yüksek Lisans/Doktora Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Dr. Öğr. Üyesi Fatma Didem TUNÇEZ
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Enstitü tarafından onaylanan Yüksek Lisans/Doktora tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını basılı veya dijital biçimde arşivleme ve aşağıda belirtilen koşullar dahilinde erişime açma iznini KTO Karatay Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle, Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak ve gelecekteki çalışmalar (makale, kitap, lisans, patent vb.) için tezimin tamamının veya bir bölümünün kullanım hakları yalnızca bana ait olacaktır.

Tezimin bütünüyle kendi çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izinle kullanılması zorunlu olan kaynakları, yazılı izin alarak kullandığımı ve istenildiğinde izinlerin suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

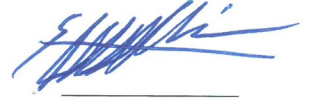
Yükseköğretim Kurulu tarafından yayımlanan “Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge” kapsamında, tezim, aşağıda belirtilen koşullar haricince, YÖK Ulusal Tez Merkezi ve KTO Karatay Üniversitesi Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

Enstitü / Fakülte Yönetim Kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir.¹

Enstitü / Fakülte Yönetim Kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir.²

Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir.³⁴

19 Aralık 2019

Feyza Nur İNCE

¹ MADDE 6(1) Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent aima sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

² MADDE 6(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ay aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

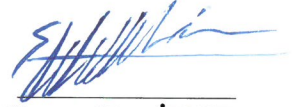
³ MADDE 7(1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

⁴ MADDE 7(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

ETİK BEYAN

KTO Karatay Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Hazırlama ve Yazım Kurallarına uygun olarak Dr. Öğr. Üyesi Bülent BİNGÖL danışmanlığında tarafımdan üretilen bu tez çalışmasında; sunduğum tüm veri, enformasyon, bilgi ve belgeleri bilimsel etik kuralları çerçevesinde elde ettiğimi, tüm değerlendirme, analiz, bulgu ve sonuçları bilimsel usullere uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım kaynakların tümüne bilimsel normlara uygun biçimde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, tezimin/projemin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

19 Aralık 2019

Feyza Nur İNCE

TEŞEKKÜR

Tez araştırmamın başından itibaren bana güvenen, tüm aşamalarında profesyonel katkıları ile bana yardımcı olan, bilgi ve deneyimlerinden faydalandığım ayrıca gösterdiği sabır ve anlayışı için değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Bülent BİNGÖL'e teşekkürlerimi sunarım.

Tüm eğitim hayatım boyunca her zaman arkamda duran, pes ettiğim noktada bana güçlü olduğumu tekrar tekrar bıkmadan usanmadan hatırlatan ve her zaman okumamı canı gönülden destekleyen sevgilerine varlıklarına şükran duyduğum sevgili babam Celalettin İNCE ile sevgili annem Semiha İNCE'ye ve bu yolda bana her zaman güvenip sürekli yanımda olan, yorgunluğumu unutturan biricik kıymetli kardeşlerim Beyza Nur İNCE ve Merve Nur İNCE'ye teşekkür ederim.

Aralık, 2019

Feyza Nur İNCE

ÖZET

Feyza Nur İNCE
İlköğretim Ders Kitaplarında Kullanılan İllüstrasyonların Öğrencilerin
Yaşına Uygunluğunun Değerlendirilmesi: İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler
Ders Kitabının İncelenmesi
Yüksek Lisans
Konya, 2019

Bu tez çalışması, 4. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının içerisindeki illüstrasyonların öğrenci yaşına uygunluğunun değerlendirilmesi niteliğinde yapılmıştır. Bu tez araştırmasının modeli ise betimsel bir anket uygulamasıdır. Anket incelemesine dayalı olarak nitel bir veri toplama tekniği kullanılmıştır. Bu çalışmanın evrenini ise MEB tarafından onaylanmış ilköğretim dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler ders kitapları oluşturmaktadır. Verilerin, uzmanlar ve öğretmenlere uygulanmış olan anketler sonucunda elde edilmiştir. Bu araştırmanın verilerini toplamak amacı ile alt amaçlara uygun olarak 5’li likert tipi derecelendirme geliştirilmiştir. Veriler, 5’li likert tipi derecelendirmede yer alan ölçütlere göre analiz edilerek, kitap içerisinden seçilen somut örneklerle desteklenecektir. Bu veriler, metnin içeriğini destekleyici illüstrasyonların (resimlemelerin) kullanılmasını, illüstrasyonlarla metnin içeriğinin uygun ve tutarlı olmasını, illüstrasyonların sayfa içerisine etkili biçimde yerleştirilmesini, illüstrasyonların teknik özellikler bakımından etkili kullanılmasını ve illüstrasyonların öğrenciyi düşündürmesi açısından analiz edilerek yorumlanmasını sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler

Sosyal Bilgiler, İllüstrasyon, Öğrenci Yaşına Uygunluğu

ABSTRACT

Feyza Nur İNCE

Evaluation Of The Suitability Of Illustrations Used In Elementary
School Textbooks For The Age Of Students: Examination Of Primary
School 4th Grade Social Studies Textbook

Master

Konya, 2019

This thesis was conducted to evaluate the appropriateness of the illustrations in 4th Grade Social Studies textbooks to the student age. The model of this thesis is a descriptive questionnaire. A qualitative data collection technique was used based on the survey analysis. The universe of this study consists of fourth grade Social Studies textbooks approved by the Ministry of National Education. The data were obtained as a result of questionnaires applied to experts and teachers. In order to collect the data of this study, a 5-point Likert-type rating was developed in accordance with the sub-objectives. The data will be analyzed according to the criteria in the 5-point Likert-type rating and will be supported with concrete examples selected from the book. These data provided the use of illustrations supporting illustrations of the text, the content of the illustrations to be appropriate and consistent, the placement of the illustrations effectively within the page, the use of illustrations in terms of technical characteristics and illustrations were analyzed and interpreted to make the student think.

Keywords

Social Studies, Illustration, Suitability for Student Age

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	i
BİLDİRİM.....	ii
ETİK BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar DİZİNİ.....	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xvi
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xviii
1. GİRİŞ.....	1
2. İLLÜSTRASYONUN TANIMI VE TARİHÇESİ.....	2
2.1. İllüstrasyonun Kavramsal Açıklaması ve Genel Anlamı.....	6
2.1.1. İllüstrasyonda Olması Gereken Unsurlar.....	7
2.1.2. İllüstrasyonun Uygulama Alanları.....	8
2.2. İllüstrasyonun Tarihçesi.....	9
2.3. İllüstrasyonun Tarihsel Gelişimi Ve Kullanımı.....	19
2.3.1. Antik Medeniyetlerde İllüstrasyon Ve Antik Dönem İllüstrasyon'unun Çağımız İllüstrasyon Sanatına Etkisi.....	22
2.3.2. Avrupa'da Fransız İhtilali'nden Günümüze İllüstrasyon Geleneğinin İncelenmesi.....	28
2.3.3. Anadolu Selçuklu Devleti ve Osmanlı Devleti'nde İllüstrasyon.....	32
2.4. İllüstrasyonun Çeşitleri.....	37

2.4.1. Sanatsal İllüstrasyon	38
2.4.2. Teknik ve Bilimsel İllüstrasyon.....	38
2.4.3. Modern İllüstrasyon	41
3. DERS KİTABININ TANIMI	42
3.1. Ders Kitaplarının Oluşum Süreci	43
3.1.1. Ders Kitaplarında İllüstrasyonun (Resimlemenin) Önemi.....	49
3.1.2. Türkiye’de Ders Kitaplarına İlişkin Sorunlar	53
3.1.3. İllüstrasyonların İşlevleri Bakımından Gruplandırılması.....	55
3.1.3.1. Süsleyici Resimler.....	55
3.1.3.2. Metin Tamamlayıcı Resimler.....	55
3.1.3.3. Metni Tamamlayıcı Yorumlayıcı Resimler	55
3.2. Ders Kitabı Tasarımındaki Grafikselleme	55
3.3. Ders Kitaplarının Tasarımında İllüstrasyon Ögesinin Kullanım Sorunsalı.....	57
4. PROBLEM DURUMU.....	61
4.1. Problem Cümlesi	62
4.2. Alt Problemler	62
4.2. Araştırmanın Amacı.....	62
4.2.1. Araştırmanın Konusu ve Kapsamı	63
4.3. Araştırmanın Önemi	63
4.4. Varsayımlar	65
4.5. Sınırlılıklar	65
4.6. Araştırmanın Yöntemi	66
4.7. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	66
4.8. Veri Toplama Aracı	66
4.9. Verilerin Çözümlemesi	66

5. BULGULAR VE YORUM.....	67
5.1. Görev Yapılan İl Dağılımına Göre Bulgular.....	67
5.2. Yaş Dağılımına Göre Bulgular.....	67
5.3. Cinsiyet Dağılımına Göre Bulgular	68
5.4. Medeni Hal Dağılımına Göre Bulgular.....	69
5.5. Öğrenim Durumu Dağılımına Göre Bulgular	70
5.6. Hizmet Süresi Dağılımına Göre Bulgular	71
5.7. Konyada ki Öğretmenlerin Ders Kitaplarında Kullanılan İllüstrasyonları Değerlendirmelerine Ait Bulgular.....	72
5.8. Ankara'da ki Öğretmenlerin Ders Kitaplarında Kullanılan İllüstrasyonları Değerlendirmelerine Ait Bulgular.....	89
5.9. Öğretmenlerin Ders Kitaplarında Kullanılan İllüstrasyonları Değerlendirmelerine Ait Bulgular	106
5.10. Uzmanların Ders Kitaplarında Kullanılan İllüstrasyonları Değerlendirmelerine Ait Bulgular.	123
6. SONUÇ.....	130
ÖNERİLER.....	131
KAYNAKLAR	133
ÖZGEÇMİŞ	137
EK 1. ÖĞRETMENLERE HAZIRLANAN ANKET SORULARI	138
UZMANLARA HAZIRLANAN ANKET SORULARI.....	140
ETİK KURUL ONAYI	142

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Araştırmaya katılan öğretmenler ve uzmanların görev yaptıkları il tanıtıcı özellikleri(n=118; n=8)	69
Tablo 2. Araştırmaya katılan öğretmenler ve uzmanların yaş durumları tanıtıcı özellikleri(n=118; n=8)	69
Tablo 3. Araştırmaya katılan öğretmenler ve uzmanların cinsiyete göre tanıtıcı özellikleri(n=118; n=8)	70
Tablo 4. Araştırmaya katılan öğretmenler ve uzmanların medeni hal tanıtıcı özellikleri(n=118; n=8)	71
Tablo 5. Araştırmaya katılan öğretmenler ve uzmanların öğrenim durumu tanıtıcı özellikleri(n=118; n=8)	72
Tablo 6. Araştırmaya katılan öğretmenler ve uzmanların hizmet süresi tanıtıcı özellikleri(n=118; n=8)	73
Tablo 7. “Ders kitabında yer alan illüstrasyonlar sınıf düzeyine uygundur.” İfadesini Konya’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular.(n=57)	74
Tablo 8. “İllüstrasyonlar bulunduğu metnin içeriğine uygundur.” İfadesini Konya’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=57)	74
Tablo 9. “İllüstrasyonlar metne tutarlıdır”. İfadesini Konya’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=57).....	76
Tablo 10. “İllüstrasyonlar öğrenciyi düşündürücü nitelikte midir?” İfadesini Konya’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=57)	77
Tablo 11. “İllüstrasyonların sayfadaki konumlandırılma tarzı uygundur.” İfadesini Konya’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=57)	78
Tablo 12. “Öğrencileri yanlış bilgilendirecek ve onlara olumsuz örnek olacak illüstrasyonlara(resimlemelere) yer verilmiştir.” İfadesini Konya’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=57).....	79
Tablo 13. “İllüstrasyonlar (resimlemeler), öğrencilerde metni okumaya yönelik istek uyandırmaktadır.” İfadesini Konya’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=57).....	80

Tablo 14. “Ders kitabında farklı türde (resim, karikatür ve fotoğraf vb.) resimlemelere yer verilmiştir.” İfadesini Konya’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=57).....	81
Tablo 15. “Resimlemelerde özellikle vurgulanmak istenen elemanlara dikkat çekilmiştir.” İfadesini Konya’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=118).....	82
Tablo 16. “Resimlemelerde yalınlık ve kolay anlaşılabilirlik ilkesine uyulmuştur.” İfadesini Konya’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=118).....	83
Tablo 17. “Resimlemelerde belirli bir bütünlük ve görsel devamlılık mevcuttur.” İfadesini Konya’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=57).....	84
Tablo 18. “İllüstrasyonlarda karşılıklı iki sayfanın birlikte düzenlenmesine (karşılıklı iki sayfanın tek bir kompozisyon olarak düşünülmesine) dikkat edilmiştir.” İfadesini Konya’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=57).....	85
Tablo 19. “Resimlemeler öğrencilere estetik bakış açısı kazandırmaya yöneliktir.” İfadesini Konya’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=57).....	86
Tablo 20. “Metnin içeriğini destekleyici görsel illüstrasyonlar kullanılmıştır.” İfadesini Konya’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=57).....	87
Tablo 21. “Resimlemeler öğrencilerin ilgisini çekecek ve onları derse güdüleyecek düzeydedir.” İfadesini Konya’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=57).....	88
Tablo 22. “Ders kitabında yer alan resimlemeler konunun daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunmaktadır.” İfadesini Konya’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=57).....	89
Tablo 23. “Resimlemeler öğrencilerin yaratıcı düşünme güçlerini geliştirmeye yöneliktir.” İfadesini Konya’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=57).....	90
Tablo 24. “Ders kitabında yer alan illüstrasyonlar sınıf düzeyine uygundur.” İfadesini Ankara’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular.(n=61).....	91
Tablo 25. “İllüstrasyonlar bulunduğu metnin içeriğine uygundur.” İfadesini Ankara’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=61).....	92
Tablo 26. “İllüstrasyonlar metne tutarlıdır”. İfadesini Ankara’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=61).....	93

Tablo 27. “İllüstrasyonlar öğrenciyi düşündürücü nitelikte midir?” İfadesini Ankara’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=61)	94
Tablo 28. “İllüstrasyonların sayfadaki konumlandırılma tarzı uygundur.” İfadesini Ankara’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=61)	95
Tablo 29. “Öğrencileri yanlış bilgilendirecek ve onlara olumsuz örnek olacak illüstrasyonlara(resimlemelere) yer verilmiştir.” İfadesini Ankara’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=61).....	96
Tablo 30. “İllüstrasyonlar (resimlemeler), öğrencilerde metni okumaya yönelik istek uyandırmaktadır.” İfadesini Ankara’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=61).....	97
Tablo 31. “Ders kitabında farklı türde (resim, karikatür ve fotoğraf vb.) resimlemelere yer verilmiştir.” İfadesini Ankara’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=61).....	98
Tablo 32. “Resimlemelerde özellikle vurgulanmak istenen elemanlara dikkat çekilmiştir.” İfadesini Ankara’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=61).....	99
Tablo 33. “Resimlemelerde yalnlık ve kolay anlaşılabilirlik ilkesine uyulmuştur.” İfadesini Ankara’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=61).....	100
Tablo 34. “Resimlemelerde belirli bir bütünlük ve görsel devamlılık mevcuttur.” İfadesini Ankara’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=61).....	101
Tablo 35. “İllüstrasyonlarda karşılıklı iki sayfanın birlikte düzenlenmesine (karşılıklı iki sayfanın tek bir kompozisyon olarak düşünülmesine) dikkat edilmiştir.” İfadesini Ankara’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=61)	102
Tablo 36. “Resimlemeler öğrencilere estetik bakış açısı kazandırmaya yöneliktir.” İfadesini öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=61).....	103
Tablo 37. “Metnin içeriğini destekleyici görsel illüstrasyonlar kullanılmıştır.” İfadesini Ankara’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=61)	104
Tablo 38. “Resimlemeler öğrencilerin ilgisini çekecek ve onları derse güdüleyecek düzeydedir.” İfadesini Ankara’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=61).....	105

Tablo 39. “Ders kitabında yer alan resimlemeler konunun daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunmaktadır.” İfadesini Ankara’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=61).....	106
Tablo 40. “Resimlemeler öğrencilerin yaratıcı düşünme güçlerini geliştirmeye yöneliktir.” İfadesini Ankara’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=61)	107
Tablo 41. “Ders kitabında yer alan illüstrasyonlar sınıf düzeyine uygundur.” İfadesini öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular.(n=118)	108
Tablo 42. “İllüstrasyonlar bulunduğu metnin içeriğine uygundur.” İfadesini öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=118)	109
Tablo 43. “İllüstrasyonlar metne tutarlıdır”. İfadesini öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=118)	110
Tablo 44. “İllüstrasyonlar öğrenciyi düşündürücü nitelikte midir?” İfadesini öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=118)	111
Tablo 45. “İllüstrasyonların sayfadaki konumlandırılma tarzı uygundur.” İfadesini öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=118)	112
Tablo 46. “Öğrencileri yanlış bilgilendirecek ve onlara olumsuz örnek olacak illüstrasyonlara(resimlemelere) yer verilmiştir.” İfadesini öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=118).....	113
Tablo 47. “İllüstrasyonlar (resimlemeler), öğrencilerde metni okumaya yönelik istek uyandırmaktadır.” İfadesini öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=118) .	114
Tablo 48. “Ders kitabında farklı türde (resim, karikatür ve fotoğraf vb.) resimlemelere yer verilmiştir.” İfadesini öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=118).....	115
Tablo 49. “Resimlemelerde özellikle vurgulanmak istenen elemanlara dikkat çekilmiştir.” İfadesini öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=118)	116
Tablo 50. “Resimlemelerde yalınlık ve kolay anlaşılabilirlik ilkesine uyulmuştur.” İfadesini öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=118).....	117
Tablo 51. “Resimlemelerde belirli bir bütünlük ve görsel devamlılık mevcuttur.” İfadesini öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=118).....	118
Tablo 52. “İllüstrasyonlarda karşılıklı iki sayfanın birlikte düzenlenmesine (karşılıklı iki sayfanın tek bir kompozisyon olarak düşünülmesine) dikkat edilmiştir.” İfadesini öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=118)	119

Tablo 53. “Resimlemeler öğrencilere estetik bakış açısı kazandırmaya yöneliktir.” İfadesini öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=118).....	120
Tablo 54. “Metnin içeriğini destekleyici görsel illüstrasyonlar kullanılmıştır.” İfadesini öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=118)	121
Tablo 55. “Resimlemeler öğrencilerin ilgisini çekecek ve onları derse güdüleyecek düzeydedir.” İfadesini öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=118).....	122
Tablo 56. “Ders kitabında yer alan resimlemeler konunun daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunmaktadır.” İfadesini öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=118)....	123
Tablo 57. “Resimlemeler öğrencilerin yaratıcı düşünme güçlerini geliştirmeye yöneliktir.” İfadesini öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=118).....	124
Tablo 58. “Ders kitaplarındaki görselleri uygun buluyorum.” İfadesini uzmanların değerlendirmesine ait bulgular. (n=8).....	125
Tablo 59. “Ders kitaplarındaki görselleri eğitici ve öğretici buluyorum.” İfadesini uzmanların değerlendirmesine ait bulgular. (n=8).....	126
Tablo 60. “Ders kitaplarının %100 eğitici ve çocuk sağlığına da uygun olduğunu düşünüyorum.” İfadesini uzmanların değerlendirmesine ait bulgular. (n=8)	127
Tablo 61 “Ders kitaplarındaki görselleri içeriğe uygun buluyorum.” İfadesini uzmanların değerlendirmesine ait bulgular. (n=8).....	128
Tablo 62. “Ders kitaplarındaki görseller çocukları olumsuz etkiliyor.” İfadesini uzmanların değerlendirmesine ait bulgular. (n=8).....	129
Tablo 63. “Kitapların pedagojik değerlendirmeden geçmesini uygun görüyorum.” İfadesini Uzmanların değerlendirmesine ait bulgular. (n=8)	130
Tablo 64. “Öğretmenlere Yapılan Anket İçin Cronbach’s Alpha Değeri”	130
Tablo 65. “Uzmanlara Yapılan Anket İçin Cronbach’s Alpha Değeri” İfadesini	130

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Çin Atı, Lascaux Mağarası (İ.Ö. 15000-13000)	15
Şekil 2. Altamira mağarasından bir bizon (İ.Ö.15000-13000).....	16
Şekil 3. Milano İliadası (Ambrosian İliad) M.S.IV.yüzyıl. Kaynak: http://www.mlahanas.de/Greeks/Mythology/AmbrosianIliad.html (16.05.2012)	17
Şekil 4. Varaka ve Gülşah vedalaşırken, Varaka ve Gülşah, Abdülmümin el-Hoyi, Konya, XIII. Yüzyıl. Kaynak: Mahir, B. (2004). Osmanlı Minyatür Sanatı, Resim listesi 196.	19
Şekil 5. William Morris, Kelmscott Basımevi'nin logotype çalışması.....	21
Şekil 6. Ludwig von Zumbush, 'Judend' kapağı, Münih, 1896.....	22
Şekil 7. "Papirüs rulosu"	24
Şekil 8. "Pañçatantra"	24
Şekil 9: Kral Ashurbanipal'in Elam Seferi'ni tasvir eden Assur Rölyefi. yıl İ.Ö. 647....	28
Şekil 10: Girit'te bulunmuş olan Minoa uygarlığından fresk, Ancient EU, Minoa.....	28
Şekil 11: II. Ramses'in Kadeş Savaşında zafer kazanmasını gösteren fresk, Abu Simbel tapınağından, bu illüstrasyon devlet propagandasına örnektir, çünkü Hittitlerle yapılan savaşı Mısır'ın kesin zaferi gibi göstermektedir ancak durum aslında iki tarafında net bir galibiyetiyle bitmemişti.....	29
Şekil 12: J. de Morgan tarafından keşfedilen Naram-Sim'in zaferini anlatan rölyef. Kuzey Irak M.Ö. 2230	30
Şekil 13: Roma'daki Trajan Sütunu'ndan detay. İnşaa tarihi İ.S. 107-113.....	30
Şekil 14: İlk illüstrasyon içeren İncil. Günther Zainer, Augsburg, 1474.	33
Şekil 15: Metin ve illüstrasyonları birlikte içeren ilk basılı kitap. Der Edelstein. Baskı: Albrecht Pfister, Şubat 14, 1461.....	33
Şekil 16: Amerika Birleşik Devletleri 10 Doları üzerindeki Charles R. Knight tarafından çizilmiş Bizon,1901	35
Şekil 17: Fosil kanıtlara dayanan ve su altındaki antik yaşamı gösteren ilk illüstrasyon, Duria Antiquior, Henry De la Beche, 1830.....	35
Şekil 18: Othenio Abel, 1909	36
Şekil 19: Görüldüğü üzere Charles Knight, İllüstrasyonlardan önce kilden model üzerinden çalışıyordu.	37

Şekil 20: Amerikalı Prehistorya alanında uzmanlaşmış sanatçı Charles R. Knight'ın atölyesi ve eserleri.....	37
Şekil 21: Nevşehir'de bulunan ve İ.S. 12. yüzyıla tarihlendirilen Karanlık Kilise Anadolu'da mimari yapılarda illüstrasyon kullanıma örnek gösterilebilir.	39
Şekil 22: Divriği Ulu Cami ve Şifahanesi	40
Şekil 23: , Büyük Mecidiye Camii/Ortaköy Cami İstanbul Boğaziçi Beşiktaş ilçesi.....	41
Şekil 24: Vank Ermeni Ermeni Ortodoks Kilisesi, İstifhan, İran	41
Şekil 25-26: Şerafeddin Sabuncuoğlu'nun dağlama gibi tedavi tekniklerini gösteren kitabından illüstrasyonlar(1385-1468).....	42
Şekil 27: Norman Rockwell, Breaking Home Ties, 1954, tual üzerine yağlıboya.....	44
Şekil 28: Bilimsel illüstrasyona örnek olarak Bobbi Angell'in American Society of Botanical Artists'te yer alan "İllustrations for a Tropical Flora" isimli çalışması gösterilebilir.....	47
Şekil 29: Sungjae Kim'in kilden modelleyip hazırladığı "Hayvan Takvimi'.....	48
Şekil 30: 2018-2019 Yılı Sosyal Bilgiler Ders Kitabı	50
Şekil 31: 2018-2019 Yılı Sosyal Bilgiler Ders Kitabı	50
Şekil 32: 2018-2019 Yılı Sosyal Bilgiler Ders Kitabı	51
Şekil 33: 2018-2019 Yılı Sosyal Bilgiler Ders Kitabı	51
Şekil 34: 2018-2019 Yılı Sosyal Bilgiler Ders Kitabı	52

KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltma	Açıklama
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
Vb	Ve Benzeri

1. GİRİŞ

Görsel bir dünyada yaşanılmaktadır. Televizyon, filmler, fotoğraflar ve fotoğraflar oldukça ilgi çekicidir ve her gün çevremizi dikkat çeken görüntülerle çevrelemektedir. Dünyamızı anlamlandırmak için, mevcut durumla ne kadar alakalı olduğuna bağlı olarak görülen her imgeye bir önem düzeyi verilmektedir ve imge dikkate alınmakta, hafızamızda saklanmakta, tamamen göz ardı edilmektedir. Büyüdükçe, bu görüntülerden anlam kazanma becerisi gelişir, böylece çocuklar okumaya başladığımızda, görüntüleri okuma yeteneği kelimelerin kalıplarını ve anlamlarını deşifre etmekte kullanılan ipucu repertuarımızın bir parçası olmaktadır. İlkokullarda, çocukların çoğu karşılaştıkları ders kitaplarında bulunan yepyeni bir imge dizisiyle uğraşmak zorundadır. Matematik ders kitaplarında bu resimler geniş olabilir, grafikler ve tablolar, sayıların ve hesaplamaların gösterimi dahil ancak son zamanlarda resimler sayfanın motive edicileri ve dekoratörleri rollerinde daha da genişlemiştir. Matematiği öğretirken, illüstrasyonların görevi daha kolay ve / veya daha çekici hale getirdiğine ve matematiği zorlayan çocuklar için, resimlerin öğrencinin anlamını ortaya çıkarmasında daha da büyük bir rol üstlendiğine dair popüler bir inanç olduğu görülmektedir (Santos- Bernard, 1997:). Ancak, illüstrasyonların okul matematiğindeki pedagojik rolünü araştıran çok az araştırma vardır: ne biliş ve öğrenme psikolojisi ne de matematik eğitimi araştırması bu konuya çok dikkat etmemiştir.

Geçmişte ve günümüzde bir öğreti aracı olarak resimlerden faydalanılmıştır ve hala faydalanılmaktadır. Tarihte ilk kez MÖ. 3000 ve 2500 lü yıllarda ortaya çıkan ve ilk yazı örnekleri olarak bilinen çivi yazısının Mezopotamya 'da resim şeklindeki ifadelerden doğup geliştiği bilinmektedir. Aynı şekilde MÖ. 600-500 yıllarında kullanılmaya başlayan çin yazısında resim şeklindeki işaretlerden doğmuştur(Seda Liman, Yüksek Lisans Tezi- 2007).

Tasarım; hayalde canlandırılan bir olayın, projesi, çizimi ve üç boyutlu görüntüsü olarak uygulanan ve ortaya konulan eserlerin tümüne verilen isimdir. Tasarım çok kesin ama aynı zamanda da karmaşık bir yapıya sahiptir. Ancak bir planlamanın olduğu yerde tasarım olgusundan söz edilebilir (Becer, 2005 Tepecik 2002).”

Hikâyeler, aile kurumunu, “modern (çekirdek) aile ve geleneksel (geniş) aile” ayrımından yola çıkarak sunmaktadırlar. Günümüzde çekirdek aile kalıpları, merkezi hükümetin gelişmesi, kentlerle kasabaların genişlemesi ve ailenin etki alanı dışındaki örgütlerde istihdam edilme gibi unsurlardan etkilenmiştir. Bu değişmeler, geniş aile biçimleri ile öteki akraba grupları biçimlerini aşındırarak, dünya çapında çekirdek aile sistemlerine yönelişi yaratma eğilimindedir (Giddens, 2000).”

2. İLLÜSTRASYONUN TANIMI VE TARİHÇESİ

Sözcük anlamı resimleme olan illüstrasyon geçmişten günümüze kadar sürekli olarak kendini geliştirerek gelmiştir.

‘Fikirlerin ve metinlerin açıklanması ve tasvir edilmesi amacıyla uygulanan en yaygın resimleme türüdür. Yayın dünyasının bir bölümünde; öğretici, bilimsel, teknik ve mesleki resimlerde; ayrıntıları vurgulayan, açıklayıcı özellikte illüstrasyonlar yer alır; diğer bölümde ise değişik katmanlarda büyük kitlelere seslenen, çeşitli serbest teknik ve stillerde yapılmış olan illüstrasyonlar güçlü bir anlatım aracı olarak kullanılırlar. İllüstrasyonlar tanıtım ve reklam medyalarında görsel çözümler üreten en önemli etmenlerden biridir. İlintili oldukları metni tanımlayıp, değişik anlam ve boyutlarda yeniden algılanmasına yardımcı olurlar. Konu kavram ve eylemlerin kolayca kavranıp benimsenmesinde, sevilmesinde etkili olurlar.

“Slogan, metin ya da başlık gibi sözel öğeleri görsel olarak yorumlayan ya da betimleyen tüm öğelere genel anlamda illüstrasyon ismi verilir” (Becer, 1997, s. 210). Latince olarak ‘lustrate’ kökünden türeyen, kelime ifadesi, “anlaşılır olanı yapmak” olarak bilinen illüstrasyon, bir konunun, metnin içerisinde bulunan görsellere (imgelere) verilen isimdir.

“Bir kitapta yer alan ve kitabın hacmini arttırmak, bazı açıklamaları somutlaştırmak amacı taşıyan desen ve gravürlerin genel adıdır” (Larousse, 1971, s. 280).

Görsel bilgi alış-verişinin bir parçasıdır illüstrasyon. Anlatılması gereken ve istenen iletinin (mesajın) ya da konunun farklı iletişim aracına gereksinim olmadan açıklanması ve görselleştirmesine uygun amaç ile yapılan resimlendirme çeşidi olarak bilinmektedir. Evran’ın (2000) anlatımına göre; grafik tasarımın yürütüm alanı ve görsel bilgi alış-verişinin mühim bir ögesi olarak tanımlanan illüstrasyon, karikatür ve resimleme arasında safi çizgi ile ayrışmamasına karşın başlık, slogan ve metin vb. sözel öğeleri resimleme dili ile detaylı bir biçimde ifade eden, bir mesajı ileten ve ya tefsir eden bir konsepti görsel

hale getirmek maksadıyla karşılanan resimlemelerdir. İllüstrasyonu resim sanatından farklı kılan en mühim özellik, aktarılması beklenen düşünceyi (mesajı) doğru şekilde okuyucuya, karşı tarafa gönderme zorunluluğunun olması ve alıcı (müşteri) tarafından istenmiş olmasıdır (s.31). İllüstrasyonu resimden ayıran nitelik düşünce aktarımıdır. Görsel bilgi alış verişinin neredeyse bütün alanlarında düşünce iletiminde kullanılmaktadır.

*“ En geniş anlamıyla illüstrasyon, bir düşüncenin, objenin, bir metnin ve olayın bazen olduğu gibi bazen de yorum katılarak tasvir edildiği resim türüdür ” (Sarı, 2006:3) .
“İllüstrasyon, bir konunun resim-çizim yolu ile açıklanması-yazılı bir metni açıklamada kullanılan resim, herhangi bir şeyin anlamını güçlendirmek için uygulanan çizim ve belli bir temanın plastik veya pratik açıdan dile getirilişidir ” (Kaptan, 1996:55)*

Wigan’ın (2012 : 9) anlatımına bakılırsa:

İllüstrasyon; sorunların çözümlenmesi, tamamlanması, süslenip püslenmesi, değerlendirilme yapılması, bilgilendirmesi, anımsandırması, izah etmesi, eğitmesi, özendirme, ilgi uyandırması, büyülemesi ve anlatıcı olması gibi fonksiyonlar için kreatif, özgün ve son aşama şahsi yöntemlere yönelerek tamamlanan görselin bir şekilde gönderilmesini sağlar.

Bir görselin (resimin) illüstrasyon olmasını sağlayan öge, resmin bir olayı, bir düşünceyi anlatmasıdır. İllüstrasyon estetik açıdan düşünceyi iletirken işlevsel bir durum barındırmasıyla resimden ayrılmaktadır. Hedef kitlelere aktarılması istenen iletinin içinde tasvir ve tefsir edici niteliğin bulunması da illüstrasyonu resimden ayıran bir başka özelliktir.

İllüstrasyonun(resimlemenin) görsel anlatım gücü, fikir veya kavramların basit bir şekilde algılanıp kabul edilmesini sağlamaktadır. Bu sebep ile okuma-yazması olmayan insanlar için ve farklı dilleri kullanmakta olan insanlar için görsel ifade dili oluşturma yetisine sahiptir. Bu sebep ile illüstrasyon en başta, özellikle çocuk kitaplarında çok önemli konuma sahiptir. Çocuk kitaplarında bulunan illüstrasyonlar sadece çocukların eğitimi hedefte tutularak kullanılmakta olup kavramların sevdirmesi ve öğrenilmesinde, oyun maksatlı kullanım da, metinlerin zihinde kalıcılığının arttırılmasında ve metine sürekli olarak yeni değerlendirmeler ekleyerek çocukların dünyasında yeni hedeflerin oluşmasında etkili olabilmektedir.

“Daha çok kitap içi metinlerin açıklayıcı tanımlarını güçlendirmek ve daha iyi anlaşılmasını sağlamak amacıyla yapılan konulu resimlerdir. Sanat çalışmalarında bir uzmanlık alanı olarak yerini almıştır” (Tepecik, 2002:79).

“İllüstrasyon Latince "lustrare" kökünden gelir, anlamı "anlaşılır yapmak" tır. Bir "metin", konunun içinde yer alan "görsel varlıklara" verilen isimdir. "Asılamacı bir fikri daha etkili ve verimli açıklamak, aydınlatmaktır. Açık şekilde bir şeyi gizlemeden, bir harita ya da diagram gibi, illüstrasyon bilgilendirmeyi giderir. Daha girift olarak illüstrasyon eşlik ettiği materyal hakkında yorumlama açıklamalar yapar. Bir illüstrasyonun (resimlemenin) başarısı ve başarısızlığı onun bildiriye iletmesine bağlıdır." (Gikonv, 1991:10)

İzlanda İllüstratörler Derneği resimlemeyi (illüstrasyonu) "Çizim ya da fotoğraf her ikisi beraber, metne uyum içerisinde eşlik eden görsel bilgilendirmeyi tam olarak yerine getiren resim" olarak betimlemektedir. Yeniden İllüstratörler Derneğinin tabiri ile "İllüstrasyonun (resimlemenin) nedeni , metin içinde anlatıma sunulan düşüncelerin değerini arttırmaktır ve ya sade şekilde görsel ifadeyi ya da bilgileri aktarmaktır" (Island Illustrators Society).

İllüstrasyonun (resimlemenin), herhangi tek iletiyi, yazılı ve ya yazısız, en iyi anlaşılır biçimde öğrenilmesine sağlayan bir resim türü olduğu varsayıldığında hayatımızın da bütün alanında içinde olduğunu görürüz. Alışveriş merkezlerinde, turizmde, moda alanında, havaalanlarında, ticarete, afişlerde ve kitap kapaklarında, fotoğrafçılık ve reklamcılık alanında ve mimari alanda. Yapılan açıklamalardan bir çoğunun özerk olduğu varsayılınca illüstrasyonun (resimlemenin) aslında çok geniş kullanım alanının olduğu anlaşılabilir olur. İnsanoğlu'nun konuşmadan çok önce görme duyusunu kullandığı bilinmektedir. İşte insanoğlunun bu özelliği, mesaj vermeye çalışılan resim tarzının anlamasının ve kullanmasının da çok doğal bir süreç olduğunun ispatıdır. Berger, "Görme, sözcüklerden ve kelimelerden önce gelir" (Öncül, 1989:7) der.

“Farklı özgün yöntem ve tekniklerle yapılan illüstrasyonlar (resimlemeler) reklam ve tanıtım mecralarında görsel çözümler meydana getiren en belirgin faktörlerden biridir. Bağlantılı oldukları önermenin açıklanıp, farklı boyutlarda ve anlamda yeniden öğrenilmesinde etken olurlar. Eylem, kavram ve konuların rahat bir şekilde anlaşılıp sevilmesinde, kabullenilmesinde etkili olurlar" (İllüstratörler Derneği Bülteni İstanbul).

Akın Cankö'nün ise 1. Bilkent Grafik Tasarım seminerindeki yaptığı tanım şöyledir. "İllüstrasyon, bir konunun, resim çizim yolu ile açıklanması, yazılı bir metni açıklamada kullanılan resim, herhangi bir şeyin anlamını güçlendirmek için uygulanan çizim olarak

tanımlanmıştır"(Çakır, 2001:37).

İllüstrasyonlar (resimlemeler), içerdikleri görsel değerlerin değişik yorum ve tarzlarıyla, sanatçının serbest karakteriyle kaynaşarak, seyirci ve okuyucu da estetik bir sansasyon nüksetmektedir. Bu estetik sansasyon, sanat katına çıkan illüstrasyonların (resimlemelerin) hayatı ifade eden, sevdiren ve değişimine katkı sağlamakta olan gücüyle gerçekleşir.

İllüstratör; illüstrasyon ile uğraşan kişilere verilen isimdir. İllüstratörlerin yaratıcı hayal gücünün üst düzey olması gerekmektedir. Aynı zamanda hitap edeceği kitlelerin kültürel, psikolojik ve sosyal durumunu iyi bir şekilde kavrayabilmesi ve sanat eğitimi alması sesini duyurmak istediği kitlelerin kültür seviyesini yükseltmesi bakımından da önemlidir.

Yayın yapılacak illüstrasyonlar (resimlemeler), kitap ve ansiklopedilerde bulunan makaleler, gazete, haber, dergi, öykü, şiir, roman ve açıklamalara birliktelik etmektedir.. Medya alanında çalışacak olan bir illüstratör, üzerinde çalışacağı projenin içeriği ile ilgili görüş ve bilgi sahibi olmalı, metindeki duyguyu ve mesajı görsel olarak aktarabilmelidir. Bir sanat şekli olan illüstrasyonun (resimlemenin) en kayıtsız uygulama alanı; şüphesiz çocuk kitaplarıdır (Becer, 1997: 210). Bu kavram da eğitim alanında önemli bir yeri olan kitaplar , kapsamlı olarak kullanılan temel birikim kaynağıdır.

Eğitim hayatı boyunca bütün kuşakların kullanmış olduğu kitabın yeri hiçbir şey tarafından doldurulamaz. İşlem ve içerik yönünden kitapla hiçbir ortam eş değer değildir. Öğrenim programları ile ilgili öğrencilere gerekli etkinliklerinde üstünde çalıştıkları konular hakkında bilgi veren, belli başlı ipuçları vermeye çalışan ve hedefleri doğrultusunda onların gerekli davranışları kazanmaları üzerine araştırma ve inceleme yapmalarına yönlendiren bu durum öğrenme – öğretme süreçlerinin en temel öğelerinden biri olmuştur (Alkan, 1979: 245). Hatta ve hatta bir kısım eğitim ve öğretim kurumlarında yaygın biçimde kullanılan yegane öğretim materyalidir. Bu haliyle öğrencilerin derse karşı iyi tutumlarını geliştirmelerinde ve başarılarında önemli bir yere sahiptir(Gürkan&Gökçe,2000:54). Bu duruma karşın ülkemizde ders kitaplarının tasarımı ve içeriği eleştirilmektedir. (Yüksel, 2009:50).

Öğrencinin ilk ve en fazla etkilenebilen yıllarında, resimli ders kitaplarında göz ve kulak yolu ile zihin ve duygularını uyarmak için öğrencinin hayatına girmekte ve konuyu daha somut algılanabilecek kıvama getirmekte ve edebi ve estetik değerleri vermektedirler (Gönen&Devrimci, 1993).

Öğrenci, yaşadığı çağı, içinde bulunduğu toplumu ve o toplumda nasıl bir yere sahip olacağını, eğitim ile öğrenecektir. Kendi kişiliğini geliştirmede, edindiği birikimlerden ömür boyu yararlanacaktır. Bu noktada öğrenci Edebiyatı ve bu edebiyatın içindeki illüstrasyonlar ayrı bir önem arz etmektedir. Algı ve görsellik açısından son derece pratik, tesirli ve kalıcı olan edebiyat ürünleri, günlük uğraşlar arasında, oyalayıcı, eğlendirici ve öğretici özellikleri bir arada bulundurmaktadır. Öğrencinin daha iyi anlamasına yardımcı olduğu gibi, yaşama sevinci de vermektedir. Onların hayatı ve yakın, uzak çevrelerini tanımlarına zemin teşkil etmektedir. Öğrenciye kendi kendini denetleme ve kendi iç dünyasının dışı yansımalarını kontrol altına alma ve dersler çıkarma yeteneği kazandırır. Diğer davranışlarını da etkiler. Üretkenliğine ve etkinliklerde bulunmasına alt yapı hazırlamaktadır.

2.1. İllüstrasyonun Kavramsal Açıklaması ve Genel Anlamı

İllüstrasyon çizim, kroki, kolaj, resim, kil, fotoğraf ya da her hangi bir obje kullanılarak, yaşanmış bir durumu, bir olayı, bir idealin, mitolojik bir hedefin ya da bir zamanın, sanat adamı tarafından aktarılması ile görselleştirilerek betimlendirilmesidir. Tarihin yıllanmış uzun sürecinde illüstrasyon farklı(değişik) yöntemler ile değişim ve gelişim göstermiştir, Asya'da ve Avrupa'da yüzyıllar boyunca taş baskı ve ahşap, akrilik, gravür, kolaj ve yağlı boya gibi metodlar kullanılmıştır. Şimdilerde, günümüzdeki teknolojinin artırmasıyla imkanların fazlalaşmasıyla ile sanatçıların neredeyse büyük bir bölümü daha çok bu tekniklerden hariç illüstrasyonları oluştururken, dijital yazılımları daha fazla tercih ederek kullanmaktadır.

Belirtilmelidir ki bilimin Avrupa'da bu kadar yol katederek ilerlemesini temin eden ve kültürel-bilimsel bilgilerin insanlığa erişmesini fazlasıyla kolaylaştıran yöntem 1450' de ortaya çıkmış olan Johann Gutenberg'e ait olduğu düşünülen “ hareketli hurufat ” dizgesidir. Bu dizgeyle çağdaş mana basım dizgesinin ilkin örnekliği gelişigüzel çıkmıştır ve de bu imkânla nüsha basımını elle üretmek yerine harf kalıbı yöntemi ile hem basım biraz ekonomikleşmiş olup hemde kitaplar toplum için artık kolay erişilebilir statüye

gelmiş Avrupa'nın da bilimsel anlamda kalkınmasında yaşamsal bir görevi olmuştur. İllüstrasyon açısından matbaanın ilerleyiş önemiye, kitapların fazla ve seri imalâtıyla halka rahat ulaşması nedeniyle insanların resimleme bulunduran kitapları bol görmesi ve tüm illüstrasyonların teker teker çizilmesinden ziyade çok fazla basılabilmek olanağının yolu açılmasıdır. Tamamen bu nedenle illüstrasyon son düzey çoğalmıştır.

2.1.1. İllüstrasyonda Olması Gereken Unsurlar

Primitif insanlardan bu yana çizgi illüstrasyon da kullanılmıştır. Bunca zaman renkle ve ya tonla resimleme bir başına bir anlam ifade etmemektedir. Sadece bir çizgi sayesinde bir anlam ifade edebilir. Bir çizgi kütleyi de hareketi de verebilir. Hareketin anlamı sadece hareket eden eşyaları gösterme değil, yanı sıra estetik bakımdan çizginin tek başına hareket kazanması demektir. Çizgi doğru kullanılarak hakkı verildiği zaman ritmi de kendiliğinden ortaya çıkar. Biçimsel iletişimin birinci metodu resimleme ile çizgidir. Şimdiki zamanımızda geçerliliğini halâ korumayı sürdürmektedir.

Renk, resimlerin gerçekte olan uyumluluğunu sağlamaktadır. Renkler üç şekilde kullanılabilir. Renklerin sembolik olarak kullanılması en ilkel kullanma şeklidir, "heraldik" olarak adlandırılır (Öncül, 1989). Ovayı yeşil olarak denizi mavi olarak renklendirmesi örnektir. Renkleri uyumlu kullanmaysa resim de en fazla kullanılmış olan rengin seçilerek diğer renklerin baz alınarak kullanılan ana renge destek olmalarıdır. Şayet ki biçim ışık ve gölgeyi dikkate almadan önce doğrudan renklerle sağlanabiliyorsa "saf renklendirme" ismiyle bilinir.

"Renk kitabın cazibesini arttırmasının yanı sıra plastik öge olarak da etkindir. Bilinerek seçilen renklerle oluşacak tasarımlardan iyi sonuca ulaşmak çok daha kolaylaşır" (Öncül, 1989).

Tonlama ise objelerin kendi aralarında birbirlerine olan yakınlık ve uzaklıklarına göre değişen renk koyulukları açısından birbirleriyle olan uygunluktur.

Tarz sanatçının duygularıyla içinden geldiği gibi yaptığı çalışmanın hâlidir. Her sanatçının kendine özgü bir tarzı bulunmaktadır bu sanatçıların kişisel duygusunu ve görünüşünü yansıtır. Bir sanatçının kendi çalışmasında uyguladığı yöntem eliyle, fırçasıyla attığı her bir darbe kendi çalışmalarının bir tekniğidir. İllüstratörlerin uyguladığı bir tekniği olmalıdır. İyi denilebilen bir resimleme de olguların birbirleri ile uyumlu ve dengeli olması icap etmektedir. İllüstratörlerin elindeki ürünü iyi, açık, net ve duru bir şekilde anlatabilmesi için ya illüstrasyonunu güçlü tutması gerekir, ya kelimelerle güçlendirebilir ya da yazımlarla güçlendirebilir. İllüstrasyon sadece çizim demek değildir resim boyama, kolaj veya bir basım yöntemi de olabilir. Önemli olan anlatılmak istenenin kısa bir zaman dilimi içerisinde akılda kalıcı olmasını sağlamaktır.

Fizikî özellikler dahilinde teknik araştırılırken kompozisyonun doğru düzenlenmesi de önemlidir. Bundan dolayı hayal gücünü en sınır noktalara taşıyabilmeli ve bunları ortaya çıkarabilecek eğitilmiş bir göze sahip olmalıdır. Kompozisyon düzenlenmesinde tasarımcının hedefini, istediğini ortaya çıkarması ve bütün bir denge sağlamasıdır.

2.1.2. İllüstrasyonun Uygulama Alanları

Grafik tasarımın bir ürünü olarak bilinen illüstrasyonların(resimlemelerin) görsel iletişimi tamamlamadaki önemi ve etkisi bilinmektedir. Seçtiği hedef kitlenin gerçeklik içgüdüsünü etkilemeyecek büyütme yer edinerek, görsellerde kolay anlaşılacak olan ve metni zenginleştirecek şekilde fotoğraf makinesinden fazlasını oluşturmayı hedefler illüstrasyon sanatçısı. Şimdiki zamanımızda meslek gruplarına bakarak çeşitlenmektedir. (Tepecik, 2002) .

İşte bu nedenlerden ötürü, illüstrasyon ve grafik sanatlar asırlar boyu hem eğitici olmayı, hem dinamik bir iletişim aracı olmayı hem de yol gösterici olmayı sağlamış ve devam ettirmiştir. İllüstrasyonlar sadece ama sadece çocuk kitapların da değil, günlük hayatımız da çok fazla alanda kullanılır durumdadır.

Sağlık ve tıp bölümlerinde canlıların iç-dış bilgilerinin konunun daha detaylı bir şekilde görselleştirilmesinde; botanik, mühendislik, endüstri ve biyoloji vb. teknik birikimlerin ve organizmaların detaylı anlatılmasında; CD, konser, ticaret maksatlı kaset kapakları, tiyatro, besin ambalajları, takvimler, çıkartma, turistik ilanlar, basın ilanları, etiketlerin ve tebrik kartlarının sunulmasında kullanılmaktadır (Arslan, 2008).

Masaüstü yayıncılıkta görsel ve metin ilkelerin aynı alanda ve de bir arada tam kullanılabilmesi ile bilgisayar statüsünde hazırlanan görsel bir çalışmanın klasik resimlemeye nispeten daha hızlı modifikasyonunun uyarlanabilmesi ile güncel basının hızlı erişim ilkesine başarıyla yanıt verilebilmektedir” (Özkoyuncu, 1999).

Resimlemelerde (illüstrasyonlarda), ilk kullanımından şuan ki zamanımıza kadar ilerleyen teknolojinin tesiriyle; kağıdın baskı kalitesine ve de özelliklerine göre kullanılan daha farklı yöntemler vardır. Örneğin, 13. yüzyılda kitapların ince ve renkli detaylı olarak sayfalar üzerinde tek tek çalışılması maliyeti yüksek mâl olan kitapların resimlenmesinde basit bir yol tercih edilmesini zorunlu kılmıştır. Sade ve tek renk resimler hazırlanırken 15. yüzyılda, ağaç kalıp baskı resim metodu kullanılmıştır. Daha sonraları taş ve metal baskıyla yapılan resimlendirmeler (illüstrasyonlar) ile karşılaşmaktadır” (Arslan, 2008).

Şimdiki zamanımızdaysa baskı makinesi vb. teknolojik gelişimlere ilişik olarak illüstrasyonlar (resimlemeler) bilgisayar ortamında ve kağıt üzerine yapılmaktadır” (Arslan, 2008).

En kapsamlı illüstrasyon yöntemleri ise; mürekkep (lavı), kuru boya ve kurşunkalem, anilin boya ve suluboya, marker ve keçeli kalem, tempera ve guaj, pastel boya, akrilik boya, püskürtme tekniği ve karışık teknik olarak dizilebilir (Sarı, 2006).

2.2. İllüstrasyonun Tarihçesi

Mağaradaki duvar çizimleri illüstrasyonun meydana gelişine örnek olarak gösterilir. Tüm bunların kayda değer nedeni ise resimlerin illüstrasyonda mevcut olan fonksiyonel özelliğidir.

Dünden bugüne resimlerden öğretim aracı amacıyla faydalanılır. Tarihte eski zamanlarda ilk kez Milattan Önce 2500’lü ve 3000’li yıllarda Mezopotamya’da meydana çıkan ve birincil yazı örneklerinden olarak gösterilen çivi yazısı, resim türündeki anlatımlardan doğup ortaya çıkarak geliştiği bilinmektedir. Özdeş şekilde Milattan Önce 500-600 zamanlarda kullanılmaya başlanan “Çin Yazısında” resim tarzındaki işaretlerden doğmuştur (Liman, 2007).

Mağara duvarlarına resimlerin yapılış sebebi hakkında birden fazla varsayım geliştirilmiştir. Bilinen bu resimlere ise mağaraların fazla kullanılmayan yerlerinde denk gelmesi, mağara resim sanatının süsleme hedefine yönelik bulunan öneriyi çürütmektedir (Becer, 2009:84). Resimlerin hangi nedenle yapılmış olduğu kesin

olarak anlaşılmasa da tinsel ve kültürel nedenlere doğru bazı fonksiyonlara sahip oldukları kanaati yaygındır. Duvarlarına oyulan desenlerin en geçmişi İsa'dan Önce 20.000 - 25.000 zamanlarına aittir.

“Resimli kitapların kökleridir çağdaş resimlemenin (illüstrasyonun) kökleri. Harflerle bezenmiş, renkli resimler ve el yazmaları ile hazırlanmış ilk eserler antik rulo parçalarıdır” (Keş, 2001: 36).

Eski Mısırlılar resimle yapılan el yazmalarının bilinen ilk yaratıcılarıdır.

“Mısır Piramitlerinin duvarlarına oyularak yazılan ve konuları genellikle ölüm sonrası yaşantılarıyla ilgili olan uzun metinler Yeni Krallık devrinde (İ.Ö. 1580) papirüsler üzerine kaydedilmeye başlamıştır” (Becer, 2009: 87).

Şekil 1. Çin Atı, Lascaux Mağarası (İ.Ö. 15000-13000).

Kaynak: <https://arkeofili.com/> (17.01.2020).

Şekil 2. Altamira mağarasından bir bizon (İ.Ö.15000-13000).

Kaynak: <https://www.nkfu.com/> (17.01.2020)

Wigan (2012: 274) bu konuda: *İllüstrasyonun evrimi medeniyetin yükselişinin de aynasıdır. İspanya'da Altamira ve Fransa'da Lascaux mağaralarının tavan ve duvarlarında yer alan resimlerde onları çizenlerin gündelik yaşamından sahneler yer almakla birlikte resimlerin gerçekte ne amaçla çizilmiş oldukları bilinmemektedir. İnsan eli, hayvanlar ve soyut biçimler bir törenin parçaları olarak çizilmiş olabileceği gibi pekala duvarları süslemek ya da bilgi paylaşımını sağlamak için çizilmiş olabilir.*

Bununla birlikte, bazı sanat tarihçileri, illüstrasyon tarihinin başlangıcını resimli kitapların ilk ortaya çıktığı tarihle özdeşleştirmektedirler.

“Çağdaş illüstrasyonun kökleri, resimli kitapların da kökleridir. Bu ilk eserler, renkli resimler ve harflerle bezenmiş ve el yazmalarıyla hazırlanmış antik rulo parçalardır” (Keş, 2001: 36). Resimli el yazmalarının ilk yaratıcıları eski Mısırlılardır.

“Mısır Piramitlerinin duvarlarına oyularak yazılan ve konuları genellikle ölüm sonrası yaşantıyla ilgili olan uzun metinler Yeni Krallık devrinde (İ.Ö. 1580) papirüsler üzerine kaydedilmeye başlamıştır” (Becer, 2009:87).

“Ramessum Papyrus” ve “The Egyptian Books of Dead” illüstrasyon ruloları en erken el yazma ve hikaye kitaplarıdır” (Keş, 2001:36). Bu kitaplarda insan başları profilden çizilirken, gövdeler tam karşıdan uzuvlar da kırk beş derecelik açıyla çizilmiştir. Bu teknik sembolik anlamlar taşıyan geleneksel imgelerdir. Birinci yüzyılın başından itibaren Mısır papirüsleri yerlerini parşömene bırakmıştır. Manastırlarda pigmentlerin yumurtayla karıştırılmasından oluşan bir çeşit boya ve altın yaldız ile hazırlanan süslü ve parlak el yazması kutsal kitaplar basılmaya başlanmıştır. İ.S. 698 yılında yapılmış olan “Gospels of Lindisfarne” (Lindisfarne İncilleri) ile “The Book of Kells” (Kells Kitabı) örnek verilebilmektedir(Wigan, 2012: 274-275)

M.S. 4. yüzyıla ait olan “Milano İliadası” ve “Vatikan Virgili”, Klasik Roma’dan bugüne kalan nadir örneklerdendir. M.S. 4. yüzyıl sonrasında illüstrasyon stilleri büyük gelişme göstermiştir. Kitabın ortaya çıkması, kitap resmini de beraberinde getirmiştir. Sanatçıların hazırladıkları çalışmaları ve kitapları okuyucuya daha çekici gösterme isteği ve metnin daha kolay anlaşılmasını sağlama, kitap resmini tarih için kullanılmaya iten sebeplerdir.

Şekil 3. Milano İliadası (Ambrosian İliad) M.S.IV.yüzyıl.

Kaynak: <https://www.greelane.com/> (17.01.2020)

Basılı en eski illüstrasyon örneği Çin’ dedir. British Museum’ da sergilenmekte olan eser, M.S. 868 yılına aittir(Kürşad, 2008, s.9). İ.S. 770 yıllarında yazılar, baskı amacıyla tahta kalıplar üzerine yüksek rölyef olarak oyulmaya başlanmıştır; Buda’nın ‘ ‘Diamond Sutra’’ adlı yapıtı, bu teknikle basılan ilk el yazmasıdır(Becer, 2009:89).

‘‘Eski Yunan’ da ise kitaplar hiç resimlenmemiş fakat yer yer süslemelere rastlanmıştır. Bazı kitapların ise başlıklarında ve bitişlerinde pek özelliği olmayan çalışmalara rastlanmıştır’’ (Kaptan, 1996: 57).

En eski Türk illüstrasyonları ise minyatürlerdir Anlatmak, açıklamak amacıyla çizilen minyatürler genellikle saray yaşantısını, saray düğünlerini, padişah ya da hükümdarın ve ailesinin yaşantısını, dini inanışını, adetlerini, gelenek ve göreneklerini vb. yapıldıkları çağa ait pek çok konu hakkında bilgi vermektedirler(Sarı, 2006:23).

9. yüzyılda Kur’an-ı Kerim’de resmi yasaklayan kesin bir buyruk bulunmasa da bazı hadisler kıyamet günü geldiğinde canlı varlıkların resimlerini yapanlardan hesap sorulacağı ve onların cezalandırılacağı şeklinde yorumlanmıştır. Söz konusu dönemden itibaren yapı süslemesi niteliğindeki duvar resimleri ve mozaikler yerlerini kitap resimlerine bırakmıştır. Abbasiler döneminden itibaren resimlemeye başlanmasının sebebi resim yasağıyla çelişmeyen bir İslam düşüncesinin oluşmasına bağlanmaktadır. Minyatürün sistemli bir yapıya dönüştürülmesi 9. yüzyılda Halife Memun’un antik kitapları Arapça’ya çevirtmesiyle başlamıştır. Geç Antik döneme ait bu kaynaklar çevrilirken resimler de onlarla birlikte kopya edilmiştir. Bu çeviri etkinliğinin 9. yüzyılda başladığı bilirse de günümüze ulaşan antik eserlerin resimli kopyaları 11. yüzyıl Selçuklu dönemine aittir. 12. yüzyılın ilk yarısından 13. yüzyılın ilk çeyreğine kadar Artuklu emirlerinin resim sanatına verdiği destekle, özellikle Diyarbakır’da (Amed) yazma kitap faaliyetleri hız kazanmıştır. 12. ve 13. yüzyıllara ait ilk minyatür örnekleri, Anadolu’nun çeşitli merkezlerinde yer almaktadır. Silvan’da (Meyyafarikin), Artuklu Emiri Necmettin Alpi’ye sunulan Dioskorides’in Materia Medica adlı botanik ve zoolojiyle ilgili eserinin Kitab el- Haşa’iş adıyla Süryaniceden Arapçaya çevrilmiş nüshası, minyatür içeren en erken tarihli eser kabul edilmektedir(Mahir, 2004:16-33).

“13. yüzyılda, Konya’da Hoylu Muhammed Bin Abdülmümin tarafından resimlenen Varaka ve Gülşah isimli kitap bu dalda Türkler tarafından Anadolu’da yapıldığı bilinen ilk resimli kitaptır” (Kaptan, 1996: 59).

Şekil 4. Varaka ve Gülşah vedalaşırken, Varaka ve Gülşah, Abdülmümin el-Hoyi, Konya, XIII. Yüzyıl.

Kaynak: Mahir, B. (2004). Osmanlı Minyatür Sanatı, Resim listesi 196.

Batıda 14. yüzyılın sonlarına doğru basılı oyun kartları üzerinde illüstrasyonlar görülmüş olsa da 15. yüzyılın ortalarına kadar kitaplarda illüstrasyonlara

rastlanmamıştır (Kürşad, 2008, s.9). 10. yüzyılda Avrupa'ya doğudan getirilen ağaç oyma tekniği, 15. yüzyılda kitapların basımında kullanılmıştır. Bu sayede elle çizilen kitaplar yavaş yavaş tarihe karışmıştır(Kaptan, 1996:57).

Baskıda, çinko ya da taş levhaların yüzeylerine kazınan çizgilerin girinti çıkıntılarının oluşturduğu tornaliteyi kullanan çukur baskı (Intaglio) 15. yüzyılda kullanılmaya başlanmıştır(Becer, 2009:93).

1461 yılında Ulrich Boner'ın ''Der Edelstein'' adlı eseri, Bamberg'te Albrecht Pfister tarafından basılmış ve bu eser, illüstrasyon tarihinde basılı ilk illüstrasyonlu kitap olarak yerini almıştır(Kaptan, 2007: 57).

Kuzey Avrupa Rönesansının en etkili ismi kabul edilen Alman ressam Albrecht Dürer, çok rağbet gören, ayrıntılı ve son derece grafik çalışmaları ile bu alanı genişletmiştir(Wigan, s.276). Almanya'da basılan resimli kitapların en güzel örnekleri, ağaç baskı ve grafik sanatçısı Albrecht Dürer tarafından gerçekleştirilmiştir(Becer, s.93).

Sanatçılar taşların üzerine rahatlıkla çalışma, sınırsız özgürlükte tasarımlar üretme imkânı bulmuşlardır. Bu dönemde Honore Daumier, karikatür ve illüstrasyonda etkin rol oynamıştır. Fransa'da Gustave Dore ve Gavarnie gibi sanatçılar Alois Senefelder'ın bulduğu bu teknikle renkli reproduksiyonlar ortaya koymuşlardır. Kitap basma olanağının sağlanması illüstrasyon açısından yeni bir dönemin başlamasını sağlamıştır(Mahir, 2004, s.42-47).

17. yüzyıl Osmanlı minyatüründe ise, yazmaların dışında tek yaprak minyatürler hız kazanmıştır. En tanınmış olanı, I. Ahmed Albümü olarak bilinen eserdir.''İlk Türk matbaasının 1727'de Said Mehmed Efendi'yle İbrahim Müteferrika tarafından kurulması ve Türkçe kitapların basılması sanat çevrelerini etkilemiştir'' (Mahir, 2004: 77). Bu yıllarda Osmanlı tasvir sanatının, henüz geleneksel kimliğinden kopmadan, klasik üslubundan ayrılarak yeni bir sanat anlayışını özümsemesinde Levni'nin önemli payı olmuştur. Hacmi ve perspektifi çalışmalarında kullanan Levni'nin Osman Gazi'den III. Ahmed'e kadar hüküm sürmüş Osmanlı padişahlarının dizi halinde portrelerini

içeren Kebir Musavver Silsilename adlı eserinde geleneksel kalıpları yeni bir anlayışla yorumladığı görülmektedir.

1880' li yıllarda ortaya çıkan Arts and Crafts (Sanat ve El Sanatları) hareketi, illüstrasyon açısından çok zengindir.

Bektaş'ın (1992: 8) ifadelerine göre:

İllüstrasyonun Altın Çağı olarak adlandırılan dönem, 19. yüzyılın sonlarıyla başlayıp hemen hemen İkinci Dünya Savaşı' na kadar uzanır. Dönem, çok katmanlı olarak ele alınabilir çünkü başka dönemlerle iç içe geçmiştir. Endüstri Devrimi ile başlayıp, makineleşmeye doğru devam eden o sosyal ve ekonomik dönüşüm döneminde, Arts and Crafts hareketi ve Art Nouveau'dan etkilenilerek alternatif bir dil yaratılmıştır.

Süslemeye verilen önem ve Kelmscott Basımevi'nin kurulması, basılan kitaplarda süsleme unsurunu ön plana çıkarmış, işlevsel çizimler ve resimlemeler önem kazanmıştır. Yazıların sıklıkla kullanılmasının yanı sıra, yazı kenarlarında incelikle çizilmiş çiçek, yaprak, asma ve sarmaşık gibi bitkiler karmaşık bir yapıda resimlendirilmiştir(Kaptan, 1996:62).

Şekil 5. William Morris, Kelmscott Basımevi'nin logotype çalışması.

Kaynak: <http://edaytargrafik.blogspot.com/> (17.01.2020).

Art Nouveau, dekoratif bir sanat ve stili olarak 1890-1910 yılları arasında tüm dünyayı etkilemiş, illüstrasyon, kitap ve afiş alanlarında başarılı örnekler verilmiştir.

1880 yılı civarında taş baskı ve matbaa, kitap ve dergi illüstrasyonlarına hız ve göz alıcılık eklemiştir. Bu dönemde özellikle genç okurlardan oluşan geniş bir kitle, resimli kitap ve dergilere rağbet etmiştir. Bununla birlikte, dönemin sanatçıları ne kadar çaba sarfetmiş olsalar da, bu süreçte illüstrasyon sanatı olarak görülmemiştir. Dönemin illüstratörleri görevi metni açıklamak olan düz bir anlayışı benimsemenin ötesine geçerek bordürleri ve özel tasarım fontlarıyla son derece kaliteli işler çıkarmışlardır.

Örneğin, Almanya'nın Münih kentinde 1896 yılında çıkmaya başlayan "Jugend" isimli dergide Art Nouveau türü süsleme ile metinler ve illüstrasyonlardan meydana gelen sayfa düzenlemelerinde, bazen iki sayfa illüstrasyon, bazen sayfanın üst yarısında yer alan yatay illüstrasyonlarla zengin bir çeşitlilik sağlanmıştır. Kapağı tasarlayan sanatçının her sayıda, derginin logosunu da kapak tasarımına uygun olarak yeniden tasarlaması, farklılık yaratan bir uygulama biçimidir(Kürşad, 2008:15).

Şekil 6. Ludwig von Zumbusch, "Jugend" kapağı, Münih, 1896.

Kaynak: Sembach, K. J. (2011). Art Nouveau, s 110.(<https://www.mutualart.com/>)(17.01.2020)

1970’li yıllarda Postmodern yaklaşım etkilidir. Push Pin Studios ve Memphis Design’in çalışmaları, Punk ve Yeni Dalga müzikleri için yapılan albüm kapakları, alternatif çizgi romanlar ve politik afişlerde Postmodernizm kendisini göstermektedir. 1980’li yıllarda ise capcanlı ve eklektik yeni dalga grafik örnekleri damgasını vurmuştur. Art Spigelman ve Françoise Mouly’nin çıkardığı RAW dergisinde konulu illüstrasyonlar ve çizgi romanların etkileyici örnekleri görülmektedir. Bu döneme katkıda bulunan isimler arasında Ralph Steadman, Steve Bell, Donna Muir, Sue Huntley, Brian Grimwood, ve Raymond Briggs bulunmaktadır. Günümüzde teknolojik gelişmeler ve internet ile illüstratörler, kişisel ve özgün görsel dilleriyle hiç olmadıkları kadar revaçtadırlar. Çalışmalarıyla yaşadığımız zamanın bütün endişelerini gözler önüne sermektedirler. Bu tavır bağımsız kitaplardan grafik romanlara, çocuk kitaplarından müzik grafiklerine, interaktif medyaya kadar her yerde belirgin bir şekilde karşımıza çıkmaktadır(Wigan, 2012:285).

Bizim eğitim tarihimizdeki bilinen ilk resimli olarak hazırlanmış okuma kitabı ise Türkçe alfabe ile Hafız Refi’nin 1874 yılında hazırladığı ‘Resimli Elif-ba’ ile yararlanılmaktadır. “Bir çocuğun yaşamının en temeli okul öncesi eğitim dönemidir. Bu çocukların zihinsel ve görsel eğilimi açısından mühim bir dönemdir. Çocuklar ilk konuşmaya başlamadan hemen önce bakıp görmeyi ve tanımayı öğrenir. Öyle ki çocukların gelişiminde öğrenme ile görme arasında çok fazla yakın bağ kurulur. Henüz küçük yaşta okumayı bilmeyen çocukların ellerine aldıkları kitaplarda çok ilgi çeken ve odaklanmalarını sağlayan önemli şey kapak ve resimlemelerdir (illüstrasyondur). Çocukların güzellik algısını geliştirerek sanat zevkinin ortaya çıkmasında etki gösterir ve algılaması ile öğrenmesini geliştirir. Resimlemelerin iyi olması çocuğun anlamasını kolaylaştırmakta ve okuma hevesini arttırmakta etken oluşturmaktadır. Çocukların kitap ile ilişkisinin başlamasında illüstrasyonların önemi fazlaca büyüktür. İyi şekilde oluşturulmuş resimli kitaplar çocukların duygularını ve zihinlerini etkileyerek estetik tüm değerleri kazanmalarında faydalı olacaktır. Bu sebep ile çocukların ellerine verilen kitaplardaki illüstrasyonlar çocukların eğitilmesindeki gelişim özelliklerine uygun nitelikte olmalıdır” (Tuğrul & Feyman, 2006: 387).

2.3. İllüstrasyonun Tarihsel Gelişimi Ve Kullanımı

Kitap, bireyin doğrudan ilişki kurduğu bir bilgi ve kültür aracıdır. İnsanlık, bir arada yaşamaya başladığı mağara döneminden bu yana şekiller, simgeler ve semboller kullanarak duygu, düşünüş, inanış ve acılarını birbirlerine aktarma gereksinimi duymuşlardır. Yazının bulunuşu, bu iletimin taş, tahta, kil, tablet, papirüs, parşomen ve kâğıt gibi yüzeylerde iletimini sağladı.

Şekil 7. “Papirüs rulosu”

Kaynak: <http://mrmarker.ru/> (17.01.2020)

Şekil 8. ”Pançatantra”

Kaynak : <http://www.wikipediaondvd.com/> (17.01.2020)

Mürşide İçmeli'nin araştırmalarını temel alan bir bakış açısıyla tarihe bakarsak; "bugünkü anlayışımıza oldukça yakın ilk kitap örneklerinin eski Mısır'da yapıldığı bilinmektedir. Bunun en tipik rneği İ.Ö. 1300 yılında yapılmış olan 'Ölüler Kitabı' adı verilen bir grup papirüs rulosudur. Papirüs üzerine gerçekleştirilen rulo sisteminin kendine özgü bir düzeni vardır. Papirüs yüzeyi enlemesine ele alınmış üst kenarına resimlerden yazılardan oluşan ince bir şerit yerleştirilmiş, onun altına metin yazılmıştır. Yazılar yukarıdan aşağıya doğru sıralanmış ve kolonlarla ayrılmıştır"(İçmeli, 1996:130).

Yine İ.Ö. altıncı yüzyılda Sanskrit dilinde 'Pañcatantra' olarak bilinen ve 'Beş Kitap anlamına gelen yapıt kitap tarihinin önemli bulgularındandır (Güleryüz, 1991: 86).

İçmeli'nin (1996) kaynaklarında II. y.y.'dan başlayarak kitabın biçimlenmesinde de önemli yeniliklerin yapıldığı belirtilir. Kodeks (Codex) denilen katlama ile sayfa yapma yöntemi bu yüzyılda görölmüştür. Bu kitapların okuma yazma bilmeyenleri de aydınlatması için illüstrasyonlarla desteklenmiştir. İllüstrasyonlar ya metin kenarında ya da metnin içinde yer almıştır (İçmeli; 1996: 130).

1440 yılında Gutenberg'in matbaayı bulması, kitap yazım ve yayın tekniklerinde yeni ufuklar açtı. XV. y.y.'da geliştirilen metal gravür tekniği ile ilk renkli kitap basımı gerçekleşti (İçmeli, 1996: 132).

Kitabın resimlenmesi ilk olarak süsleme gereksiniminden doğmuştur. Sanatçılar hazırladıkları eserlerin seyirciye daha çekici görünmesini istedikleri gibi, yaptıkları için kendileri için de zevkli olmasını isterler. Bu nedenle yazılı eserlerin güzelleştirilmesi yazıdan başka motiflerle süslenmesi yoluna gidilmiştir. Kitap resmini doğuran ikinci neden ise metnin anlaşılmasını, benimsenmesini resimlerle kolaylaştırmak gereksinimidir. Okuma yazma bilmeyenlere bile metin arasına serpiştirilen resimlerle olay anlatılabilir.

En eski süslenmiş yazılı eserler eski Mısır mezarlıklarında bulunan kitapıklardır. Bunlar inanişa göre ölü'nün ebedi yaşayışıını sağlayan dinsel eserlerdir.

Hiyeroglif yazılar ve bu eserlerdeki resimler, grafik olarak özgün sanat eserleridir. Mısırlılar devrinde masal ve efsaneler de resimlenmiştir. (Aslier, 1986: 45)

Ülkemizde çocuklar için yazılan ilk kitap, 1642-1712 yılları arasında yaşamış Nabi'nin "Hayriye" adlı mesnevisidir. Oğlu Ebülhayr'a öğütlerde bulunmayı amaçlayan bu yayınlardan sonra 1809' da Sübülzade Vehbi'nin de aynı amaçlı " Lütfiye-i Vehbi " mesnevisi, çocuk edebiyatı özelliklerinden çok, dinsel içerikli öğüt Kitaplarıdır (Sayın, 1995: 2-3).

Türkiye'de çocuk yazını konusunda ilk anlamlı çabalar, Meşrutiyetten sonra batılı eğitim anlayışının öğretmen okullarına girmesiyle başlamıştır. Meşrutiyetin aydın eğitimcilerinden Sati Bey ve Tefik Fikret'in öncülüğünü yaptıkları çocuk yazını hareketi; başlangıçta, çok dar anlamda ele alınmış, o günkü koşullarda çocukları eğitmeyi amaçlayan manzumeler hazırlanmasını amaçlamıştı.

Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında, ürün vermiş Türk yazarların (Ömer Seyfettin, Reşat Nuri, Abdullah Ziya Kozanoğlu, Mahmut Yesari ve diğerleri) özverili çabalarına karşın, çocuk yazını II. Dünya Savaşına değin az sayıda kitapla sınırlı kalmıştır.

19. yüzyıl sonlarında fotoğraf tekniğinin bulunması, ofset ve klişelerin teknik olarak ilerlemesi, basım araçlarındaki çoğalma ve sınırsız reproduksiyon olanakları, sanatçının daha da özgürleşmesini, illüstrasyonda sınırsız teknik ve boyama imkanlarını kullanmasını sağladı.

Yakın tarihimize baktığımızda, İhap Hulusi, Münif Fehim, Mithat Özar gibi, şimdi ise Mengü Ertel, Sait Maden, Yurdaer Altuntaş, Aydın Erkmen vb. sanatçılarımız, grafik ürünlerinde inanılmaz ölçüde, baş yazı, reklamlar, afiş, ambalaj, kitap kapakları, çocuk kitapları, kutlama kartları, takvim ve dergi, broşürler, basın ilanları, çıkartma ve etiketler, CD kapakları gibi alanlarda illüstrasyon çalışmalarlarıyla gitmek istedikleri amaçlarına ulaşmışlardır(Tontu, 2008: 37-38).

Tam anlatımı ile illüstrasyonun anlamını ve türlerini araştırıp inceledikten sonra oluşan bu farklılaşmanın kökenine inip, Mezopotamya'da ve Avrupa'da bu sanatın eskil

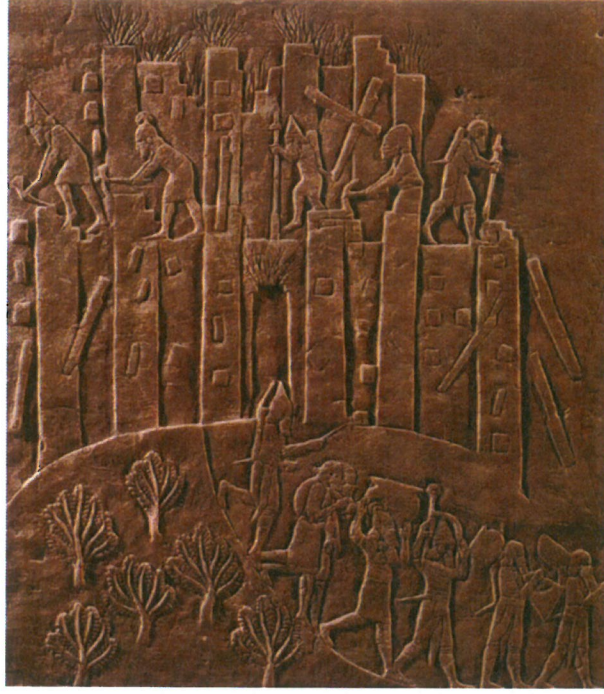

örnekliliklerini görmek, illüstrasyon alanındaki yarımliklarımızı anlama yönünden ihtimam oluşturmaktır.

İllüstrasyonlar tarihte çok farklı nedenler için kullanılmıştır. Bu nedenler en kısa tabiriyle halka devletin görüşünü kabul ettirebilmek, propaganda yapmak ya da toplumsal hafızayı korumak (Simbel Tapınağı hiyeroglifleri ve Freskleri) veya dekoratif bir nitelik olarak (Min'oa Uygarlığı Saray freskleri) betimlenebilir.

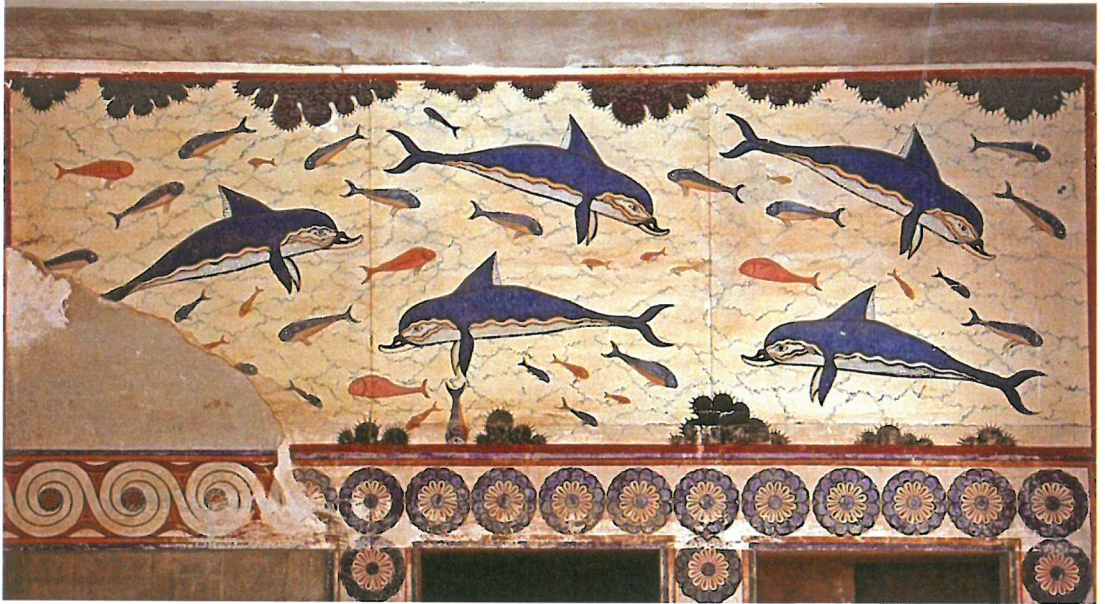
2.3.1. Antik Medeniyetlerde İllüstrasyon ve Antik Dönem İllüstrasyon'unun Çağımız İllüstrasyon Sanatına Etkisi

Geçmiş olayların resim, edebiyat veya heykel sanatı aracılığıyla tasviri Antik medeniyetlerde de mevcuttur ve bu eserlerin değerleri katlanarak günümüzde dahi artmaktadır. Taş yontma sanatında ve freskler konu olduğunda, Sümer, Hitit, Asur ve Roma uygarlıkları, antik dönemdeki sayısız eserleri ile illüstrasyon tarihi açısından büyük önem arz etmektedirler. Bu eserler anıt inşa etme anlayışının dünyaya Antik Mezopotamya'dan yayıldığını göstermesi açısından eşsizdirler. Sümerler, Asurlar, Akkadlar, Hititler, Roma ve Bizans Uygarlıklarının tümü bu geleneği kullanmıştır. Trajan Sütununu, bu geleneği anlamak için gereken bilgiyi taşımaktadır. Sütunda yer alan rölyefler ve illüstrasyonlar aracılığı ile Roma İmparatorluğu'nun ve İmparator Trajan'ın başarılarından söz edilmektedir. Görüldüğü üzere Trajan Sütunu illüstrasyonların sanatsal çekiciliğini ve görsel cazibesini kullanarak propaganda yapmaktadır(Uzman, 2017:12-18).

Şekil 9: Kral Ashurbanipal'in Elam Seferi'ni tasvir eden Assur Rolyefi. yıl İ.Ö. 647

Kaynak : <https://thereaderwiki.com/> (17.01.2020)

Şekil 10: Girit'te bulunmuş olan Minoa uygarlığından fresk, Ancient EU, Minoa.

Kaynak : <https://docplayer.es/> (17.01.2020)

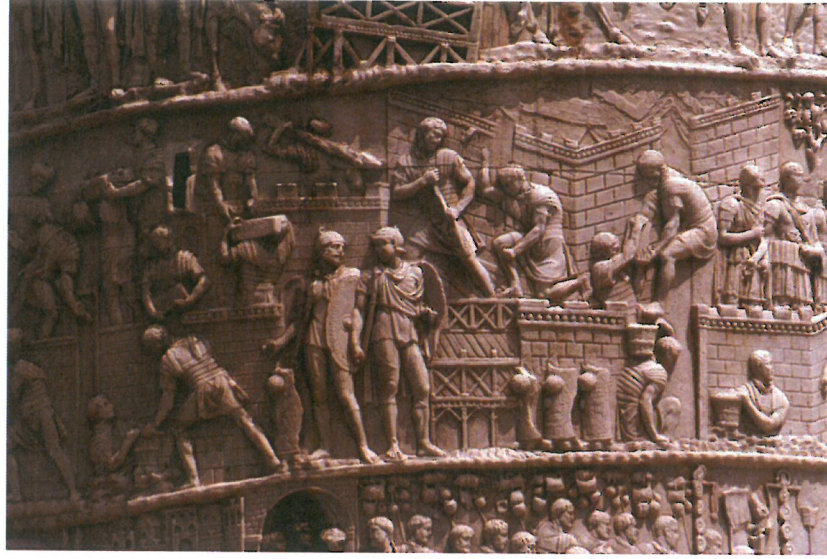
Şekil 11: II. Ramses'in Kadeş Savaşında zafer kazanmasını gösteren fresk, Abu Simbel tapınağından, bu illüstrasyon devlet propagandasına örnektir, çünkü Hittitlerle yapılan savaşı Mısır'ın kesin zaferi gibi göstermektedir ancak durum aslında iki tarafında net bir galibiyetiyle bitmemiştir.

Kaynak : <https://aktuelarkeoloji.com.tr/> (17.01.2020)

Şekil 12: J. de Morgan tarafından keşfedilen Naram-Sim'in zaferini anlatan rölyef. Kuzey Irak M.Ö. 2230

Kaynak : <https://en.wikipedia.org/> (17.01.2020)

Şekil 13: Roma'daki Trajan Sütunu'ndan detay. İnşaa tarihi İ.S. 107-113

Kaynak : <https://tr.pinterest.com/> (17.01.2020)

Antik Medeniyetlerde illüstrasyon sanatı örnekler ile incelendiğine göre Antik dönem illüstrasyonlarının, günümüzdeki etkilerinin analizine geçmek mümkündür. Bugün Batı Avrupa eğitim kurumlarında kullanılan ilkökul tarih kitaplarında bile hem üslup hem de içerik olarak Antik Dönem illüstrasyonundan esinlenilerek oluşturulan kompozisyonlar görmek mümkündür. Ancak belirtmelidir ki, Antik dönem ile Rönesans sonrası illüstrasyon gelenekleri arasında benzerlikler olmasına rağmen Rönesans sonrası illüstrasyonunu önceki dönemlerden ayıran temel temel iki fark, perspektifin gelişmesi ve insan anatomisinin çok daha detaylı biçimde çözümlenmesi ve uygulanmasıdır(Uzman, 2017:12-18).

Rönesans çağında bu gelişimleri sağlayan etmenler insan anatomisinin tıbbi açıdan incelenip anlaşılması ve perspektif kullanımının özellikle mimaride ve matematikte olan gelişmelere paralel olarak yükselmesiyle bağdaşır. Ayrıca Rönesans ve Aydınlanma Çağı dönemlerinde farklı konularında metinlerde, mimaride ve diğer eserlerde işlenmesi illüstrasyonları zenginleştirici bir etmen olarak ortaya çıkar. Ayrıca farklı boya, mimari tekniklerde ilgili oldukları sanat dallarında ivme arttırıcı bir işlev görerek önce Avrupa, ardından da sömürgeleşme (Japon Edo Dönemi baskılarının Avrupa'da Art Nouveau sanatına ilham vermesi gibi) ile bağlantılı şekilde dünya sanatında devrim niteliğinde gelişmelere vesile olmuştur. Teknik ve üslup da meydana gelen bütün bu değişimlere

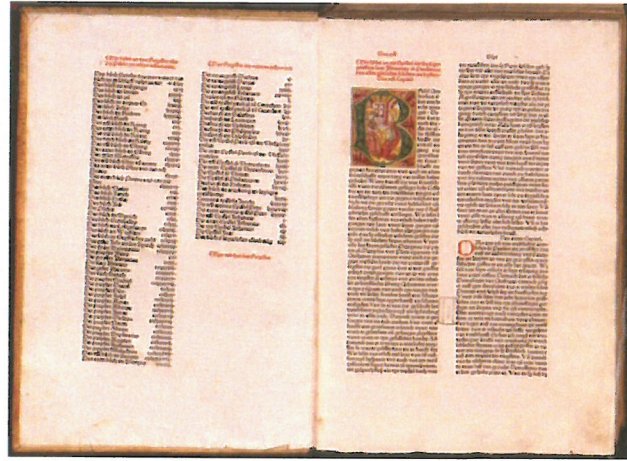
rağmen, üretim amacı ve içeriği ile illüstrasyonlar hala Antik Roma Dönemiyle benzer gayelerle üretilmekteydiler. 21'inci yüzyılda devlet yayınlarında, genç nesilleri aydınlatmak gayesi ile kullanılan illüstrasyonların temel amacı Antik dönemde üretilenlere benzerdir. Yeni nesillere geçmiş kültürü aktarmak, onları eğitmek, mevcut kültürü yüceltip otoriteyi güçlendirmek gibi(Uzman, 2017:12-18).

Konuyu toparlanmak gerekirse, İllüstrasyon Latince anlamıyla aydınlatma anlamına gelmektedir ve tarihi illüstrasyon ise en basit olarak tarihin aydınlatılmasıdır. İllüstrasyonun tarih boyunca önemine bakarsak okur-yazarlığın ve kağıdın bu konudaki etkisini görürüz. Okur-yazarlığın yaygınlaşması Avrupa'da zorunlu devlet eğitiminin oturmasından evvel gerçekleşmemiştir ve Avrupa'da ilk zorunlu devlet eğitimi Bismarck Almanya'sında (1871) kurulduğunun altı çizildiğinde, okur-yazarlığın yaygınlaşmasının ne kadar geç gerçekleştiğini anlamak zor olmayacaktır. Dolayısıyla okuryazar oranının düşük olması illüstrasyonlarının önemini özellikle, bilgi aktarımı gerektiren durumlarda yüksek tutmuştur. Eklenmelidir ki 8'inci yüzyıla kadar hem Avrupa'da hem İslam Dünyasında kağıt üretimi mevcut değildi, bilindiği üzere İslam'ın Avrupa'ya olan en büyük katkılarından biri kâğıt üretim tekniğinin Çinlilerden alınarak doğrudan yada dolaylı yolla Avrupa'ya ihracıdır. İslam medeniyeti Tang Hanedanlığı tarafından yönetilen Çin İmparatorluğundan kağıt üretimi teknolojisini öğrenerek, Endülüs Emevi devleti vasıtasıyla daha sonraki yüzyıllarda kağıt üretiminin Avrupa'ya geçmesine vesile olarak Rönesans'ın başlamasında etkili olmuştur. Ancak kağıt üretimi Batı Avrupa'da 13'üncü yüzyıla kadar tam anlamıyla yaygınlaşmamıştır. Dolayısıyla okur yazarlığın az olmasının illüstrasyonların önemini arttırması gibi, kağıt üretiminin azlığı hatta yokluğu da illüstrasyonlara olan ihtiyacı bilgi aktarımı hususunda arttırmaktadır. Kâğıdın bir nevi lüks ürünü olması Ortaçağ kiliselerinin heykel, rölyef, vitray ve freskler ile bilgi aktarımında bir nevi tekel oluşturmasına yol açarak illüstrasyonların dönem boyunca bilgi aktarımında ki en önemli yollardan biri olmasına sebebiyet vermiştir. Görselliğin kullanıldığı anıtlar ise kitapların aksine ulaşılabilir ve anlaşılabilir (okur-yazar olmaya gerek duyulmadan) eserlerdi. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundaki halkı yeni kurulan devrim ile gelen cumhuriyet rejimine ısındırmak amacıyla alakadar izlenen politikalar bu konuya iyi bir örnek teşkil eder. Türk Ulusunun Kurtuluş Savaşı'nda verdiği mücadeleyi Etnografya Müzesi'nin önündeki Atatürk Heykeli'nin kaidesinde bulunan rölyeflerden okuma yazma bilmeyen bir vatandaş rahatlıkla anlayabilir, bu sayede devlet tarihle

alakadar kendi görüşünü eğitim alamamış olan vatandaşa dahi kolay ve etkin bir şekilde aktarabilir (Uzman, 2017:12-18).

Sonuç olarak görsel öğelerin bilgi verme konusundaki hayati önemi örneklerde görüldüğü gibi, özellikle okur-yazar olmayan nüfusu bilgilendirme ve aydınlatma hususunda su yüzüne çıkmaktadır. Ancak çağdaş dünyada radyo, televizyon, sinema ve hatta kimi durumlarda internet gibi teknolojiler iletişim alanında devrimler gerçekleştirerek okur-yazar olmayan nüfusa geleneksel görsel sanatlardan (mimari, heykel, resim), daha etkin bir şekilde ulaşabilmektedir (Uzman, 2017:12-18).

Bu teknolojik devrimler geleneksel görsel sanatları en kolay bilgi aktarma yolu olma konusunda tahtından indirmiştir ancak illüstrasyon yeni teknolojilere adapte olarak zenginleşmeye ve çeşitlenmeye devam etmektedir. Sonraki bölümde günümüze değin illüstrasyon konusu incelenecektir (Uzman, 2017:12-18).

Şekil 14: İlk illüstrasyon içeren İncil. Günther Zainer, Augsburg, 1474.

Kaynak : <http://www.linkberita.com/> (17.01.2020)

Şekil 15: Metin ve illüstrasyonları birlikte içeren ilk basılı kitap. Der Edelstein.

Kaynak : <http://rss2.com/> (17.01.2020)

2.3.2. Avrupa'da Fransız İhtilali'nden Günümüze İllüstrasyon Geleneğinin İncelenmesi

Rönesans ve ardından Aydınlanma Devri ile beraber bilim ve teknik ilerlemiştir, bu ilerleme illüstrasyonun da çeşitlenmesine vesile olmuştur. Ortaya çıkan yeni alanlar ile birlikte illüstrasyonda da uzmanlıklar oluşmuştur; arkeolojinin ortaya çıkması (nesli tükenmiş hayvan ve bitki fosillerinin bulunması ile tarih öncesi illüstrasyon), tıbbın gelişmesi (tıbbi illüstrasyon), tekniğin ve sanayinin gelişmesi (teknik illüstrasyon).

İllüstrasyonun ekonomide ve toplumda öneminin artmasıyla beraber, 19'yyden itibaren Batı Dünyasında sanat okullarında illüstrasyon bölümü resim veya grafikten bağımsızlaşarak saygın bir disiplin haline gelmiştir. Pek çok bilim insanları çizim konusunda eğitim almış ve kendi gözlemlerini olabildiğince tutarlı bir şekilde kağıda aktaracak kadar kendilerini geliştirmişlerdir. 19'yyda bulunan fosillerin, keşfedilen tarihin, dünyanın altındaki gizemin yarattığı heyecan, fantastik çizimlere de esin kaynağı olurken sanatçılara da ilham vermiştir. Mauricio Anton, Robert T. Bakker, Zdeněk Burian, Gerhard Heilmann, Doug Henderson, Charles R. Knight, Gregory S. Paul, Rudolph F. Zallinger gibi sanatçılar tarihi illüstrasyon denildiğinde akla gelen en önemli isimlerdendir (Uzman, 2017:18-20).

Tarihi illüstrasyon başlığının altında; antropolojik illüstrasyon, arkeolojik illüstrasyon, paleotik illüstrasyon, paleoontolojik illüstrasyon, prehistorik illüstrasyon, paleopatolojik illüstrasyon gibi birçok alan mevcuttur. Sanayileşmeden beri illüstrasyon disiplinli de uzmanlaşmadan payını almıştır, bazı illüstratörler son derece spesifik dallarda sivrilebilirler, örnek olarak nesli tükenmiş Güneydoğu Asya Memelileri veya sadece Alt Neolitik Anadolu Toplumları olabilir. Örneğin Robert T. Bakker sadece dinazorları çizerken Mauricio Antón soyu tükenen et oburlar konusunda uzmanlaşmıştır(Uzman, 2017:18-20).

Şekil 16: Amerika Birleşik Devletleri 10 Doları üzerindeki Charles R. Knight tarafından çizilmiş Bizon,1901

Kaynak : <http://financial-helper.ru/> (17.01.2020)

Şekil 17: Fosil kanıtlara dayanan ve su altındaki antik yaşamı gösteren ilk illüstrasyon, Duria Antiquior, Henry De la Beche, 1830

Kaynak : <http://thehistorychicks.com/> (17.01.2020)

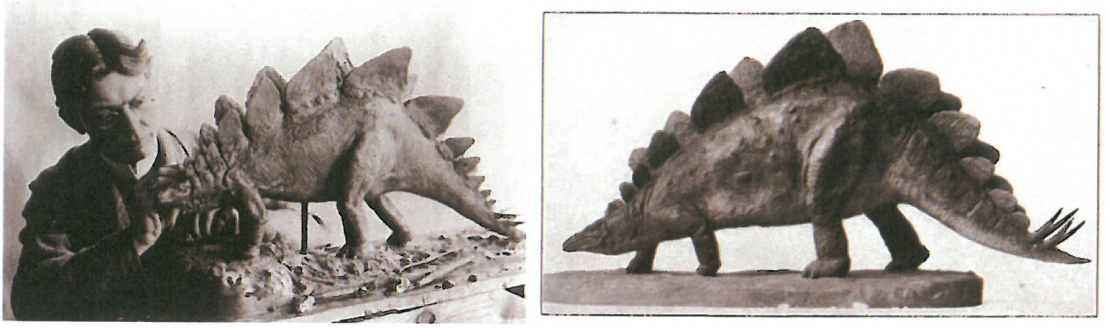

Şekil 18: Othenio Abel, 1909

Kaynak : <https://stock.adobe.com/> (17.01.2020)

İllüstrasyon sanatının üretimi aşamasında önemli bir etkende hedef kitledir, gelişmiş devletlerde illüstrasyonların hedef kitleye yönelik olması ve içerdiği bilgilerin bilimsel veriye uygun olması için verilen hassasiyet mevcuttur. Konuya göre uzman psikiyatrist, psikolog, sosyolog, pedagog ve antropolog gibi bilim insanlarının danışmanlığında verilen eğitimler illüstratörü hedeflediği kitleye ulaşırken dikkat etmesi gereken konularda bilgilendirir. Bu durum da illüstrasyon sanatında hedef kitle bazlı bir ayrımın da ortaya çıkmasını sağlar. Örnek olarak, aynı konu 9-13 yaşa bambaşka 15-20 yaşa bambaşka tonlar, renkler, figürler ve yardımcı elementler kullanılarak çizilmektedir(Uzman, 2017:18-20).

Başka bir örnekte uyuşturucu bağımlılarını tedavi amaçlı yapılan bir kampanyada kullanılan illüstrasyonlar da konuyla alakadar hassasiyetlerin illüstrasyona dahil edilmesidir (bağımlıları suçlayıcı görüntülerden kaçınılması gibi). Bu gelişmeler sayesinde illüstrasyon Avrupa'da saygın bir bölüm olarak akademik dünyada yerini almıştır(Uzman, 2017:18-20).

Şekil 19: Görüldüğü üzere Charles Knight, İllüstrasyonlardan önce kilden model üzerinden çalışıyordu.
Kaynak: <https://simple.wikipedia.org/> (17.01.2020)

Şekil 20: Amerikalı Prehistorya alanında uzmanlaşmış sanatçı Charles R. Knight'ın atölyesi ve eserleri.
Kaynak: <http://crypticcorridor.blogspot.com/> (17.01.2020)

2.3.3. Anadolu Selçuklu Devleti ve Osmanlı Devleti'nde İllüstrasyon

Türkler Anadolu'yu yurt edindiklerinde coğrafyanın kültürel zenginlikleriyle karşılaştılar (Anadolu Akdeniz Havzasının en zengin uygarlıklarından birçoğunun doğduğu yahut yeşerdiği coğrafya idi Antik dönemin ünlü antik kentleri (Hattuş, Bergama...), çeşitli eski metinler (el yazması İnciller ve sayısız diğer eserler Konstantinopolis kütüphanelerinde bulunan) gibi eserlerin dışında dünyanın 7 harikasından 2'sinin kalıntıları da Anadolu'daydı (Halikarnas Mozolesi ve Artemis Tapınağı). Bunların dışında Anadolu coğrafyasında Akdeniz Coğrafyasının) birçok kültürel ve dini merkezi bulunmaktaydı. (Konstantinople (İstanbul) (Patrikhane'nin bulunduğu kent), Nicae (İznik) (4 kutsal İncil'in seçildiği İznik Konseyi), Smirna (İzmir) (Meryem Ana Kilisesi) gibi kentler Hristiyanlık için kutsal, Edessa (Urfa) (Peygamberler Şehri oluşuyla), Iconium (Konya) (Mevlevilik merkezi oluşuyla) gibi kentler de İslamiyet açısından önem taşımaktaydı. Kültürel açıdan ise, Iconium (Konya) adından anlaşılacağı üzere ikonaların merkeziydi, Konstantinople 2 pek çok sanat dalının tüm Avrupa coğrafyasında önde gelen öğrenim yeri idi (Uzman, 2017:21-26).

Anadolu'ya özellikle 11'yydan sonra yoğun olarak yerleşmeye başlayan Türk kavimleri Anadolu kültür mozağine İslam medeniyeti çerçevesinde katkıda bulunmuşlardır. Erken dönem Türk devletleri ve beylikleri Divriği Ulu Cami gibi eserlerle katkıda bulunurken, Osmanlı Devleti ise 15'yydan, 20'yya kadar ki geçen ömründe, hem yerli kültürlerden hem Avrupa'dan etkilenerek (Ortaköy Camii/ Büyük Mecidiye Camii) sanat eserleri ile Anadolu kültürüne katkıda bulunmuştur. Ancak illüstrasyon konusunda Türk beylikleri Hristiyan kültürüne kıyasla minyatür alanı dışında ciddi ilerlemeler kaydedememiştir. Bu durumun birden fazla sebebi olabilir. Fakat Anadolu'da, Hristiyan Kültürünün canlı figürlere Mimaride ve resimde kullanmaktan çekinmedikleri bilinmektedir (Uzman, 2017:21-26).

Türklerin ise Asurlarda Hititlerde veya Bizans İmparatorluğu'nda olduğu gibi büyük anıtlar, rölyefler ve bol illüstrasyon içeren kitaplar veya freskler yapmamalarının muhtemelen en büyük nedeni İslamiyeti benimsemeleri idi. Resim ve gerçekçi tasvir zaten çok görülmezken özellikle heykel sanatı ve üretimi İslamın Anadolu'da egemen olduğu süreç boyunca neredeyse tamamen yok olmuştur.

Tabiki Türklerin Kaşgar, Semerkand gibi şehirleri olsada Anadolu'ya gelen Oğuz Boy'ları göçederék buraya gelmişlerdi ve göçebe idiler. Dolayısıyla bu göçebe toplumun mezar niteliği taşıyanları saymassak devamlı heykel ve resim benzeri üretimlerde bulunması beklenemez(Uzman, 2017:21-26).

Kısacası illüstrasyon sanatını Osmanlı ve Selçuklu Devletlerinde göremiyor olmamızın öncelikle nedeni İslamiyetin benimsenmesi olsada, aslında İslam öncesi Türk kültüründe de bu tip bir üretimden bahsetmek güçtür. Avrupa'da gördüğümüz illüstrasyon geleneğinin aksine çoğunlukla göçer kültürünün oluşturduğu Türklerde bu geleneğe rastlanmaz(Uzman, 2017:21-26).

Şekil 21: Nevşehir'de bulunan ve İ.S. 12. yüzyıla tarihlendirilen Karanlık Kilise Anadolu'da mimari yapılarda illüstrasyon kullanıma örnek gösterilebilir.

Kaynak: <https://commons.wikimedia.org/> (17.01.2020)

Halbuki Sünni İslam'ın bir nevi savunucusu olan Osmanlı'nın ise Hristiyan sanatından bu açıdan geri kalmıştı. Anadolu'ya yakın olan İran'daki Vank Ermeni Katedrali'nin iç dekorunu aynı kendisinden 50 yıl önce inşa edilen Sultanahmet Camii ile kıyaslandığında, iki kültür arasındaki mimaride kullanılan illüstrasyon üslubu arasındaki fark net olarak gözükmektedir. Sonuç olarak, görüldüğü üzere, İslamiyet benimseyen Türk kültüründe tasvir ve betimlemeden kaçınma gözükmektedir. Ancak; Hekimler, şifacılar ve bilim insanları yazdıkları kitaplar bilimsel nitelikli çizimler yapsa da Osmanlı ve Selçuklu

dönemlerinde Anadolu'da batıdaki anlamında illüstrasyon veya rölyef üretme geleneğinden söz etmek oldukça zordur. Minyatürler üzerine bakıldığında, fark edilmektedir ki, sanatsal nitelik ve estetik değer taşımaya rağmen bu minyatürler halkı aydınlatmak veya bir farkındalık yaratmak için kullanılmıyordu. Daha ziyade saray yaşamının ihtişamını, padişahları, savaşları vb. konuları tasvir eden minyatürler sarayda bulunan kütüphanelerden dışarıya çıkmıyordu(Uzman, 2017:21-26).

Şekil 22: Divriği Ulu Cami ve Şifahanesi

Kaynak: <https://www.wannart.com/> (17.01.2020)

Şekil 23: Büyük Mecidiye Camii/Ortaköy Cami İstanbul Boğaziçi Beşiktaş ilçesi

Kaynak: <https://www.deviantart.com/> (17.01.2020)

Şekil 24: Vank Ermeni Ermeni Ortodoks Kilisesi, İstifhan, İran

Kaynak: <https://www.deviantart.com/> (17.01.2020)

Batı Sanat Geleneğinin Türk sanatına dahil edilmesi yolunda Osman Hamdi Bey'in ciddi çabaları olmuştur. O Kıta Avrupa'sındaki haliyle müzeciliği ve güzel sanatlar anlayışını Türkiye'ye getirene kadar böyle Osmanlı sanatı belli teknik hususlarda Avrupa'dan geri kaldı. Hamdi Bey'in teşvikleriyle hayata gelen Sanâyi-i Nefise Mektebi Osmanlı sanat dünyasına yeni bir nefes vererek birçok çizer, ressam, heykeltıraşın sanata kazandırılmasına vesile oldu. Tüm bu çabaya rağmen illüstrasyon alanında Avrupa'da olduğu gibi uzmanlıklar gelişmedi. Ancak belirtmek gerekir ki Osmanlı'nın geri kalmasında Avrupa'nın bilim teknikteki innovasyon hızının yakalanamaması pay sahibidir(Uzman, 2017:21-26).

Fakat, altı çizilmelidir ki, Osmanlı'da illüstrasyon tam manasıyla işlevsiz değildir, Piri Reis'in haritası göstermektedir ki Osmanlı illüstrasyonu dönem Avrupa'sına haritacılıkta denk olduğu söylenebilir. Piri Reis'in ünlü haritasında illüstratif bir yaklaşım (haritalarında hayvan, gemi gibi çizimlerinin bulunması) olsa da, onun haritacılığında gelen bu tavır Osmanlı sanatına yerleşerek illüstrasyon kullanımının yaygınlaşmasına yol açmamıştır bu durumun da temel sebebi, İslam dininin canlıları ve bazen objeleri de resmetme konusunda desteklemeyen bir tavır içinde bulunmasıydı (Uzman, 2017:18-20).

Şekil 25-26: Şerafeddin Sabuncuoğlu'nun dağlama gibi tedavi tekniklerini gösteren kitabından illüstrasyonlar(1385-1468)

Kaynak: <http://hipokratist.com/> (17.01.2020)

2.4. İllüstrasyonun Çeşitleri

Aydınlanma Çağı ile beraber; toplumun, teknik ve teknolojinin, ekonominin birlikte gelişmesiyle sanat alanında da köklü değişimler olmuştur. Eserlerin içeriği, konusun da değiştiği ve tam olarak bu değişimlere fabrikalaşmayla daha hızlı üretilen boyalar ve daha seri üretimin yapılıp kolay elde edilmesine bağlı olarak tarzlarda farklılıklar meydana getirmesi sebep olmuştur. İllüstrasyon (resimleme) de gelişimlerden etkilenecek çeşitlenmiştir. Kendi içinde çok fazla çeşitlere bölünebilsede bunu temel olan 3 ana bölüm olarak inceleyeceğiz. Bu bölümler; sanatsal illüstrasyon, teknik ve bilimsel illüstrasyon ve modern illüstrasyon olarak ayrılabilir.

İllüstrasyonun, düşünce ve kavramları görselleştirilerek hedef kitleye hızlı, kolay ve kalıcı olarak ulaştırma özelliğinden daha önce söz edilmişti. Hedef kitlenin eğitim durumu, yaş grubu, psikolojik ihtiyaçları, anlatılmak istenen konu, bilgi, kavram vb. unsurların gereklilikleri illüstrasyonun çeşitlerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. İllüstrasyon kimi zaman görseli gereksiz ayrıntılarından arındırılıp konu üzerine odaklanmakta, kimi zaman açıklayıcı çizimler olarak karşımıza çıkmakta, kimi zaman ise soyut kavramların somutlaştırılarak aktarılmasını sağlamaktadır. Fotoğraf makineleri ile elde edilen gerçek görüntülerin yetersiz kaldığı durumlarda illüstrasyon ve illüstrasyonun anlatım gücü devreye girmektedir.

“İllüstrasyon günümüzde meslek gruplarına göre çeşitlenmektedir. Çünkü fotoğraf ve ileri görüntüleme teknikleri, illüstrasyon tekniğiyle hazırlanmış olan görüntülerin bilgi ve kalitesine hala ulaşamamıştır. Örneğin; tıp alanında insanın iç organlarını gösteren illüstrasyonların kalitesi fotoğraflarla elde edilememektedir” (Tepecik, 2002: 78).

İllüstrasyonlar konularına göre çeşitlenmiştir. Doğa Tarihi İllüstrasyonları (bitkiler, hayvanlar, yeryüzü şekilleri ve tarih öncesi yaşam), Tıbbi İllüstrasyon, Mimari İllüstrasyon, Adli İllüstrasyon, Teknik İllüstrasyonlar (film sektörü, bilgisayar oyunları, endüstri çalışmaları, tanıtım ve tamirat), Bilgi ve İstatistik İllüstrasyonları (çizgi ve bar grafik, akan diyagram, kronolojik grafik, ilişkiler grafiği, haritalar), Moda İllüstrasyonları, Reklam İllüstrasyonları (gıda sektörü, giyim, ulaşım, sanayi, turizm ve ticaret), Yayın İllüstrasyonları (gazete, dergi, çocuk kitapları), illüstrasyon çeşitlerine örnek olarak verilebilir.

2.4.1. Sanatsal İllüstrasyon

Sanatsal illüstrasyon da sanatçı gelir kaygısı ve beğeni kaygısı yaşayarak eserini üretir yalnızca eserin üretiminden sonraki zamanda eseri üreten sanatçının değerinin anlaşılması(fark edilmesi) esere olan ilginin artması vb. nedenlerle oluşturulan illüstrasyonların sanatsal bir değerinin tüketimde olan değer önüne geçmesinin devamında piyasaya düşmesi ve tam değer gören bir sanat eseri olarak ilgi duyulmasına ve görmesine denilebilir.

Günümüzde filmler, animasyonlar ve gerçekçi tarzda olan video oyunlar sayesinde dünya çapında ilgi görmekte olan sanat alanı halini almıştır.

Orijinal illüstrasyon eserlerinin açık arttırmalarda çok yüksek fiyatlara çıktığı da bir bilinen bir gerçektir. Örneğin ABD'li sanatçı Norman Rockwell'in "Breaking Home Ties" isimli tablosu 2006 yılında Sotheby's müzayedesinde 15.4 milyon dolara satılmıştır. Gene Gil Elvgren ve Alberto Vargas gibi illüstratörler de çok yüksek fiyatlarda eser satan sanatçılardır.

Şekil 27: Norman Rockwell, Breaking Home Ties, 1954, tual üzerine yağlıboya
Kaynak: <https://arteparalosalosamigos.blogspot.com/> (17.01.2020)

2.4.2. Teknik Ve Bilimsel İllüstrasyon

Bilimsel ve teknik illüstrasyonlar için en önemli olan bilgiyi vurgulamak ve seçilen hedef kitleye en uygun biçimde iletmek amacı ile yalınlaştırmayı ve sadeleştirmeyi gerçeklik

olurunu etkilemeyecek şekilde abartma tekniklerine başvurarak gerçek olan bir görsel hafızadan daha çoğunu yapmayı hedefler.

Hedef kitleye işlenecek olan konuları daha iyi öğretmek ve bu öğretilen konunun alanında anlayışı ve ilgiyi fazlalaştırmak amacı ile üretilir. Bu tarz illüstrasyonlara, diyagramlar, tarihi illüstrasyonlar; teknik çizimler, eğitici çizimler ve tıbbi çizimler örnek olarak verilebilir. Diğer bahsedilen illüstrasyon çeşitlerine kıyasla teknik ve stil anlamında çok daha az özgürdür.

Biyoloji, botanik, ziraat, tıp, zooloji, mekanik, jeoloji gibi uzmanlık alanları için öğretici ve tamamlayıcı amaçlarla yapılan ayrıntılı resimler (illüstrasyonlar), bilimsel çalışma / teknik illüstrasyon adı altında toplanmaktadır.

Biyolojik çalışmada amaç; konu içinde daha önemli olanı vurgulamak, gerektiğinde ayıklama, yalınlaştırma ve gerçeklik duygusunu etkilemeyecek abartma yöntemlerine başvurarak, bir fotoğraf makinesinden daha fazlasını yapmayı hedeflemektir.

Örneğin; Biyolojik özellikleri incelenen bir bitkinin, fotoğraf yöntemiyle sadece bir kısmı ele alınırken, bilimsel / teknik illüstrasyonda, bitkinin yaprak, gövde, çiçek, dal, kök bölgeleri, dokusu, damarları ve hatta bütünü bir arada gerçeğe en yakın şekilde resmedilebilmektedir.

Bilimsel illüstrasyon, bilimsel gözlem, disiplinli çalışma ve sanatsal etkinin bir karışımıdır. Örneğin; bitki illüstrasyonu, botanik ana bilim dalında, bitkilerin doğru teşhis edilebilmesi ve daha sonra yapılacak olan bilimsel çalışmalara kaynak olması açısından büyük önem taşır. Bitkilerin ayrıntılı resimleri botanikçilerin en önemli başvuru kaynaklarından biridir. Fotoğrafla sağlanamayacak ayrıntı düzeyi, bu yöntemle ifade edilebilir ve görsel olarak daha etkilidir. Bu şekilde disiplinli bir çalışmanın estetik olarak ortaya çıkması daha büyük kitlelere ulaşmak açısından da önemlidir. Oluşan bu ilgi, florayı bilen insan sayısının artmasını ve sadece bilim adamları değil, genel halkın da aktif bir şekilde bitkilerle ilgilenmesini sağlamaktadır.

Bilimsel canlı çizimi (illüstrasyonu), ABD ve Avrupa gibi ülkelerde sanatın önemli bir dalıdır ve sanat fakültelerinde bu konuda gerekli eğitim verilir. Maalesef ülkemizde bu dal daha yeni başlamaktadır ve ülkemizde profesyonel canlı çizen

olmaması, Türkiye'nin canlılarını kapsayan arazi rehberlerinin yaratılmasının önünde önemli bir engeldir.

Zoooloji (hayvan bilim), botani (bitki bilim) ve entomoloji (böcek bilim) gibi bilim dalları ile kuş gözlemciliği, böcek koleksiyonculuğu, doğa turizmi ve bitki fotoğrafçılığı gibi doğadaki bir çok faaliyet için en büyük ihtiyaç, bu canlıların tanınmasını mümkün kılan arazi rehberleridir. Bu canlılarla ilgili bilgilerden ve resimlerden oluşan rehberler olmadan, canlıları teşhis edebilmek ve bu faaliyetleri gerçekleştirmek neredeyse imkansızdır. Bir çok canlı türünün 100% tanımlanmasını mümkün kılacak kalitede fotoğraf çekmek çok zor hatta imkansız olduğundan, bu rehberlerde çoğunlukla profesyonel çizimler kullanılır. Türkiye'de canlı çizimi eğitiminin geliştirilmesi, bu eğitimi alan çizerlerin türkçe doğa rehberlerini yaratması ve bu sayede Türkiye'nin canlılarının halk tarafından tanınmasını amaçladığımız için bizler de, kurslar yoluyla biyolojik illüstrasyonla ilgilenen araştırmacı ve öğrencileri belirleyerek, canlı illüstrasyon tekniklerini öğretmek, biyoloji eğitimi ve doğa bilincini geliştiren, bitkilerini kapsayan arazi rehberleri yaratmayı amaçlamaktayız. Türkiye'de bitki resmi yapan insan sayısı son derece az olduğundan, bilimsel çizimleri yapacak teknik sanatçılara büyük bir ihtiyaç vardır. Korkmaz, H. (www.klasikturksanatlarivakfi.com)

Şekil 28: Bilimsel illüstrasyona örnek olarak Bobbi Angell'in American Society of Botanical Artists'te yer alan "Illustrations for a Tropical Flora" isimli çalışması gösterilebilir

Kaynak: <https://www.asba-art.org/> (17.01.2020)

Nesnel bir biçimde yansıtma ve yöneltme kaygısı nedeni ile hareket eden illüstratör sanatçısı yaptığı çalışmasına(eserine) kendi arzusuna ve isteğine göre yorumlama katmamaktadır.

Oluşan eserin teklifi ve sanatsal özgünlüğünden daha önemlisi bilimsel anlaşılabilirliği ve tutarlıdır.

2.4.3. Modern İllüstrasyon

Tam olarak son 20-30 senelik bir süreç ile modern hale gelerek gelişen ve halen gelişmeye devam ederek günümüzdeki durumunu almıştır. Hedefine ilişkin olarak stilize edilebilir, dışavurumculuk olabilir, son derece teknik ve gerçekçi olabilir. Bu sebepten ötürü illüstratör sanatçısını eserinde sınırlayan hiçbir sebep yoktur. Özgün olabilir.

Şekil 29: Sungjae Kim'in kilden modelleyip hazırladığı "Hayvan Takvimi"

Kaynakça: <https://www.behance.net/> (17.01.2020)

3. DERS KİTABININ TANIMI

Ders kitabı öğrenci için en yakın bilgi kaynağıdır. Öğrenci için büyük önem taşıyan ders kitabı için yapılmış olan bazı tanımlar: Ders Kitabı: Öğretimde en çok kullanılan sınıfta her öğrencide bulunan gereçtir. Ders kitabı ve içindeki resimler öğretme durumlarında en çok yaralanılan hazır araçlardır (Dursun, 2002: 9).

Kitap yazılı ve basılı gereçler grubunda yer alan ve öğrencinin öğrenme yaşantılarına kaynaklık eden çalışma gereçlerinden biridir. Kitap, eğitimsel yönden yazılı ve basılı bir öğrenme-öğretme ortamıdır (Aklan, 1979: 224-225).

Göğüş, ise anadili eğitimi için ders kitabını şöyle tanımlamıştır; “Ders Kitabı: Öğrenci düzeyinde yazılmış ya da toplanmış metinlerden oluşan ve programa göre anlama yeteneğini geliştirmek yanında edebiyat terimlerini, kompozisyon bilgilerini, dilbilgisi konularını tanıtan, izlenmesi zorunlu kitap.” Nuriye ve Çetin Semerci'nin “İlköğretim (1.-5.Sınıf) matematik Ders Kitaplarının Genel Bir Değerlendirmesi” başlıklı çalışmalarında ders kitabı; “bir eğitim-öğretim aracıdır. İyi hazırlanmış bir ders kitabı, hem öğretmenlere hem de öğrencilere büyük yarar sağlar. Ayrıca ders kitabı, eğitim ve öğrenme etkinliklerinde kılavuzluk eder” denilmiştir.

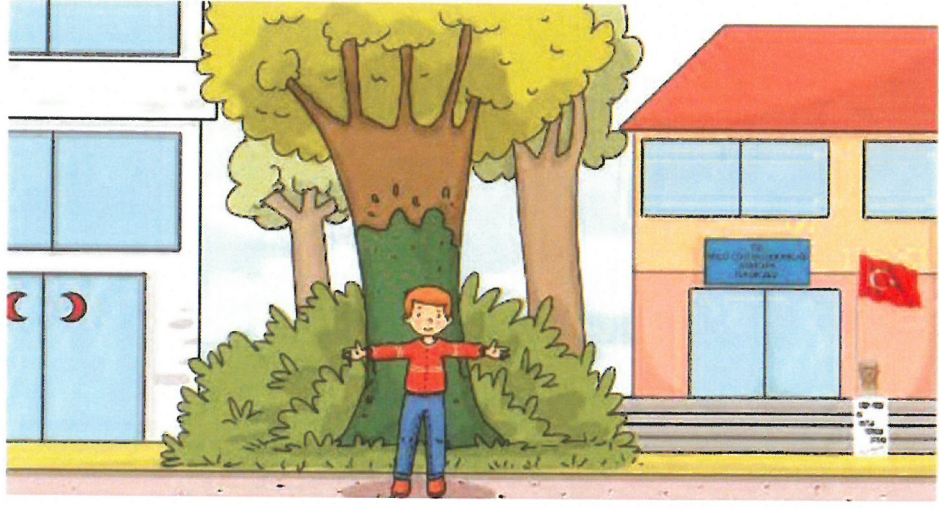
Başka bir yorum ise şöyledir; ders kitapları eğitim ve öğretimin vazgeçilmez basılı eğitim araçlarıdır. Her kademedeki öğrenciler tarafından kullanılması zorunlu olan eğitim araçlarının bir takvime bağlı olarak hazırlanıp bastırılması ve okullar öğretime başlamadan önce öğrencilere ulaştırılması şarttır(Turgut, 1996: 126).

Geleneksel eğitim ve öğretim kurumlarında kitap bir amaçtır. Esnek programlarla çalışan çağdaş eğitim ve öğretim kurumlarında ise öğretmen ve öğrenciler sınıf içi etkinlikleri birlikte değişik kitaplardan yararlanarak tasarlar, gerçekleştirir, değerlendirir ve geliştirir. Burada asıl hedef kitapların içeriklerini bir eğitim ve öğretim döneminde işlemek değildir. Kitabı çalışmalarda araç olarak kullanmaktır. Asıl amaç öğrencinin sınıfça belirlenen konuların işlenmesi için gerekli materyali birinci kaynaktan edinmeyi öğrenmeleri ve özgün materyaller geliştirebilmeleridir. Buda ancak, günümüzde öğrencilerin çok boyutlu düşünceleri ve çağdaş eğitim teknolojilerinden yararlanmaları ile mümkündür (Coşkun, 1996: 60).

Bu tanımlardan yola çıkarak ders kitabının eğitim öğretimde önemli bir yeri olduğunuanlamaktayız. Bu nedenle de ders kitabında yer alan her türlü bilginin yanıltıcı olmadan öğrenciye iletilmesi büyük önem taşımaktadır.

3.1. Ders Kitaplarının Oluşum Süreci

Ders kitaplarında olması istenen eğitici ve öğretici içeriklerin ve tekniklerin verilmesi kitapların metin-içerik, görsel-metin vb. içerik uyumluluğu ile estetik görünümü ile yakından ilgilidir.

Şekil 30: 2018-2019 Yılı Sosyal Bilgiler Ders Kitabı
Kaynakça: Meb 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabı

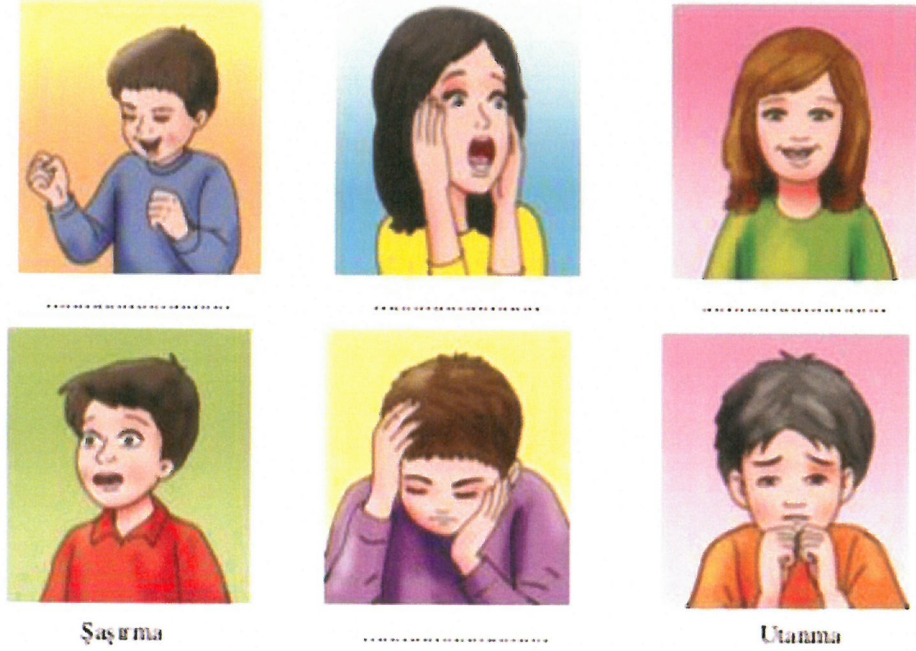

“Harçlığınızdan tasarruf edebilmek için neler yapıyorsunuz?”

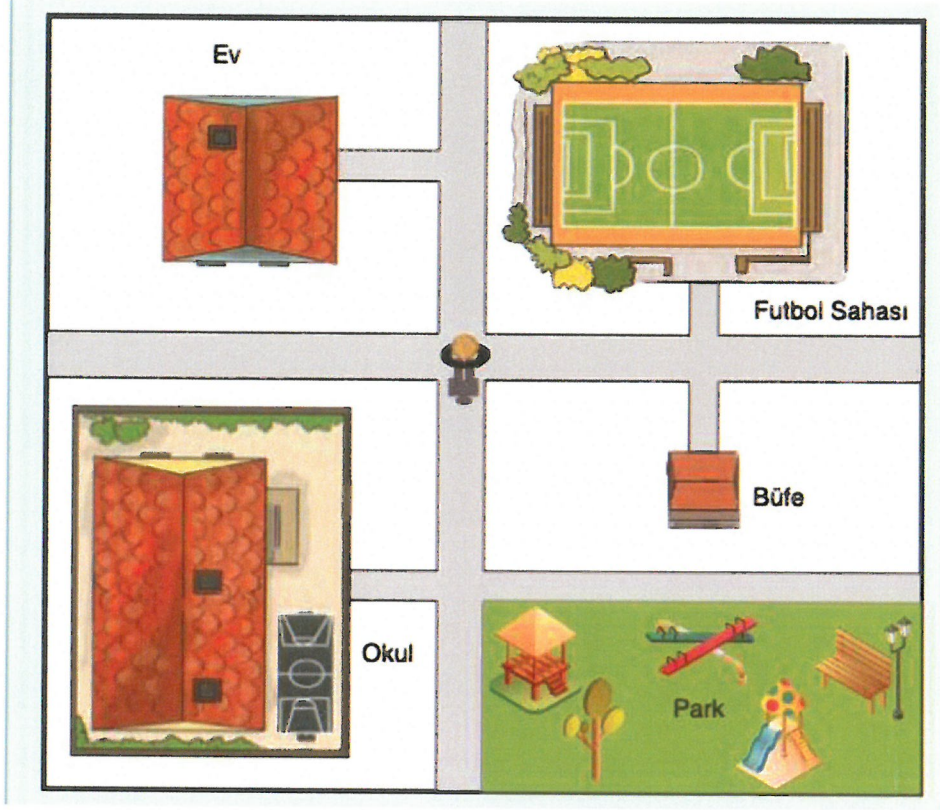
Şekil 31: 2018-2019 Yılı Sosyal Bilgiler Ders Kitabı
Kaynakça: Meb 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabı

Şekil 32: 2018-2019 Yılı Sosyal Bilgiler Ders Kitabı
Kaynakça: Meb 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabı

Şekil 33: 2018-2019 Yılı Sosyal Bilgiler Ders Kitabı
Kaynakça: Meb 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabı

Şekil 34: 2018-2019 Yılı Sosyal Bilgiler Ders Kitabı
Kaynakça: Meb 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabı

Ders kitapları farklı dallardan olan uzmanların ve bilim insanlarının bulunduğu kapsamlı bir ekip birleşmesi ve çalışması sonucu oluşur.

Bu ekip içerikleri belirler, içeriklerde verilecek konular seçilir ve bu seçilen içerikler(konular) alanında deneyimli öğretmenler tarafından denir. Öğretmenler kitapları gözden geçirir, öncelikle kendi düşüncelerini ve daha sonra öğrencilerden gelen eleştirilerini ekibe yeniden sunar. Konular tekrar gözden geçirilir, düzenlemeler yapılır ve eleştiriler dikkate alınarak ikinci konular belirlenir. Bu denemelerden sonra ortaya çıkan sonuçlar neticesinde düzeltmelerde son halini alarak üretimden önceki son şekli verilir.

Eğitimin en önemli parçası olduğu için anlatması gereken işlevlerin tam olması için kusursuz programı gerektirir.

Yazarın kafasında tasarlanma süreci ile başlar kitabın serüveni, önce iç yapısı ve biçimi hakkında düşüncelerden çıkamaz. Sonra kitabı bölümler ve başlıklar halinde tasarlar. Ama öyle bir nokta vardır ki yazar ne yaparsa yapsın kafasında bulunan mesajı

metnin tam halini almış olmasına rağmen karşısındaki okuyucuya bunu tam mana ile aktaramaz. Tam olarak bu anda tasarımcı kitabın oluşum evrenine katılır.

İllüstrasyon (resimleme), fotoğraf, yazı gibi metodlar ile çok geniş bir bilgi birikimi olan tasarımcı üzerinde çalıştığı kitabı diğer kitaplardan ayıran bir kişiliğe bürümekle sorumludur.

Tasarım sürecinde olan bir kitabın evreleri; yayına hazırlama, görsel planlama, teknik planlama şeklinde gerçekleşir. Ülkemiz baskı yöntemleri ve kağıt bakımından çok iyi olmasına rağmen tasarımları halen olumlu bir görünüm bırakmıyor.

Kitap tasarımı yaşamla en çok bütünleşen sanat dalı olarak geniş bir uygulama alanı yakalamış ve çağımızdaki yerini almıştır. Plastik sanatların ortak ilkelerini kullanarak her türlü tüketim ürünü, düşünce, kişi ve toplumsal etkinliği, geniş yığımlara aktaran, tanıtan, insanları bilgilendirip yönlendiren ders kitapları; çok sayıda araştırma kapsamına girmiştir.

“Ders kitabı bilgiyi, bilgiye ulaşma yollarını aktaran en eski ve önemini yitirmemiş öğretim aracıdır. Çocuğa yönelikse, resimlenmesi, tasarımı farklı bir tavır gerektirir. Uyarıların, uyarıma duyarlılığının, her geçen gün daha da şiddetlendiği günümüzde ders kitapları çocuklara, görsel açıdan ölçülü, amaca uygun, estetik tasarımlar olarak sunulmalıdır (Kaya 1996: 152).”

Bir kitap öncelikle yazarın kafasında tasarlanır. Yazar, kitabı tasarlarırken onun biçimi ve içyapısı hakkında bazı düşünceler üretir. Yazar genellikle kitaplarını başlıklar ve bölümler halinde tasarlar. Ama bir metin, en olgun evresinde bile yazarın kafasındaki mesajı okuyucuya tam anlamıyla yansıtmaz. Bu noktada tasarımcı, kitabın oluşmasında sürece katılır. Tasarımcı; yazar, yayınevi ve okuyucu arasında köprü kuran kişidir. Hazırlanan tasarım, psikolojik ve şematik açıdan yazarı ve okuyucusunu, ekonomik ve teknolojik açıdan da yayınevini tatmin etmelidir

Yazı, fotoğraf, illüstrasyon yöntemleri konusunda geniş bilgi birikimine ve duyarlılığına sahip olması beklenen tasarımcı, çalıştığı kitabı, diğerlerinden ayrı kılan benzersiz bir kişiliğe ulaştırmakla sorumludur.

Yazar, metinler ve illüstrasyonlar arasında kusursuz bir mesaj ilişkisi oluşturmaya çabalarlarken, tasarımcı; yazı sütunları ve illüstrasyon boyutları arasında armonik ve esnek bir yapı kurmaya çalışır (Becer,2005).

Bir kitabın tasarlanma süreci, aşağıdaki evrelerden geçerek gerçekleşir(Becer, 2005).

1. Yayına hazırlama: Kitapta yer alacak metinlerin, yazarların ve okuyucunun yararına yeniden düzeltilmesi.
2. Görsel planlama: Basılacak imgelerin görsel yapısı hakkında belirleyici kararlar alma.
3. Teknik planlama: Kitabın yapısı ve üretim yöntemlerinin saptanması.

Kitlesele üretim teknolojisinin en temel hedefi; pahalı olmayan hızlı ve nitelikli kitap üretmektir. Kusursuz tasarlanmış bir kitap, teknolojik süreçte pahalı ve zor üretilen bir kitapsa; tasarımın başarılı olduğunu kabul etmek olası değildir.

Becer (1996: 136)'in nitelikli bir kitabın tasarımında gözetilecek temel amaçlar konusundaki düşüncelerine katılmamak olası değildir

1. Kitap, okumak ve izlemek için tasarlanır: Bir kitap kolay, rahat, akıcı ve hatasız olarak okunabilmelidir. Tasarımcı; metni bölüm başlıklarını, illüstrasyon ve fotoğrafları, alt başlıkları ve resim altı yazılarını sayfa içinde yerleştirirken, okuma sürecinin hem entelektüel hem optik yönlerini dikkate almalıdır.
2. Kitap, satılmak için tasarlanır: Kitap okuyucunun ilgisini çekmeli, ödünç almaktan çok sahip olma isteğini uyandırmalıdır. Bu salt okuyucuya değil, aynı zamanda kitapçıya ve kütüphaneciye yönelik bir amaçtır.
3. Kitap açıklamak, tutulmak ve taşımak için tasarlanır: Çoğu kitap okunduğu sırada elde tutulur. Okuma eyleminin öncesinde de sonrasında da genellikle elde taşınır. Bir kitabın sayfaları iki yan yüz olarak açılabilme ve sayfalarda yer alan bütün basılı bölgeler belirli bakış açısından aynı anda izlenebilmelidir.
4. Kitap saklanmak için tasarlanır: Okunan kitap, yeniden okunmak üzere ya da başka okuyucu başka okuyucu bulmak üzere, kitaplık rafına kaldırılır. Bu

nedenle tasarlanan kitabın yüksekliği, genişliği ve kapak kalınlığı tasarlanırken kitaplık koşulları dikkate alınmalıdır.

Tasarımcı şu soruları yanıtlamadan kitap tasarlamaya başlamamalıdır:

- a. Hedef kitle kimdir?
- b. Kitabın fiyat marjı en dūřuk ve en yūksek ne olabilir?
- c. Piyasadaki diğer benzer kitapların eksiklik ve yanlışlıkları nelerdir?
- d. Kitapta illūstrasyon kullanılacak mıdır?
- e. Kullanılacak illūstrasyon ve fotođraflara ayrılan bütçe ne kadardır?
- f. Kullanılacak kâğıt cinsi ve baskıdaki renk sayısı sınırları nelerdir?
- g. Kitabın üretiminde kullanılacak baskı teknolojisi ve ciltleme yöntemi nedir?

Kitap tasarımcıları, sūrpriz yaklařımlardan çok deneyimlerden yararlanan okuyucuyu ve yazarı bir arada dūřünmek zorunda olan ve popūler beđeniden öteye evrensel beđeniye dikkate alan bir yol izlemelidir. İyi bir kitap tasarımcısı “Temponun, ritmin ve dokunmanın estetiđini kurmalıdır (Becer, 1996:138)”.

Kitap tasarımında, içinde bulunduğu iletişimi amaç edinen bütün tasarım ürünleri üç temel boyutta değerlendirilebilir.

1. Semantik boyut (anlama yönelik): Bu boyutta şu noktalar sorgulanır.
  - a. Kitapta konuya ve okuyucuya uygun bir tasarım söz konusu mudur?
  - b. İllūstrasyon ve diğer görsel unsurlar, metinde anlatılanları hiçbir yanlış anlaşılmaya yer vermeyecek biçimde doğru olarak açıklayabiliyor mu?
  - c. Gerek metin, gerekse illūstrasyonlar, mesajın aktarılmasına belirli bir katkıda bulunuyor mu? İllūstrasyonların üslubu, kitabın içeriđini destekliyor mu?
2. Sentaktik boyut (söz dizimsel): Görsel unsurlar arasındaki ilişkileri ortaya koyan boyuttur. Bu boyutta şunlar sorgulanır:
  - a. Kitabın sayfa düzeninde, yazı karakterlerinde, satır boşluklarında, marjlarında ve illūstrasyon boyutlarında belirli bir bütünlük ve görsel devamlılık söz konusu mudur?

- b. Kitapta kullanılan illüstrasyon ve fotoğraflar birbirlerini tamamlayan belirgin bir üslup anlayışı taşıyor mu?

3. Pragmatik boyut (kullanım ve uygulamaya dayalı).

Ayrıca tasarımcı aşağıdaki sorulara da yanıt bulmalıdır:

- a. Seçilen kağıt, baskı teknikleri ve ciltleme yöntemi kitabın niteliğine uygun mudur?
- b. İllüstrasyon ve fotoğrafların reproduksiyon kalitesi iyi midir?
- c. Seçilen illüstrasyon stili, seçilen kağıt ve baskı tekniğine uygun mudur?

Kitap tasarımının üç temel boyutu, karşılıklı olarak birbirlerini etkiler. Özellikle eğitici kitaplarda, illüstrasyon ve grafik unsurlar gün geçtikçe daha fazla egemen olmaya başlamıştır. Geçmişte resimler metni destekleyen bir işleve sahipken, günümüzde görüntü, yayının önüne geçmeye başlamıştır. Önceleri imgeler metinleri görselleştirirken, günümüzde metinler imgeleri, belirli bir kültür, ahlak ve imgeleme açıklayan unsurlara dönüşmüştür (Barthes, 1990).

Ders kitaplarının ülkemizde giderek kağıt, baskı teknikleri açısından iyileşmesine karşın; hala tasarımları olumlu izlenimler bırakmamaktadır. Hatta bazı kitapların tasarlanmış olduklarını söylemek bile olanaksızdır. Eğitici kitap üretimiyle uğraşan tasarımcı; kültürel, estetik ve kalıcılığa doğru bir yaklaşımla bakabilmelidir. İyi bir tasarım; kitabı sevdirebilir, okutur, işler, satın aldırır ve kalıcı kılar.

3.1.1. Ders Kitaplarında İllüstrasyonun (Resimlemenin) Önemi

İlköğretimin her kademesinde de ders kitaplarındaki görseller, içindeki metin kadar önemlidir. Görseller kitapların beğenilmesini ve vuruculuğunu arttırdığı kadar estetik ve sanat duygusunu da geliştirmektedir. Öğrencinin eğlenerek öğrenmesini sağladığı için öğrenmesini en olumlu şekilde de etkiler.

İlköğretim çağı öğrencilerin (çocukların) tam olarak oyun çağındayken bulunulan dönemleridir. Bu sebepten ders kitapları çocuklara aynı zamanda oyun aracı gibi

olmalıdır. Resimlemeler metni yorumlamak süslemek ve açıklamak amacıyla yapılır. İllüstrasyonlar sayesinde çocukları bilinenden çok üste çıkartarak kendilerini bulmalarında cesaret vererek hayallerindeki eksik yanlarını tamamlarlar.

Konuya ilgili ve uyumlu bir resimleme kavrama ve anlamayı kolaylaştırarak inceleyerek ve görerek öğrenme çağında olan ilköğretim öğrencilerine faydası olur.

Yazar, çoğunlukla kitabını başlıklar ve bölümler halinde tasarlar. Ama bir metin, en uygun halinde bile, yazarının kafasındaki mesajı okuyucuya tam anlamıyla yansıtamaz. Teknolojik, psikolojik ve ekonomik koşullar, yazarın vermek istediği mesajı olumsuz etkiler. İşte tasarımcı, bu aşamada devreye girer (Becer, 2002: 239).

Kitabı oluşturan bölümlerin ayrılma biçimi, bölüm başlıkları, kitaba nasıl girileceği, nasıl çıkılacağı, başlık sayfası, içindekiler, dizin, açıklayıcı ekler, varsa resim altı yazıları, dipnotlar, önsöz sayfaları, kitabın ambalajı sayılan ön, sırt, arka kapak tasarımları; birbirleri arasında zorunlu bağlar aranarak ve kurularak okurunun bilgi beğenisine sunulmalıdırlar.

Yeni nesillerin yetişmesinde kitabın payı inkâr edilemeyecek kadar çoktur. Kitap birinci derecede eğitim aracıdır. Her insan anaokulundan başlayarak ölünceye kadar buna gereksinimi vardır. Çocuğu ele aldığımızda okumaya başlamış olsun veya olmasın kitap onun ilgisini çeker. Onun aracılığıyla birçok şeyi öğrenmeye çalışır. O halde anaokulundan başlayarak çocuğa verilecek ister masal olsun, ister şiir, ister ders kitabı olsun öğretim aracı olduğu kadar eğitim aracı olarak da düzenlenmesi gerekir (İçmeli, 1985: 66).

İçmeli iyi bir kitapta bulunması gereken özelliklerini şöyle sıralamıştır:

1. Çocuk kitapları ve çocuk yayımları yazar, illüstratör, grafiker, tipograf gibi uzman kişilerden oluşan bir grup tarafından hazırlanmalıdır.
2. Kitaplar muhakkak resimlenmeli ve resimler sanat değeri taşınmalıdır. Resimler renkli olmalıdır. Şiir, masal, öykü kitaplarındaki resimler özgün, konuyu geliştirici ve yorumlayıcı özellikte olmalıdır. Teknik kitaplardaki resimler anlaşılabilir ve net olmalıdır.

3. Kitabın mizanpajına özen gösterilmelidir. Karşılıklı iki sayfa göz önüne alınarak düzenlenmelidir.
4. Metin yazılarının büyüklüğü çocuğun yaşına göre seçilmeli siyah renkte net olarak basılmalıdır.
5. Kitap, gramajı fazla, mat ve beyaz kâğıda basılmalı boyutları büyük tutulmalıdır.
6. Kapak resimli ve renkli olmalıdır. Sağlam bir malzemeden yapılmalı, tercihen ciltli olmalıdır.
7. Sayfalar dikişle dikilmeli, en azından tel dikiş yapılmalıdır.
8. Kapak ve iç kapak düzeninde kütüphanecilik kurallarına uyulmalıdır.

Kitap bazen salt bir sanat eseri olarak da karşımıza çıkar. Sanat eseri olarak karşımıza çıkan kitaplar, el yapımı kitaplardır. El yapımı kitaplar da tasarım zirveye çıkar.

Sanat bilim yaklaşımlarına göre bir sanat eseri;

a) Alıcısında estetik bir uyarının, yani kaygının bulunması,

b) Alıcısına bir iletide bulunma durumu, gibi iki özelliğe sahip olmalıdır. (Ekmekçiler, 2003: 20)

Kısaca el yapı kitaplar bahsedecek olursak; Matbaanın icadından önce, Osmanlı elyazması kitaplarındaki minyatür ya da tezhip gibi sanatsal öğeler, o kitaplara estetik nitelik kazandırmaktadırlar. Örneğin Matrakçı Nasuh ve Levni gibi sanatkârların yapmış oldukları el-yapımı kitaplar, sanat değeri olan kitaplardır (Ekmekçiler, 2003: 21).

Ders kitapları ailedeki eğitim sürecini de içine alan ve onu destekleyen araçlardır. Bu kitaplardaki tasarım ve resimlemeler çocuğun gözüne ne denli hoş gelirse ders kitaplarından izlediği konularda o denli zevkli hale dönüşecektir. Henüz oyun çağını geçirmemiş çocuk ders çalışırken ya da dersi izlerken daha keyifle öğrenecek, öğrendiği bilgiler kuvvetlenecek ve kalıcı hale gelecektir.

“Harring tarafından yapılan araştırmada, resimli metinleri okuyan öğrencilerin metindeki ayrıntıları daha tutarlı olarak hatırladığı ortaya koyulmuştur. Hayes ve Henk tarafından yapılan aştırma ise resimlerin, beceri öğretiminde de etkili olduğunu göstermektedir”(Erkmen, 1996: 43).

Ders kitaplarında kuramsal bilgilerin yanında, nitelikli illüstrasyonların bu bilgileri destekleyici öğeler olarak yer alması gerekir. Kitaplarda yer alan illüstrasyonların üzerinde çocuklar; kavrama, kıyaslama ve algılama yetilerini geliştirirler. Anlatılan konuyu kavramaları daha kolay hale gelir. Çocuğun beğeni ve seçim yapmasına olanak veren illüstrasyonlar, güzel- çirkin, iyi- kötü vb. değerlerin ayırtına varmalarını sağlamaktadır. Sanatsal nitelik taşıyan bu görsel elemanlar çocukların, konulara, olaylara, toplumsal ilişkilere farklı bakış açıları ile bakabilmelerine ve estetik duyarlılık kazanmalarına olanak sağlayacaktır.

“Çevremizdeki hangi çocuk, çizgilerin düşsel gücüyle desteklenmiş bir kitabı görmezden gelebilir ki? Bütün çocukların yazın sanatının görkemli güzelliğinin sürüklediği serüveni resim sanatının eşliğinde yaşamaya hakkı vardır. Ülkemiz çocukları da bu gerçeğin bilinciyle gördükleri her güzel kitabı ellerine alıp, sayfalarını çevirip, resimleriyle kitabın içeriğine açılan renk ve çizgi ahenginin oluşturduğu kapıdan süzülüp kitabın tadına varmaya çalışmalıdırlar” (Turan, 1996: 166).

Bu bilgiler doğrultusunda resimli ders kitaplarının amacı; aynı zamanda çocuğu doğanın ve yaşamın içine sokmak ve çocuğun bilincini doğa biçimlerine ve doğadaki renklere, seslere ve canlıların devinimlerine ilişkin anı imgeleriyle doldurmak, böylece sanatsal duygu kazandırmak olmalıdır.

“Çocuk, kitabı her eline alışında resmin farklı bir yönünü keşfetmeli, çizerin dünyasından izler taşıyan küçük serüvenler yaşmalıdır. Resimde, çocuğun hayalinde tamamlayacağı yanlar olmalı, plastik değer ve kompozisyon olarak da nitelikli olmalıdır” (Kaya, 1996:152).

Bu kapsamda çağdaş ve bilimsel bilginin yanı sıra, illüstrasyon yoluyla aynı derecede önemli olan görsel, estetik, teknik değerler de eğitimin işlevli bir parçası halinde düşünölmelidir.

3.1.2. Türkiye’de Ders Kitaplarına İlişkin Sorunlar

İlköğretim dönemi, çocukların bilgi ve estetik algılama düzeylerinin geliştiği en önemli dönemlerden biridir. Bu döneme ait ders kitapları bireyi, aileyi ve toplumu eğitim ve öğretim açısından etkileyen önemli unsurlardan birisidir. Bu nedenle ders kitapları, salt bilgi aktarım aracı olmamalıdır. Ders kitapları, yaşayarak ve uygulayarak öğrenme becerisi kazandırmanın yanında estetik farkındalıkları da kazandırmalıdır.

Ankara’da Alman Kültür Merkezi’nin katkılarıyla, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi tarafından yapılan sempozyum bildirileri toplamında da Türkiye’de eğitime ilişkin çok sayıda sorunun yanı sıra başlı başına bir ders kitabı sorunu yaşandığına deyinilmiştir (Doyran,1997:33).

Türkiye’de ders kitaplarına ilişkin sorunlar şöyle özetlenebilir(Doyran,1997:33):

1. Ders kitabının eğitimdeki önemi yeterince anlaşılmadığı için yıllardır ülkemizde gerçekçi çözümlere ulaşacak, kapsamlı bir ekiple çalışan, günlük politikalardan kendisini uzak tutabilen bir araştırma merkezi kurulamamıştır.
2. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu’nda ders kitabı onayı almayan; ya da “okullarda okutulmasının sakıncası yoktur” izni almayan ders kitabı okullara gidemez. Ancak; bu izni veren kurulun kapsamlı bir araştırmacı kurulu olmaması nedeniyle sadece belirlenmiş sınırlı bir şablon kriter olarak kullanılmaktadır. Bu şablonun ne denli doğru olduğu tartışma konusu olurken, yenilik yapan, yetkin bir ders kitabının bu kuruldan geçmesi hemen hemen olanaksızdır. Çünkü belirlenmiş şablon, eğitimdeki ve bilimdeki gelişmelere karşıt olarak sürekli ve yeniden değerlendirmelere bürokratik nedenlerle açık tutulamaz. Bu durum, tüm ders kitaplarına adeta aynı yazar tarafından yazılmış izlenimi vermektedir.
3. Ülkemizde sık sık yapılan müfredat programı değişiklikleri, hazırlanmış ders kitaplarının işlevsiz; hazırlanacak olanların ise yeterli bir araştırma ve inceleme sürecinden yoksun olmalarını sağlamaktadır. Bu nedenle öğretim yılının ortalarında aceleyle sonuçlandırılmış ders kitapları ortaya çıkmaktadır.
4. Ülkemizin genel ekonomik durumuyla bağlantılı olarak, Milli Eğitim Bakanlığı’na ayrılan bütçe ve yayına ayrılan bütçe de değişkenlik ve

istikrarsızlıklar vardır. Bu istikrarsızlık uzun ve verimli yayın ekonomisi planlamalarını engellemektedir.

5. Ders kitabının öğrenciler üzerindeki etkileri ciddi araştırmalarının konusu edilmediğinden; sonuçlandırılmış ders kitaplarının hangilerinin gündemde tutulup, hangilerinin tutulamayacağı belirlenememektedir.
6. Ders kitaplarında, gerek içerik gerekse biçim açısından bir standart oluşturulmamıştır. Örneğin, Türkiye'nin en kuzeyi ile en güneyi arasındaki uzaklığı "640km ile 708km arasında gösteren beş ayrı ders kitabı vardır (Kahraman, 1996:28)." En temel bilgilerde bile belli bir bilimsel nitelik kriteri kullanılmazken, baskı teknikleri, basım, kağıt, cilt kalitesi ve boyut standardı gibi ölçüler neredeyse ikinci planda kalmaktadır.
7. Hazırlanan ders kitaplarının işlevli kullanılması için yol gösterecek "Öğretmen Kılavuz Kitapları" yönetmelik hükümlerine göre hazırlanamamıştır. Bu da öğretmenlik bilgisini, mesleki süreci içersinde yenileyememiş öğretmenlerin elinde kusursuz bir kitabın bile işlevsiz hale getirilmesi olumsuzluğunu yaratmaktadır.
8. Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı çalışan "Ders Kitapları Seçim Komisyonları"nda bilimsel içeriklere ilişkin kriterler, alana ilişkin öğretmenlerin bilgilerine başvurulmasına karşın, bu komisyonlarda tasarıma ve illüstrasyona ilişkin karar verebilecek uzmanlar yer almamaktadır.
9. Ders kitapları, çocuğa yönelik verilen bilgilerin % 99'unu kapsamaktadır. Öğretmenin yazı tahtasında, laboratuarda ve söylemlerinde verdiği bütün birikimler, kitapların kapsamından ancak %1 oranında fazladır. Bu durumda kitap, eğitimin önemli bir parçası olarak çocuk tarafından tek başına anlaşılabilir ve algılanabilir olmalıdır. Çünkü bu denli kitaba bağlı içerik yoğunluğu, öğretmenin işlevini en aza indirmektedir. Kitap düzenlemeleri, kitapla öğrenciyi baş başa bırakılabilecek yeterlilikte hazırlırsa; öğretmen bu bilgilere ek olarak, güncel bilgi birikimlerine, çocuğun öznel gereksinimi olan yönlendirmelere zaman bulacaktır. Oysa günümüz öğretmenleri, ders kitaplarının uygulayıcısı durumuna düşmüştür.

3.1.3. İllüstrasyonların İşlevleri Bakımından Gruplandırılması

3.1.3.1. Süsleyici Resimler

Bir konunun sembolik yönünü belirlemeye yarar. Süsleyici resimlemeler (illüstrasyonlar) estetik duygunun gelişiminde, hayal gücünün ve düşünce şeklinin artmasında karakterin gelişmesinde faydalı olur. Konunun benimsenmesi resimler sayesinde fazlasıyla kolaylaştırdığı gibi okuma hevesini de arttırır.

3.1.3.2. Metin Tamamlayıcı Resimler

Metin tamamlayıcı illüstrasyonlar sayesinde anlatılmak istenen konuların zihinde yerleşici olmasını sağlamak ve unutulmayacak iletileri vermek mümkündür. Zekayı ve karakteri akseden aynı anda duysal ve görsel deneyimleri arttırıcı kişilik geliştiren özelliğinden de faydalanılmış olunacaktır.

3.1.3.3. Metni Tamamlayıcı Yorumlayıcı Resimler

Metni tamamlayıcı yorumlayıcı resimler sadece metinler anlatılması biraz zor olan karma karışık ve detaylı objelerin kolayca anlaşılabilmesi için tasarlanabileceği gibi bazı yöntemlerin de açıklamasında kullanılabilir. Örneğin; Bir aslanı ve ya kartalı çizerek gerçeği belirtmeden alınacak hazzı hissettirebiliriz. (R.12).

3.2. Ders Kitabı Tasarımındaki Grafikselleme

Eğitim öğretim sürecinin vazgeçilmez temel araç-gereçleri olarak kabul edilen ders kitaplarının, öğrencinin birinci derecede ilgi ve ihtiyaçlarını karşılaması yönünden özel yeri ve önemi vardır. Temel eğitimin ikinci aşamasındaki 7.sınıf öğrencinin ders kitaplarını keşfetme sürecinde ona öncelikli adımları, yaşama hem somut hem de soyut açıdan bakabilme, teknik bilgi ve deneyimi öğretmesi açısından çok önemlidir. Bu önem ve değer ölçüsünde ders kitapları hazırlamanın ise son derece titiz, özenli, yaratıcı çalışmalar ve araştırmalar gerektireceği bu önemlilik ve değerliliğin mantıksal bir sonucudur.

Ders kitabının görsel düzenlenmesinde devamlı olarak göz önünde bulundurulması gereken çok önemli ilkeler vardır. Bunları önem sırasına göre şöyle sıralayabiliriz:

- Görsel düzenleme her şeyden önce konuya uygun, anlatımı kolaylaştırıcı olmalıdır. Anlatımı kolaylaştırıcı metin, başlık ve resmin uyum içerisinde olması gerekir.

- Konu anlatımında kullanılan resim ve grafik üyelerinin yalnızca uyum içerisinde değil, yeterli ölçüde verilmesi de önemlidir. Yeterli görsel araca yer verilmemesi, konuların açıklanmasında problemlere neden olabilir. Bu nedenle, ders kitaplarında görsel düzen incelenirken konunun açıklanması için yeterli aracın sunulup sunulmadığının kontrol edilmesi gerekir (Kılıç ve Seven, 2005: 138).

- Resimler ve grafikler konu ile ilgili ipuçlarına sahip olmalıdır. Metinde anlatılan olayla ilgili kısa mesajlar görsel öğelerle vermelidir.

- Görsel aracın faydalı olabilmesi için öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun olması gerekir. Öğrenci seviyelerinin çok üstünde veya çok altında tasarlanmış araçlar, istenilen verimin alınmasını engeller. Bunun için öğrencilerin yaşlarına göre bilişsel, psikomotor, fiziksel gelişim özelliklerinin tespit edilip aracın bu özellikler doğrultusunda hazırlanması gerekir (Kılıç ve Seven, 2005: 138).

- Ders kitabının bir diğer özelliği de; öğrenciye psikolojik yönden olumlu duygular hissettirmesi olmalıdır. Öğrenci için kitabı ilgi çekici yapan içindeki metnin içeriğinden çok görsel düzenidir. Çoğu zaman öğrenciyi kitaba yaklaştıran ya da uzaklaştıran kitabın görsel düzenlemesidir.

Görsel araçlar ders kitaplarında; bilgi vermek, bilgileri desteklemek, ilgi çekmek, konuları özetlemek, olgular veya kavramlar arasındaki ilişkileri göstermek, zihinde canlandırılması güç olan kompleks (karmaşık) durumları açıklamak ve dağılımların gösterilmesi amacıyla kullanılırlar (Kılıç ve Seven, 2005: 140).

3.3. Ders Kitaplarının Tasarımında İllüstrasyon Ögesinin Kullanım Sorunsalı

Araştırmamızın belirli bölgelerinde ders kitaplarındaki illüstrasyon kullanımını ve önemi hakkında bilgiler vermişim. İllüstrasyon ögesinin kullanım sorunsalı ile ilgilidir.

Estetik gelişimin, algının, sanat eğitiminin ders içerikleri bakımından halen ciddiye alınmamaktadır.

Çocuklarımız küçük yaşta okumayı öğrenmeden önce fantezi dünyası, öykü, bilgi ve dinleyiciye olan tüm ihtiyaçlarını teknolojik araçlarla gidermeye çalışmaktadır günümüzde . Bu yüzden kitap okumayı ilgi çekici bir hale getirmek mühim bir sorundur.

Kitapların çekiciliği yalnızca verilen bilgiyle sağlanmaz. Her yaş grubuna hitap eden, her konuda bilgi veren tüm kitaplarda illüstrasyon da önemlidir.

Küçükten büyüğe yaşımız ne olursa olsun bir kitap alırken öncelikle resimlemelerine bakarız ve resimlemelerden konusunu anlamaya çalışırız. Dikkat çekici bulduğumuz görsellerin olduğu kitaplar ruhumuza hitap eder ne yazık ki günümüzde bu çok fazla önemini kaybetti hali hazırda insanlarımız okumayı bıraktılar. Tasarım aynı çizgi de kaldı ve farklılık arar olduk. Küçük yaşta çocuklarımız bizlere bile karmakarışık gelen çoğu görseli yorumlar oldu.

Şimdi bu sorunların bir kaçına değinirsek;

- 1) Grafik sanatının uzmanlık ve resim çizme yeteneği dışında farklı yeteneklerin olmasını da kapsadığı anlaşılmadı.
- 2) Genel olarak aynı tarzda ezberleyici usulde alışılmış sabit şablonlar üzerinde devam edilip, farklı bir çizgi izlenmemektedir.
- 3) İllüstrasyonlar(resimlemeler) için maliyetler hep küçük olduğundan (tutulduğundan) sanatçıların özgün çalışmalar için uzun uğraş çabalamalarını engeller.

Ders kitapları; bireyi, aileyi, toplumları eğitim ve öğretim açısından etkileyen önemli unsurlardan biridir ve özenle hazırlanmalıdır. Ders kitabı çocuğa; bilinçli çalışma yöntemleri ile uygulayarak öğrenme becerisi kazandırmanın yanında estetik farkındalıkları da aşılmalıdır.

Çocukların, dinlenme ve bilgiye olan gereksinimlerinin, bilgisayar gibi görsel- işitsel araçlarla giderilmeye çalışıldığı günümüzde; kitap okumayı ilgi çekici hale

getirmek önemli bir sorundur. Kitaplar, çocukta okuma isteğini uyandıracak çekicilikte hazırlanmalıdır. Kitabın çekiciliği, yalnızca verilen bilgiyle değil; aynı zamanda tasarımı ve illüstrasyonları ile de sağlanmalıdır.

Gökaydın'a (1996) göre; ülkemizde illüstrasyon açısından şu temel sorunlar yaşanmaktadır:

1. İllüstrasyon, metnin açıklamalı şeması sayılmaktadır.
2. Çocuğun görsel algısının geliştirilmesi, estetik ve sanat eğitimine katkısı anlaşılamamıştır.
3. İllüstrasyonun, grafik sanatlarının özel bir uzmanlık alanı olduğu ve resim çizme yetisinin dışında, çeşitli yetileri gerektirdiği anlaşılamamıştır.
4. Ders kitabı, resimlemesi, tasarımı ve üretimi ile bu alandaki yetkin kişilerin uzun süreli bilimsel, sanatsal çabaları sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu kişilerin birbiriyle iletişimi ön koşuldur. Farklı dünya görüşlerinde birbirleriyle iletişimsiz olarak, sipariş yöntemi ile illüstrasyon yaptırılması gerekli ekip çalışmasına uygun değildir.
5. Ders kitapları illüstrasyonlarının değerlendirme ve eleştirilerini yapacak bir kurul olmadığı için, baştan sona tek düze ve hiçbir estetik kaygı gütmeyen illüstrasyonlar kolayca kabul görmektedir.
6. Genellikle ezberlenmiş, şablonlaşmış, sahteleşmiş resimlerin yer aldığı ders kitapları, çocuğa yönelik sanat eğitimi birikiminden yoksun uygulayıcılar tarafından üretilmiştir. Çünkü ders kitabı illüstrasyonları sadece illüstrasyon birikimini değil; çocuğun sanat eğitimine ilişkin bilgi birikimini de gerektirir.
7. Zaman zaman, kitapların içeriğinde seçilen sanat ürünü niteliğini taşıyan metinler, bu sanat kimliğine uymayan kalıplaşmış resimlerle tamamlanmaya çalışılmaktadır. Oysa bu sayfalarda rahatlıkla bir sanat ürünü olarak ressamların resimleri kullanılabilir.
8. İllüstrasyonlar için kitap maliyetine ayrılan pay her zaman küçük olduğundan, resimlemede çalışan elemanların kendilerini bir sanatçı özgürlüğünde hissederek, uzun uğraş vererek çaba göstermeleri engellemektedir. Çünkü böyle uzun bir çaba, uygulayıcının ciddi emeğiyle bütünleştiğinde karşılığındaki maddi değer artar.
9. Ülkemizde, Grafikerler Meslek Kuruluşu'nun sınırlı işlevlerinin dışında,

illüstrasyon uygulayıcılarının toplandığı bir meslek kuruluşu yoktur. İllüstrasyon uygulayıcıları arasındaki iletişim eksikliği, basılan çocuk kitaplarının illüstrasyonları üzerine eleştiri yapılmasını engellemektedir. Oysa sistematik gözlem her zaman uygulamayı daha dikkatli yetkinliğe götürmektedir.

10. Ders kitaplarının basım koşullarına ve basım niteliğine illüstrasyon uygulayıcıları müdahale edemediğinden, hazırlanmış iyi bir illüstrasyonun basım sürecinde bozulması, sanatçının bu tür üretilere imza atmasını engellemektedir. İmza taşımayan ürün bir anlamda “sorumluluğu taşımayan üründür”.
11. Ülkemizde Grafik Sanatlar Eğitimi yapan bir çok Güzel Sanatlar Fakültesi ve Eğitim Fakültesi olmasına karşın, illüstrasyon eğitimi, bu fakülte ve ilgili bölümlerde tasarımın bir parçası olarak öğretilir. Oysa kitap illüstrasyonu ayrı bir ana sanat dalı olarak eğitim yapmayı gerektirmektedir.

İlköğretim ders kitaplarındaki illüstrasyonlar, genellikle ciddi resimsel hatalar taşır. Kuru, sevimsiz, espriden yoksun, çocuğun fantezilerini zenginleştiremeyen bir illüstrasyon, çocuğun beğenisinde ciddi yaralar açtığı gibi çocuğun kendi resimleri için de kötü örnek oluşturur. Çünkü özellikle ilköğretim çağındaki çocuklar kendi resimlerini tasarlarken kitap resimlerinin etkisinde kalmaktadırlar (Gökaydın, 1996).

İllüstrasyonlar, çocukta resim yapma hevesini ortaya çıkarmalıdır. Çocuğun illüstrasyonlar üzerine yorum yapabilmesi ve resim üstünde düşünerek onu tanımlayabilmesi için çizer ne kadar ipucu verirse, çocukta da biçimlendirme yeteneği o denli harekete geçecektir. “Algılama noktasına gelen her çocukta çizme yaratıcılığı başlar” (Erkmen, 1996:44). Bu resimlemeler çocukları, sanatçı niteliği ile resim yapmaya teşvik etmelidir.

İçmeli’ye (1996:133) göre; “İlköğretim ders kitaplarında yer alan resimlemeler çoğunlukla desen hatalarıyla doludur. Figürler kuru bir anlatımla, sevimsiz, espriden uzak çizilmişlerdir”.

Ders kitaplarında konuya dahil edilen bu resimlemelerde kullanılan figürler gerçeğe yakın olmalı, sevimli ve esprili çizilmelidir. “Ders kitaplarının birçoğunda biçimler ve formlar birbirinden kaba bir konturla ayrılmaktadır. Resimleme çizere özgü bir dille realize edilmelidir” (İçmeli, 1996:132).

4. Problem Durumu

Ders kitapları, öğrencilerin okuma ve düşünme becerilerini geliştirebilen önemli araçlardır. Yapılan bilimsel araştırmalar sonucunda ders kitaplarının, eğitim ve öğretim faaliyetlerinde daha anlamlı kullanılması gerektiği anlaşılmıştır. Bu anlamda mevcut ders kitapları içerik, metin ve görsel açısından yeniden değerlendirilmelidir.

Her iki değerlendirme niteliği de bizim ülkemizde ihmal edilmiştir. Grafik tasarım uzmanları içeriğe çok az değinerek biçim tarzı yönünden değerlendirmeler yapmakta, eğitim bilimciler ise biçim yönüne az değinerek içerik yönünden değerlendirmeler yapmaktadırlar (Alpan, 2004).

Ders kitaplarının tasarımı ile ilgili bir çalışmada (Yalın,1996; Aktaran: Eşgi, 2003); Ülkemizde kitap geliştirmede daha fazla önemli görülen unsurun içerik olduğu belirtilmektedir. Ders kitaplarının yalnızca bilgilerin bir araya getirildiği araçlar değil, bilgilerin öğrenilmesini kolaylaştıran etkileşimli araçlar olması gerekmektedir.

Erdoğan (1999) tarafından yapılan bir araştırmada ülkemizde çocuk kitapları üretiminde niteliksel ve niceliksel yetersizliklerin olduğu hipotezi doğrulanmıştır.

Ders kitaplarının görsel öğeler bakımından değerlendirilmesi de oldukça ihmal edilmiştir. Kitaplarda ise grafik tasarım açısından tam olarak bir karmaşa egemendir. S- Son derece amatörce yapılmış durağan illüstrasyonlar, kalabalık sayfa tasarımları, gereksiz renk kullanımları, sıkışık yazılar özellikle ilköğretim ders kitaplarında görülen bazı tasarım sorunlarıdır (Pektaş, 2001; Aktaran: Eşgi, 2003).

İlköğretim birinci kademe çocukları için görsel ifadeler oldukça önemlidir. Ülkemizde ders kitaplarının ve onların içeriğini destekleyen görsel ifadelerin gereği gibi

tasarlanmadığı göz ardı edilemeyecek kadar açıktır. Bu durum başlı başına bir problem halini almıştır.

4.1. Problem Cümlesi

Yeni 2017-2018 Eğitim-Öğretim programının içeriğine göre MEB tarafından hazırlanmış İlköğretim 4.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan illüstrasyonların ilköğretim öğrencilerinin seviyesine uygunluğu nedir?

4.2. Alt Problemler

İllüstrasyon ve çocuk ilişkisi

1. Renk kullanımının çocukların seviyelerine uygunluğu nedir?
2. İmge kullanımı uygun mudur?
3. Metin – İllüstrasyon ilişkisi seviyelerine uygun mudur?

4.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmamın amacı, günümüzde kullanılan MEB tarafından hazırlanmış ilköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında bulunan illüstrasyonların Öğretmenler ve Uzmanlar tarafından değerlendirilerek uygunluğunun ortaya çıkarılmasıdır. Neden 4.sınıf olduğuna değinirsek çünkü o yaş grubundaki öğrenciler tam öğrenme çağına girmiş ve eğilimi artık başlamıştır. Doğru bilgiler ve doğru bir eğitim o yaş grubundaki öğrencileri etkiler. Sosyal bilgiler kitabının ele alınmasının sebebi de tam olarak budur. Sosyal bilgiler kitapları ilerleyen yaşlarda ve ilerleyen sınıflarda Tarih dersi olarak önlerine çıkacaktır. Sosyal Bilgiler kitabı geçmişimiz, kültürümüz, geleneklerimiz gibi konulara da değinmektedir. Böyle öğrenilmesi gereken bir derste yanlış bir akılda kalıcılık öğrencinin doğruları öğrenmesinde ilerleyen süreçte zorlayabilir. Sonuçta her zaman ilk öğrendiklerimiz akılda kalmış ve ilerleyen yaşlarda bile unutmadığımız bölümler olmuştur. İçerisinde örneğin bir savaşı anlatıyor ve yanlış, metine tutarsız bir illüstrasyon kullanıldı kullanılan illüstrasyon böyle konularda o kadar önemlidir ki öğrenciyi yanlış bir şeye sevketmemelidir, eğilim dediğimiz olayda tam olarak burada başlar anlaşılmayan bir illüstrasyon şiddete meyil de edebilir. Bundan dolayı 4. Sınıf Sosyal Bilgiler kitabı ele alınmıştır. Eğitimde illüstrasyonun önemli bir durumu bulunmaktadır. İllüstrasyonlar,

“konunun çok daha iyi anlaşılmasını ve öğrenilmesini sağlamasının yanı sıra zihinde daha fazla kalıcı olmasını sağlamaktadır.” Yapılan birden fazla araştırma, yazıdan ziyade şekillerin ve resimlerin daha çok hatırlandığını göstermektedir. Bu nedenle anket değerlendirilmesi sonuçları geldiğinde elde edilen veriler ve istatistiki değerlere göre ders kitapları hazırlanırken görsellerin seçiminin daha dikkatli bir şekilde yapıp yapılmaması gerektiği sonuçlanacaktır.

4.3.1. Araştırmanın Konusu ve Kapsamı

Araştırmamın konusu MEB İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabındaki illüstrasyonların öğrenci yaşına uygunluğunun değerlendirmesidir.

Eğitim sürecinde yer alan kitaplar öğrenme öğretme, hedef, içerik, ölçme değerlendirme boyutlarında hazırlanmış öğrenme sürecine katkıda bulunan basılı materyallerdir. Kullanılan kitaplarda düzenlenen metin kadar illüstrasyonlarında önemi vardır. Yazı ne kadar etkili olsa da görseller zihinde kalıcılığı daha çok sağlar. İllüstrasyonların (görsellerin) konunun akılda kalıcılığını arttırmasının yanı sıra yazıya uyumluluğuna ne kadar önem gösteriliyorsa hitap edilen yaşa uyumluluğu da bir o kadar önemlidir.

Araştırma; ilköğretim öğrencilerini, 4. Sınıf Sosyal Bilgiler öğretmenlerini ve çocuk gelişim uzmanlarını kapsamaktadır.

Günümüzdeki eğitim ile öğretim yılında ilköğretim de okutulan MEB tarafından hazırlanmış ilköğretim düzeyindeki 4. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarıyla Konya ve Ankara il merkezinde bulunan rastgele seçilen uzman ve ilköğretim öğretmenleri ile sınırlıdır.

4.4. Araştırmanın Önemi

Alpan (2004; Aktaran: Eşgi, 2003); bilginin ve ya iletinin nasıl düzenlenip iletildiğinin çok önemli olduğunu savunmuştur. Günümüzde ise görsel bilgilerin kullanımı çoğalmıştır. “Televizyon, reklâmcılık ve internetin etkisiyle 21.”yy’ın okuryazarlığı görsellik olacaktır. “Öğrenciler imgelerle metin arasında, yazınsal ve figüratif sözcükler arasında akıcı bir biçimde yer değişikliği yapabilmelidirler.”

Gökkaya ile Oruç (2003:153) çocuklara; görsel, işitsel, kinetikselle ve dokunsal özelliklerinin tamamının öğrenilmesine yönelik otuz soruluk test uygulamışlardır. Bu

testin cevaplarının yorumlanması sonucunda şu verilere ulaşılmıştır:“Öğrenme özellikle ilköğretim düzeyindeki çocuklar için işitsel öğrenmeden daha önce gelmektedir. Otuz soruluk öğrenme stilinde alınan yanıtlardan onikisi görsel tema taşımaktadır.” Alınan sonuçlar şöyledir:

- - Defterimin içini çoğunlukla resimlerle süslerim.
- - İçinde resim olan romanları okumayı severim.
- - İçi resimli bulmaca çözmeyi severim.
- - Kitap ve masal CD'leri seyretmeyi severim.
- - Harita, poster ve şemalarla anlatılmak istenenleri çabuk kavrarım.
- - Göremediğim şeyleri kavrayamam.
- - Aktif olarak katıldığım etkinlikleri severim.
- - Gördüklerimi iyi hatırlarım.
- - Olaylar ve/veya konular şematize edilerek gösterilirse daha iyi anlarım.
- - Çevremi resim ve fotoğraflarla daha iyi kavrayabiliyorum.
- - Fotoğrafa soru sorarak daha iyi bilgileniyorum.
- - Resimler, şekiller merakımı uyandırır.

Bu bilgiler doğrultusunda kullanılan ders kitaplarından, öğrencilerin doğrudan bilgiyi öğrenmelerine ve öğretmenlerin de anlatıkları ders için sınıftaki sunuşlarında yöntemler geliştirmelerine yardımcı olması beklenmektedir (Atmaca, 2006).

Bellekte kodlanan şekiller ve resim hafıza da simgesel belleğe yerleştirilmektedir. Bu bellekteki bilgiler etkili ve kalıcıdır. Yıllar önce kaydedilmiş şekiller ve resim görüntülerini bile istendiğinde göz önüne getirebilmektedir. Hafızadaki bu simgesel belleğin bu özelliği çeşitli araştırma ve laboratuvar deneyleri ile de kanıtlanmıştır (Eşgi, 2003).

Paivio'ya göre; “Görsel ve sözel kodlar fonksiyonel olarak birbirlerinden bağımsız ayrı ayrı olabilecekleri gibi, aynı anda da harekete geçebilirler” (1998: 37). Bu iki öğretim sistemi birbirinden çok bağımsız değildir, birindeki anlatım hareketliliği diğerlerini de aktif biçime getirmektedir. Sözel anlatımlarda dilin sunumu ve nasıl işlendiği; görsel anlatımlarda ise zihinsel imajların nasıl oluştuğu ortaya konmaktadır. Paivio'ya (1998) göre; her iki sistemin birlikte harekete geçmesi, hatırlama üzerinde pekiştirici bir etki yaratmaktadır. Böylece hem metinde hem de resimlemelerde sunulan bir içerik, her iki anlatım şekliyle, bir bütün içinde hatırlanmasına olanak sağlayacaktır. Paivio ayrıca

imgelemlerle oluşturulan anlatım sisteminin sözel anlatımdan daha etkili olduğunu da vurgulamıştır. Sözcüklerle birlikte sunulan resimlemeler, çocuğu düz metinlere oranla en üstün hatırlama performansına götürecektir.

Okuduğu metnin illüstrasyonları ilgisini çeker ve ilgi duyarsa çocuk, kitabın diğer anlatım ve illüstrasyonlarını da merak edecektir. Bu süreç, çocuğa kitap sevgisi ve okuma alışkanlığı kazandırmanın yanında onun sanatsal eğitimini de destekleyecektir.

Bu araştırma sonucunda; MEB'nin onayından geçen ders kitabı illüstrasyonlarının tasarım ilkeleri ve çocukların algı düzeylerine uygunluğu tespit edilecek ve bu konudaki eksiklikleri görmemiz mümkün olacaktır.

4.5. Varsayımlar

1. Ders kitapları; evrensel nitelikleri içermektedir.
2. Ders kitabı illüstrasyonları, konuyu en iyi biçimde açıklayıcı nitelikte olup, konunun öğrenciler tarafından daha iyi kavranmasını sağlamaktadır.
3. Ders kitaplarının hazırlanmasında; görsel, estetik, teknik değerler dikkate alınmaktadır.
4. Ders kitabı illüstrasyonları, bir illüstrasyonda olması gereken grafik tasarım ilkelerine uygun olarak yapılmaktadır.
5. Ders kitabı illüstrasyonları, illüstrasyon konusunda eğitim almış, uzman kişiler tarafında yapılmaktadır.
6. Bu araştırma için belirlenen yöntem, araştırmaya uygun bir yöntemdir.
7. Kullanılan materyaller araştırma için yeterlidir.

4.6. Sınırlılıklar

1. Araştırma, günümüzdeki eğitim-öğretim yılında ilköğretim de okutulan MEB tarafından hazırlanmış ilkokul düzeyindeki 4. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitapları ile sınırlıdır.
2. Araştırma, 2017-2018 eğitim - öğretim yılında Konya ve Ankara il merkezinde bulunan rastgele seçilen uzman ve ilkokul öğretmenleri ile sınırlıdır.

4.7. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırma nicel bir araştırmadır, anket yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem ile daha net sonuçlar elde edilecek ve doğruluk oranı kesinleşecektir.

4.8. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, 2018-2019 eğitim-öğretim yılı içerisinde ilköğretim 4.sınıf Sosyal Bilgiler dersinde eğitim veren ilköğretim öğretmenleri ve çocuk gelişim uzmanları oluşturmaktadır. Araştırmanın evreni üzerinden en küçük örneklem genişliği dikkate alınarak öğrenciler seçilmiş ve anket uygulaması yapılmıştır. 115 Sosyal Bilgiler öğretmenine ve 7 çocuk gelişim uzmanına anket çalışması yapılmıştır. Sonuç olarak araştırmanın örneklemini ilköğretim 4.sınıf Sosyal Bilgiler dersinde eğitim veren 115 ilköğretim öğretmenini ve 7 çocuk gelişim uzmanı oluşturmaktadır.

4.9. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket formundan yararlanılmıştır. Anket formu, iki ayrı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların cinsiyetlerinin, yaş bilgilerinin, eğitim bilgilerinin, hizmet sürelerinin, medeni durumlarının yer aldığı bilgi formu kullanılmıştır.

İkinci bölümde ise sosyal bilgiler ders kitaplarında bulunan illüstrasyonların (resimlemelerin öğrenci yaşına uygunluğunu belirlemeye yönelik toplam 17 sorunun yer aldığı 5’li likert tipi bir ölçek kullanılmıştır (1= kesinlikle katılmıyorum, 5= tamamen katılıyorum). Ölçek ve boyutlarından her bir öğretmenin verdiği yanıtların toplamı alınmıştır.

4.10. Verilerin Çözümlemesi

Araştırma için ihtiyaç duyulan veriler, öğretmenlere ve uzmanlara uygulanan anket sonucuyla elde edilmiştir. Anket tekniği ile elde edilen ham veriler

bilgisayara aktarılmıştır. Araştırmanın ana problemine cevap bulma sürecinde, SPSS 22,0 (*Statistical Packet for The Social Science*) programından faydalanılmıştır.

5. BULGULAR VE YORUM

Öğretmen ve Uzmanların Demografik Özellikleri

5.1. Görev Yapılan İl Dağılımına Göre Bulgular

Tablo 1. Araştırmaya katılan öğretmenler ve uzmanların görev yaptıkları il tanıtıcı özellikleri(n=118; n=8)

Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Konya	57	48,3	48,3
Ankara	61	51,7	100

Uzman	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Konya	8	100	100

Araştırma kapsamına alınan öğretmenlerin ve uzmanların görev yaptıkları il tanıtıcı özelliklerinin dağılımı tablo 1.'de gösterilmiştir. Öğretmenlerin %48,3'ü Konya şehri sınırları içerisinde görev yaparken, %51,7'si Ankara şehri sınırları içerisinde görev yapmaktadır. Bu yüzdeler değeri sayısal olarak açıkladığımız da ise Konya şehri sınırları içerisinde görev yapan öğretmen sayısı 57 iken Ankara şehri sınırları içerisinde görev yapan öğretmen sayısı 61 olarak belirlenmiştir. Ayrıca araştırmaya katılan 8 uzmanın hepsinin Konya şehri sınırları içerisinde görev yaptığı saptanmıştır.

5.2. Yaş Dağılımına Göre Bulgular

Tablo 2. Araştırmaya katılan öğretmenler ve uzmanların yaş durumları tanıtıcı özellikleri(n=118; n=8)

	Minimum Değer	Maksimum Değer	Ortalama	Standart Sapma
Öğretmen	27	64	48,52	7,866

	Minimum Değer	Maksimum Değer	Ortalama	Standart Sapma
Uzman	26	48	37,88	8,408

Araştırma kapsamına alınan öğretmenlerin ve uzmanların yaş durumlarına göre tanıtıcı özellikleri tablo 2.'de gösterilmiştir. Araştırmaya katılan en küçük öğretmenin yaşı 27, en büyük öğretmenin yaşı ise 64'dür. Araştırmaya katılan öğretmenlerin yaş ortalaması 48,52 olarak belirlenmiştir. Ayrıca araştırmaya katılan en küçük uzman yaşı 26, en büyük uzman yaşı ise 48'dir. Araştırmaya katılan uzmanların yaş ortalaması ise 37,88 olarak belirlenmiştir.

5.3. Cinsiyet Dağılımına Göre Bulgular

Tablo 3. Araştırmaya katılan öğretmenler ve uzmanların cinsiyete göre tanıtıcı özellikleri(n=118; n=8)

Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Erkek	41	34,7	34,7
Kadın	77	65,3	100

Uzman	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Erkek	6	75,0	75
Kadın	2	25,0	100

Araştırma kapsamına alınan öğretmenlerin ve uzmanların cinsiyetlerine göre tanıtıcı özelliklerinin dağılımı tablo 3.'de gösterilmiştir. Öğretmenlerin %34,7 ' si erkek iken %65,3 ' ü ise kadın öğretmenlerden oluşmaktadır. Bu yüzdeler sayısal olarak açıkladığımız da ise erkek öğretmen sayısı 41 iken kadın öğretmen sayısı 77 olarak belirlenmiştir. Ayrıca araştırmaya katılan uzmanların %75'i erkek iken %25'i ise kadın uzmanlardan oluşmaktadır. Erkek uzman sayısı 6 iken kadın uzman sayısı ise 2 ile sınırlı kalmıştır.

5.4. Medeni Hal Dağılımına Göre Bulgular

Tablo 4. Araştırmaya katılan öğretmenler ve uzmanların medeni hal tanıtıcı özellikleri(n=118; n=8)

Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evli	103	87,3	87,3
Bekar	15	12,7	100

Uzman	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evli	4	50	50
Bekar	4	50	100

Araştırma kapsamına alınan öğretmenlerin ve uzmanların medeni hal tanıtıcı özelliklerinin dağılımı tablo 4.'de gösterilmiştir. Öğretmenlerin %87,3'ü evli iken %12,7'si ise bekar öğretmenlerden oluşmaktadır. Bu yüzdeler değeri sayısal olarak açıkladığımız da ise evli öğretmen sayısı 103 iken bekar öğretmen sayısı 15 olarak belirlenmiştir. Ayrıca araştırmaya katılan uzmanların %50'si evli iken %50'si ise bekar uzmanlardan oluşmaktadır. Evli uzman sayısı 4 iken bekar uzman sayısı ise 4 olarak saptanmıştır.

5.5. Öğrenim Durumu Dağılımına Göre Bulgular

Tablo 5. Araştırmaya katılan öğretmenler ve uzmanların öğrenim durumu tanıtıcı özellikleri(n=118; n=8)

Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Yüksekokul	19	16,1	16,1
Lisans	85	72,0	88,1
Yüksek Lisans	14	11,9	100

Uzman	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Lisans	4	50	50
Yüksek Lisans	4	50	100

Araştırma kapsamına alınan öğretmenlerin ve uzmanların öğrenim durumu tanıtıcı özelliklerinin dağılımı tablo 5.'de gösterilmiştir. Öğretmenlerin %16,1'i yüksekokul mezunu, %72'si lisans mezunu ve %11,9'u ise yüksek lisans mezunu öğretmenlerden oluşmaktadır. Bu yüzdeler değeri sayısal olarak açıkladığımız da ise yüksekokul mezunu öğretmen sayısı 19, lisans mezunu öğretmen sayısı 85 ve yüksek lisans mezunu öğretmen sayısı ise 14 olarak belirlenmiştir. Ayrıca araştırmaya katılan uzmanların %50'si lisans mezunu ve %50'si ise yüksek lisans mezunu uzmanlardan oluşmaktadır. Lisans mezunu uzman sayısı 4 iken yüksek lisans uzman sayısı ise 4 olarak saptanmıştır.

5.6. Hizmet Süresi Dağılımına Göre Bulgular

Tablo 6. Araştırmaya katılan öğretmenler ve uzmanların hizmet süresi tanıtıcı özellikleri(n=118; n=8)

Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
3 Yıl ile 6 Yıl	2	1,7	1,7
7 Yıl ile 10 Yıl	5	4,2	5,9
10 Yıl ile 15 Yıl	6	5,1	11,0
15 Yıl ve Üstü	105	89,0	100,0

Uzman	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
3 Yıl ile 6 Yıl	1	12,5	12,5
7 Yıl ile 10 Yıl	2	25,0	37,5
10 Yıl ile 15 Yıl	3	37,5	75,0
15 Yıl ve Üstü	2	25,0	100,0

Araştırma kapsamına alınan öğretmenlerin ve uzmanların hizmet süresi tanıtıcı özelliklerinin dağılımı tablo 6.'de gösterilmiştir. Öğretmenlerin %1,7'si 3 ile 6 yıl arasında hizmet süresine, %4,2'si 7 ile 10 yıl arasında hizmet süresine, %5,1'i 10 ile 15 yıl arasında hizmet süresine ve %89'u ise 15 yıl ve üstü hizmet süresine sahip olan öğretmenlerden oluşmaktadır. Bu yüzdeler değerleri sayısal olarak açıkladığımız da ise 3 ile 6 yıl arasında hizmet süresi olan öğretmen sayısı 2, 7 ile 10 yıl arasında hizmet süresi olan öğretmen sayısı 5, 10 ile 15 yıl arasında hizmet süresi olan öğretmen sayısı 6 ve 15 yıl ve üstünde hizmet süresi olan öğretmen sayısı ise 105 olarak belirlenmiştir. Ayrıca araştırmaya katılan uzmanların %12,5'i 3 ile 6 yıl arasında hizmet süresine, %25'i 7 ile 10 yıl arasında hizmet süresine, %37,5'i 10 ile 15 yıl arasında hizmet süresine ve %25'i ise 15 yıl ve üstü hizmet süresine sahip uzmanlardan oluşmaktadır. 3 ile 6 yıl arasında hizmet süresi olan uzman sayısı 1, 7 ile 10 yıl arasında hizmet süresi olan uzman sayısı 2, 10 ile 15 yıl arasında hizmet süresi olan uzman sayısı 3 ve 15 yıl ve üstü hizmet süresi olan uzman sayısı ise 2 olarak saptanmıştır.

5.7. Konyada ki Öğretmenlerin Ders Kitaplarında Kullanılan İllüstrasyonları Değerlendirmelerine Ait Bulgular.

Tablo 7. “Ders kitabında yer alan illüstrasyonlar sınıf düzeyine uygundur.” İfadesini Konya’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular.(n=57)

Konya			
	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Öğretmen			
Tamamen Katılıyorum	6	10,5	10,5
Katılıyorum	44	77,2	87,7
Fikrim Yok	1	1,8	89,5
Katılmıyorum	4	7,0	96,5
Hiç Katılmıyorum	2	3,5	100,0
Total	57	100,0	

Araştırma kapsamına alınan Konya’da ki öğretmenlerin “Ders kitabında yer alan illüstrasyonlar sınıf düzeyine uygundur.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 7.’de gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 10,5’ i tamamen katılıyorum, %77,2’si katılıyorum, %1,8’i fikrim yok, %7,0’ı katılmıyorum, %3,5’i hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdelerli değeri sayısal olarak açıkladığımızda ise 6 öğretmen tamamen katılıyorum, 44 öğretmen katılıyorum, 1 öğretmen fikrim yok, 4 öğretmen katılmıyorum, 2 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Konya ilindeki öğretmenlerimizin anketimizde bulunan birinci soruya verdikleri cevap neticesinde, ders kitabında yer alan illüstrasyonların sınıf düzeyine uygun olduğu görülmüştür.

Tablo 8. “İllüstrasyonlar bulunduğu metnin içeriğine uygundur.” İfadesini Konya’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=57)

Konya			
Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	7	12,3	12,3
Katılıyorum	44	77,2	89,5
Fikrim Yok	1	1,8	91,2
Katılmıyorum	4	7,0	98,2
Hiç Katılmıyorum	1	1,8	100,0
Total	57	100,0	

Araştırma kapsamına alınan Konya’da ki öğretmenlerin “İllüstrasyonlar bulunduğu metnin içeriğine uygundur.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 8.’de gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 12,3’ü tamamen katılıyorum, %77,2’si katılıyorum, %1,8’i fikrim yok, %7,0’si katılmıyorum, %1,8’i hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler değeri sayısal olarak açıkladığımızda ise 7 öğretmen tamamen katılıyorum, 44 öğretmen katılıyorum, 1 öğretmen fikrim yok, 4 öğretmen katılmıyorum, 1 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Konya ilindeki öğretmenlerimizin anketimizde bulunan ikinci soruya verdikleri cevap neticesinde, ders kitaplarındaki illüstrasyonların bulunduğu metnin içeriğine uygun olduğu görülmüştür.

Tablo 9. “İllüstrasyonlar metne tutarlıdır”. İfadesini Konya’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=57)

Konya				
	Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum		7	12,3	12,3
Katılıyorum		43	75,4	87,7
Katılmıyorum		6	10,5	98,2
Hiç Katılmıyorum		1	1,8	100,0
Total		57	100,0	

Araştırma kapsamına alınan Konya’da ki öğretmenlerin “İllüstrasyonlar metne tutarlıdır.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 9.’da gösterilmiştir. Öğretmenlerin %12,3’ü tamamen katılıyorum, %75,4’ü katılıyorum, %10,5’i katılmıyorum, %1,8’i hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler değeri sayısal olarak açıkladığımızda ise 7 öğretmen tamamen katılıyorum, 43 öğretmen katılıyorum, 6 öğretmen katılmıyorum, 1 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Konya ilindeki öğretmenlerimizin anketimizde bulunan üçüncü soruya verdikleri cevap neticesinde, ders kitaplarındaki illüstrasyonların metne tutarlı olduğu görülmüştür.

Tablo 10. “İllüstrasyonlar öğrenciyi düşündürücü nitelikte midir?” İfadesini Konya’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=57)

Konya			
Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	7	12,3	12,3
Katılıyorum	27	47,4	59,6
Fikrim Yok	6	10,5	70,2
Katılmıyorum	15	26,3	96,5
Hiç Katılmıyorum	2	3,5	100,0
Total	57	100,0	

Araştırma kapsamına alınan Konya’da ki öğretmenlerin “İllüstrasyonlar öğrenciyi düşündürücü nitelikte midir?” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 10.’ da gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 12,3’ü tamamen katılıyorum, %47,4’ü katılıyorum, %10,5’i fikrim yok, %26,3’ü katılmıyorum, %3,5’i hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdelerli değeri sayısal olarak açıkladığımızda ise 7 öğretmen tamamen katılıyorum, 27 öğretmen katılıyorum, 6 öğretmen fikrim yok, 15 öğretmen katılmıyorum, 2 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Konya ilindeki öğretmenlerimizin anketimizde bulunan dördüncü soruya verdikleri cevap neticesinde, ders kitaplarındaki illüstrasyonların kısmen öğrenciyi düşündürücü nitelikte olduğu görülmüştür.

Tablo 11. “İllüstrasyonların sayfadaki konumlandırılma tarzı uygundur.” İfadesini Konya’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=57)

Konya			
Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	4	7,0	7,0
Katılıyorum	38	66,7	73,7
Fikrim Yok	5	8,8	82,5
Katılmıyorum	10	17,5	100,0
Total	57	100,0	

Araştırma kapsamına alınan Konya’da ki öğretmenlerin “İllüstrasyonların sayfadaki konumlandırılma tarzı uygundur.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 11.’de gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 7,0’si tamamen katılıyorum, %66,7’si katılıyorum, %8,8’i fikrim yok, %17,5’i katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler değeri sayısal olarak açıkladığımızda ise 4 öğretmen tamamen katılıyorum, 38 öğretmen katılıyorum, 5 öğretmen fikrim yok, 10 öğretmen katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Konya ilindeki öğretmenlerimizin anketimizde bulunan beşinci soruya verdikleri cevap neticesinde, ders kitaplarındaki illüstrasyonların sayfadaki konumlandırılma tarzının uygun olduğu görülmüştür.

Tablo 12. “Öğrencileri yanlış bilgilendirecek ve onlara olumsuz örnek olacak illüstrasyonlara(resimlemelere) yer verilmiştir.” İfadesini Konya’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=57)

Konya			
Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	2	3,5	3,5
Katılıyorum	17	29,8	33,3
Fikrim Yok	2	3,5	36,8
Katılmıyorum	19	33,3	70,2
Hiç Katılmıyorum	17	29,8	100,0
Total	57	100,0	

Araştırma kapsamına alınan Konya’da ki öğretmenlerin “Öğrencileri yanlış bilgilendirecek ve onlara olumsuz örnek olacak illüstrasyonlara(resimlemelere) yer verilmiştir.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 12.’de gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 3,5’i tamamen katılıyorum, %29,8’i katılıyorum, %3,5’i fikrim yok, %33,3’ü katılmıyorum, %29,8’i hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdelik değerleri sayısal olarak açıkladığımızda ise 2 öğretmen tamamen katılıyorum, 17 öğretmen katılıyorum, 2 öğretmen fikrim yok, 19 öğretmen katılmıyorum, 17 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Konya ilindeki öğretmenlerimizin anketimizde bulunan altıncı soruya verdikleri cevap neticesinde, öğrencileri yanlış bilgilendirecek ve onlara olumsuz örnek olacak illüstrasyonlara(resimlemelere) yer verilmediği görülmüştür.

Tablo 13. “İllüstrasyonlar (resimlemeler), öğrencilerde metni okumaya yönelik istek uyandırmaktadır.” İfadesini Konya’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=57)

Konya			
Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	8	14,0	14,0
Katılıyorum	25	43,9	57,9
Fikrim Yok	4	7,0	64,9
Katılmıyorum	18	31,6	96,5
Hiç Katılmıyorum	2	3,5	100,0
Total	57	100,0	

Araştırma kapsamına alınan Konya’da ki öğretmenlerin “İllüstrasyonlar (resimlemeler), öğrencilerde metni okumaya yönelik istek uyandırmaktadır.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 13.’de gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 14,0’ü tamamen katılıyorum, %43,9’u katılıyorum, %7,0’si fikrim yok, %31,6’sı katılmıyorum, %3,5’i hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler sayısal olarak açıkladığımızda ise 8 öğretmen tamamen katılıyorum, 25 öğretmen katılıyorum, 4 öğretmen fikrim yok, 18 öğretmen katılmıyorum, 2 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Konya ilindeki öğretmenlerimizin anketimizde bulunan yedinci soruya verdikleri cevap neticesinde, illüstrasyonların (resimlemeler), öğrencilerde metni okumaya yönelik kısmen istek uyandırmakta olduğu görülmüştür.

Tablo 14. “Ders kitabında farklı türde (resim, karikatür ve fotoğraf vb.) resimlemelere yer verilmiştir.” İfadesini Konya’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=57)

Konya			
Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	4	7,0	7,0
Katılıyorum	30	52,6	59,6
Fikrim Yok	7	12,3	71,9
Katılmıyorum	15	26,3	98,2
Hiç Katılmıyorum	1	1,8	100,0
Total	57	100,0	

Araştırma kapsamına alınan Konya’da ki öğretmenlerin “Ders kitabında farklı türde (resim, karikatür ve fotoğraf vb.) resimlemelere yer verilmiştir.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 14.’de gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 7,0’si tamamen katılıyorum, %52,6’sı katılıyorum, %12,3’ü fikrim yok, %26,3’ü katılmıyorum, %1,8’i hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler sayısal olarak açıkladığımızda ise 4 öğretmen tamamen katılıyorum, 30 öğretmen katılıyorum, 7 öğretmen fikrim yok, 15 öğretmen katılmıyorum, 1 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Konya ilindeki öğretmenlerimizin anketimizde bulunan sekizinci soruya verdikleri cevap neticesinde, ders kitabında farklı türde (resim, karikatür ve fotoğraf vb.) resimlemelere yer verilmiş olduğu görülmüştür.

Tablo 15. “Resimlemelerde özellikle vurgulanmak istenen elemanlara dikkat çekilmiştir.” İfadesini Konya’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=118)

Konya			
Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	9	15,8	15,8
Katılıyorum	33	57,9	73,7
Fikrim Yok	4	7,0	80,7
Katılmıyorum	10	17,5	98,2
Hiç Katılmıyorum	1	1,8	100,0
Total	57	100,0	

Araştırma kapsamına alınan öğretmenlerin “Resimlemelerde özellikle vurgulanmak istenen elemanlara dikkat çekilmiştir.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 15.’ de gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 15,8’i tamamen katılıyorum, %57,9’u katılıyorum, %7,0’si fikrim yok, %17,5’i katılmıyorum, %1,8’i hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler sayısal olarak açıkladığımızda ise 9 öğretmen tamamen katılıyorum, 33 öğretmen katılıyorum, 4 öğretmen fikrim yok, 10 öğretmen katılmıyorum, 1 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Konya ilindeki öğretmenlerimizin anketimizde bulunan dokuzuncu soruya verdikleri cevap neticesinde, ders kitaplarındaki resimlemelerde özellikle vurgulanmak istenen elemanlara dikkat çekilmiş olduğu görülmüştür.

Tablo 16. “Resimlemelerde yalnlık ve kolay anlaşılabilirlik ilkesine uyulmuştur.” İfadesini Konya’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=118)

Konya			
Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	5	8,8	8,8
Katılıyorum	34	59,6	68,4
Fikrim Yok	5	8,8	77,2
Katılmıyorum	12	21,1	98,2
Hiç Katılmıyorum	1	1,8	100,0
Total	57	100,0	

Araştırma kapsamına alınan Konya’da ki öğretmenlerin “Resimlemelerde özellikle vurgulanmak istenen elemanlara dikkat çekilmiştir.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 16.’da gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 8,8’i tamamen katılıyorum, %59,6’sı katılıyorum, %8,8’i fikrim yok, %21,1’i katılmıyorum, %1,8’i hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdelerli değeri sayısal olarak açıkladığımızda ise 5 öğretmen tamamen katılıyorum, 34 öğretmen katılıyorum, 5 öğretmen fikrim yok, 12 öğretmen katılmıyorum, 1 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Konya ilindeki öğretmenlerimizin anketimizde bulunan onuncu soruya verdikleri cevap neticesinde, ders kitaplarındaki resimlemelerde yalnlık ve kolay anlaşılabilirlik ilkesine uyulmuş olduğu görülmüştür.

Tablo 17. “Resimlemelerde belirli bir bütünlük ve görsel devamlılık mevcuttur.” İfadesini Konya’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=57)

Konya			
Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	5	8,8	8,8
Katılıyorum	32	56,1	64,9
Fikrim Yok	4	7,0	71,9
Katılmıyorum	15	26,3	98,2
Hiç Katılmıyorum	1	1,8	100,0
Total	57	100,0	

Araştırma kapsamına alınan Konya’da ki öğretmenlerin “Resimlemelerde belirli bir bütünlük ve görsel devamlılık mevcuttur.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 17.’de gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 8,8’i tamamen katılıyorum, %56,1’i katılıyorum, %7,0’si fikrim yok, %26,3’ü katılmıyorum, %1,8’i hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler değeri sayısal olarak açıkladığımızda ise 5 öğretmen tamamen katılıyorum, 32 öğretmen katılıyorum, 4 öğretmen fikrim yok, 15 öğretmen katılmıyorum, 1 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Konya ilindeki öğretmenlerimizin anketimizde bulunan on birinci soruya verdikleri cevap neticesinde, ders kitaplarındaki resimlemelerde belirli bir bütünlük ve görsel devamlılığın mevcut olduğu görülmüştür.

Tablo 18. “İllüstrasyonlarda karşılıklı iki sayfanın birlikte düzenlenmesine (karşılıklı iki sayfanın tek bir kompozisyon olarak düşünülmesine) dikkat edilmiştir.” İfadesini Konya’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=57)

Konya			
Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	7	12,3	12,3
Katılıyorum	26	45,6	57,9
Fikrim Yok	7	12,3	70,2
Katılmıyorum	16	28,1	98,2
Hiç Katılmıyorum	1	1,8	100,0
Total	57	100,0	

Araştırma kapsamına alınan Konya’da ki öğretmenlerin “İllüstrasyonlarda karşılıklı iki sayfanın birlikte düzenlenmesine (karşılıklı iki sayfanın tek bir kompozisyon olarak düşünülmesine) dikkat edilmiştir.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 18.’de gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 12,3’ü tamamen katılıyorum, %45,6’sı katılıyorum, %12,3’ü fikrim yok, %28,1’i katılmıyorum, %1,8’i hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler sayısal olarak açıkladığımızda ise 7 öğretmen tamamen katılıyorum, 26 öğretmen katılıyorum, 7 öğretmen fikrim yok, 16 öğretmen katılmıyorum, 1 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Konya ilindeki öğretmenlerimizde bulunan on ikinci soruya verdikleri cevap neticesinde, ders kitaplarındaki illüstrasyonlarda karşılıklı iki sayfanın birlikte düzenlenmesine (karşılıklı iki sayfanın tek bir kompozisyon olarak düşünülmesine) belirli ölçüde dikkat edilmiş olduğu görülmüştür.

Tablo 19. “Resimlemeler öğrencilere estetik bakış açısı kazandırmaya yöneliktir.” İfadesini Konya’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=57)

Konya			
Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	5	8,8	8,8
Katılıyorum	24	42,1	50,9
Fikrim Yok	6	10,5	61,4
Katılmıyorum	20	35,1	96,5
Hiç Katılmıyorum	2	3,5	100,0
Total	57	100,0	

Araştırma kapsamına alınan Konya’da ki öğretmenlerin “Resimlemeler öğrencilere estetik bakış açısı kazandırmaya yöneliktir.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 19.’da gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 8,8’i tamamen katılıyorum, %42,1’i katılıyorum, %10,5’i fikrim yok, %35,1’i katılmıyorum, %3,5’i hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler sayısal olarak açıkladığımızda ise 5 öğretmen tamamen katılıyorum, 24 öğretmen katılıyorum, 6 öğretmen fikrim yok, 20 öğretmen katılmıyorum, 2 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Konya ilindeki öğretmenlerimizin anketimizde bulunan on üçüncü soruya verdikleri cevap neticesinde, ders kitaplarındaki resimlemelerin öğrencilere estetik bakış açısı kazandırmaya yönelik belirsizliği görülmüştür.

Tablo 20. “Metnin içeriğini destekleyici görsel illüstrasyonlar kullanılmıştır.” İfadesini Konya’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=57)

Konya			
Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	8	14,0	14,0
Katılıyorum	32	56,1	70,2
Fikrim Yok	5	8,8	78,9
Katılmıyorum	11	19,3	98,2
Hiç Katılmıyorum	1	1,8	100,0
Total	57	100,0	

Araştırma kapsamına alınan Konya’da ki öğretmenlerin “Metnin içeriğini destekleyici görsel illüstrasyonlar kullanılmıştır.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 20.’ de gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 14,0 ü tamamen katılıyorum, %56,1’i katılıyorum, %8,8’i fikrim yok, %19,3’ü katılmıyorum, %1,8’i hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler değeri sayısal olarak açıkladığımızda ise 8 öğretmen tamamen katılıyorum, 32 öğretmen katılıyorum, 5 öğretmen fikrim yok, 11 öğretmen katılmıyorum, 1 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Konya ilindeki öğretmenlerimizin anketimizde bulunan on dördüncü soruya verdikleri cevap neticesinde, ders kitaplarında metnin içeriğini destekleyici görsel illüstrasyonların kullanılmış olduğu görülmüştür.

Tablo 21. “Resimlemeler öğrencilerin ilgisini çekecek ve onları derse güdüleyecek düzeydedir.” İfadesini Konya’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=57)

Konya			
Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	5	8,8	8,8
Katılıyorum	33	57,9	66,7
Fikrim Yok	5	8,8	75,4
Katılmıyorum	13	22,8	98,2
Hiç Katılmıyorum	1	1,8	100,0
Total	57	100,0	

Araştırma kapsamına alınan Konya’da ki öğretmenlerin “ Resimlemeler öğrencilerin ilgisini çekecek ve onları derse güdüleyecek düzeydedir.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 21’de gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 8,8’i tamamen katılıyorum, %57,9’u katılıyorum, %8,8’i fikrim yok, %22,8’i katılmıyorum, %1,8’i hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdelerli değerleri sayısal olarak açıkladığımızda ise 5 öğretmen tamamen katılıyorum, 33 öğretmen katılıyorum, 5 öğretmen fikrim yok, 13 öğretmen katılmıyorum, 1 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Konya ilindeki öğretmenlerimizin anketimizde bulunan on beşinci soruya verdikleri cevap neticesinde, ders kitaplarındaki resimlemeler öğrencilerin ilgisini çekecek ve onları derse güdüleyecek düzeydedir.

Tablo 22. “Ders kitabında yer alan resimlemeler konunun daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunmaktadır.” İfadesini Konya’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=57)

Konya			
Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	8	14,0	14,0
Katılıyorum	31	54,4	68,4
Fikrim Yok	4	7,0	75,4
Katılmıyorum	13	22,8	98,2
Hiç Katılmıyorum	1	1,8	100,0
Total	57	100,0	

Araştırma kapsamına alınan Konya’da ki öğretmenlerin “Ders kitabında yer alan resimlemeler konunun daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunmaktadır.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 22’de gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 14,0’ü tamamen katılıyorum, %54,4’ü katılıyorum, %7,0’si fikrim yok, %22,8’i katılmıyorum, %1,8’i hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler sayısal olarak açıkladığımızda ise 8 öğretmen tamamen katılıyorum, 31 öğretmen katılıyorum, 4 öğretmen fikrim yok, 13 öğretmen katılmıyorum, 1 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Konya ilindeki öğretmenlerimizin anketimizde bulunan on altıncı soruya verdikleri cevap neticesinde, ders kitabında yer alan resimlemeler konunun daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunmaktadır.

Tablo 23. “Resimlemeler öğrencilerin yaratıcı düşünme güçlerini geliştirmeye yöneliktir.” İfadesini Konya’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=57)

Konya			
Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	8	14,0	14,0
Katılıyorum	32	56,1	70,2
Fikrim Yok	2	3,5	73,7
Katılmıyorum	15	26,3	100,0
Total	57	100,0	

Araştırma kapsamına alınan Konya’da ki öğretmenlerin “Resimlemeler öğrencilerin yaratıcı düşünme güçlerini geliştirmeye yöneliktir.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 23’de gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 14,0’ü tamamen katılıyorum, %56,1’i katılıyorum, %3,5’i fikrim yok, %26,3’ü katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler değerleri sayısal olarak açıkladığımızda ise 8 öğretmen tamamen katılıyorum, 32 öğretmen katılıyorum, 2 öğretmen fikrim yok, 15 öğretmen katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Konya ilindeki öğretmenlerimizin anketimizde bulunan on yedinci soruya verdikleri cevap neticesinde, ders kitabında yer alan resimlemeler öğrencilerin yaratıcı düşünme güçlerini geliştirmeye yöneliktir.

5.8. Ankara’da ki Öğretmenlerin Ders Kitaplarında Kullanılan İllüstrasyonları Değerlendirmelerine Ait Bulgular.

Tablo 24. “Ders kitabında yer alan illüstrasyonlar sınıf düzeyine uygundur.” İfadesini Ankara’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular.(n=61)

Ankara Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	5	8,2	8,2
Katılıyorum	41	67,2	75,4
Katılmıyorum	12	19,7	95,1
Hiç Katılmıyorum	3	4,9	100,0
Total	61	100,0	

Araştırma kapsamına alınan Ankara’da ki öğretmenlerin “Ders kitabında yer alan illüstrasyonlar sınıf düzeyine uygundur.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 24.’de gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 8,2’ si tamamen katılıyorum, %67,2’ si katılıyorum, %19,7’ si katılmıyorum, %4,9’ u hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler sayısal olarak açıkladığımızda ise 5 öğretmen tamamen katılıyorum, 41 öğretmen katılıyorum, 12 öğretmen katılmıyorum, 3 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Ankara ilindeki öğretmenlerimizin anketimizde bulunan birinci soruya verdikleri cevap neticesinde, ders kitabında yer alan illüstrasyonların sınıf düzeyine uygun olduğu görülmüştür.

Tablo 25. “İllüstrasyonlar bulunduğu metnin içeriğine uygundur.” İfadesini Ankara’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=61)

Ankara			
Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	1	1,6	1,6
Katılıyorum	44	72,1	73,8
Katılmıyorum	14	23,0	96,7
Hiç Katılmıyorum	2	3,3	100,0
Total	61	100,0	

Araştırma kapsamına alınan Ankara’da ki öğretmenlerin “İllüstrasyonlar bulunduğu metnin içeriğine uygundur.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 25.’de gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 1,6’sı tamamen katılıyorum, %72,1’i katılıyorum, %23,0’ü katılmıyorum, %3,3’ü hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler değeri sayısal olarak açıkladığımızda ise 1 öğretmen tamamen katılıyorum, 44 öğretmen katılıyorum, 14 öğretmen katılmıyorum, 2 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Ankara ilindeki öğretmenlerimizin anketimizde bulunan ikinci soruya verdikleri cevap neticesinde, ders kitaplarındaki illüstrasyonların bulunduğu metnin içeriğine uygun olduğu görülmüştür.

Tablo 26. “İllüstrasyonlar metne tutarlıdır”. İfadesini Ankara’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=61)

Ankara			
Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	4	6,6	6,6
Katılıyorum	41	67,2	73,8
Fikrim Yok	1	1,6	75,4
Katılmıyorum	13	21,3	96,7
Hiç Katılmıyorum	2	3,3	100,0
Total	61	100,0	

Araştırma kapsamına alınan öğretmenlerin “İllüstrasyonlar metne tutarlıdır.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 26.’da gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 6,6’sı tamamen katılıyorum, %67,2’si katılıyorum, %1,6’sı fikrim yok, %21,3’ü katılmıyorum, %3,3’ ü hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler değeri sayısal olarak açıkladığımızda ise 4 öğretmen tamamen katılıyorum, 41 öğretmen katılıyorum, 1 öğretmen fikrim yok, 13 öğretmen katılmıyorum, 2 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Ankara ilindeki öğretmenlerimizin anketimizde bulunan üçüncü soruya verdikleri cevap neticesinde, ders kitaplarındaki illüstrasyonların metne tutarlı olduğu görülmüştür.

Tablo 27. “İllüstrasyonlar öğrenciyi düşündürücü nitelikte midir?” İfadesini Ankara’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=61)

Ankara			
Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	4	6,6	6,6
Katılıyorum	22	36,1	42,6
Fikrim Yok	5	8,2	50,8
Katılmıyorum	25	41,0	91,8
Hiç Katılmıyorum	5	8,2	100,0
Total	61	100,0	

Araştırma kapsamına alınan Ankara’da ki öğretmenlerin “İllüstrasyonlar öğrenciyi düşündürücü nitelikte midir?” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 27.’de gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 6,6’sı tamamen katılıyorum, %36,1’i katılıyorum, %8,2’si fikrim yok, %41,0’ı katılmıyorum, %8,2’si hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler değeri sayısal olarak açıkladığımızda ise 4 öğretmen tamamen katılıyorum, 22 öğretmen katılıyorum, 5 öğretmen fikrim yok, 25 öğretmen katılmıyorum, 5 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Ankara ilindeki öğretmenlerimizin anketimizde bulunan dördüncü soruya verdikleri cevap neticesinde, ders kitaplarındaki illüstrasyonların öğrenciyi düşündürücü nitelikte olmadığı görülmüştür.

Tablo 28. “İllüstrasyonların sayfadaki konumlandırılma tarzı uygundur.” İfadesini Ankara’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=61)

Ankara			
Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	4	6,6	6,6
Katılıyorum	33	54,1	60,7
Fikrim Yok	3	4,9	65,6
Katılmıyorum	19	31,1	96,7
Hiç Katılmıyorum	2	3,3	100,0
Total	61	100,0	

Araştırma kapsamına alınan Ankara’da ki öğretmenlerin “İllüstrasyonların sayfadaki konumlandırılma tarzı uygundur.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 28.’de gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 6,6’sı tamamen katılıyorum, %54,1’i katılıyorum, %4,9’u fikrim yok, %31,1’i katılmıyorum, %3,3’ü hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler değeri sayısal olarak açıkladığımızda ise 4 öğretmen tamamen katılıyorum, 33 öğretmen katılıyorum, 3 öğretmen fikrim yok, 19 öğretmen katılmıyorum, 2 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Ankara ilindeki öğretmenlerimizin anketimizde bulunan beşinci soruya verdikleri cevap neticesinde, ders kitaplarındaki illüstrasyonların sayfadaki konumlandırılma tarzının uygun olduğu görülmüştür.

Tablo 29. “Öğrencileri yanlış bilgilendirecek ve onlara olumsuz örnek olacak illüstrasyonlara(resimlemelere) yer verilmiştir.” İfadesini Ankara’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=61)

Ankara			
Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	2	3,3	3,3
Katılıyorum	14	23,0	26,2
Fikrim Yok	4	6,6	32,8
Katılmıyorum	33	54,1	86,9
Hiç Katılmıyorum	8	13,1	100,0
Total	61	100,0	

Araştırma kapsamına alınan Ankara’da ki öğretmenlerin “Öğrencileri yanlış bilgilendirecek ve onlara olumsuz örnek olacak illüstrasyonlara(resimlemelere) yer verilmiştir.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 29.’ da gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 3,3’ü tamamen katılıyorum, %23,0’ü katılıyorum, %6,6’sı fikrim yok, %54,1’i katılmıyorum, %13,1’i hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler sayısal olarak açıkladığımızda ise 2 öğretmen tamamen katılıyorum, 14 öğretmen katılıyorum, 4 öğretmen fikrim yok, 33 öğretmen katılmıyorum, 8 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Ankara ilindeki öğretmenlerimizin anketimizde bulunan altıncı soruya verdikleri cevap neticesinde, öğrencileri yanlış bilgilendirecek ve onlara olumsuz örnek olacak illüstrasyonlara(resimlemelere) yer verilmediği görülmüştür.

Tablo 30. “İllüstrasyonlar (resimlemeler), öğrencilerde metni okumaya yönelik istek uyandırmaktadır.” İfadesini Ankara’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=61)

Ankara			
Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	3	4,9	4,9
Katılıyorum	31	50,8	55,7
Fikrim Yok	4	6,6	62,3
Katılmıyorum	20	32,8	95,1
Hiç Katılmıyorum	3	4,9	100,0
Total	61	100,0	

Araştırma kapsamına alınan Ankara’da ki öğretmenlerin “İllüstrasyonlar (resimlemeler), öğrencilerde metni okumaya yönelik istek uyandırmaktadır.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 30.’da gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 4,9’u tamamen katılıyorum, %50,8’i katılıyorum, %6,6’sı fikrim yok, %32,8’si katılmıyorum, %4,9’u hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler sayısal olarak açıkladığımızda ise 3 öğretmen tamamen katılıyorum, 31 öğretmen katılıyorum, 4 öğretmen fikrim yok, 20 öğretmen katılmıyorum, 3 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Ankara ilindeki öğretmenlerimizin anketimizde bulunan yedinci soruya verdikleri cevap neticesinde, illüstrasyonların (resimlemeler), öğrencilerde metni okumaya yönelik kısmen istek uyandırmakta olduğu görülmüştür.

Tablo 31. “Ders kitabında farklı türde (resim, karikatür ve fotoğraf vb.) resimlemelere yer verilmiştir.” İfadesini Ankara’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=61)

Ankara			
Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	2	3,3	3,3
Katılıyorum	26	42,6	45,9
Fikrim Yok	6	9,8	55,7
Katılmıyorum	26	42,6	98,4
Hiç Katılmıyorum	1	1,6	100,0
Total	61	100,0	

Araştırma kapsamına alınan Ankara’da ki öğretmenlerin “Ders kitabında farklı türde (resim, karikatür ve fotoğraf vb.) resimlemelere yer verilmiştir.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 31.’de gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 3,3’ü tamamen katılıyorum, %42,6’sı katılıyorum, %9,8’i fikrim yok, %42,6’sı katılmıyorum, %1,6’sı hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler sayısal olarak açıkladığımızda ise 2 öğretmen tamamen katılıyorum, 26 öğretmen katılıyorum, 6 öğretmen fikrim yok, 26 öğretmen katılmıyorum, 1 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Ankara ilindeki öğretmenlerimizin anketimizde bulunan sekizinci soruya verdikleri cevap neticesinde, ders kitabında farklı türde (resim, karikatür ve fotoğraf vb.) resimlemelere yer verilmiş olup olmadığına belirsizlik olduğu görülmüştür.

Tablo 32. “Resimlemelerde özellikle vurgulanmak istenen elemanlara dikkat çekilmiştir.” İfadesini Ankara’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=61)

Ankara			
Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	3	4,9	4,9
Katılıyorum	39	63,9	68,9
Fikrim Yok	2	3,3	72,1
Katılmıyorum	15	24,6	96,7
Hiç Katılmıyorum	2	3,3	100,0
Total	61	100,0	

Araştırma kapsamına alınan Ankara’da ki öğretmenlerin “Resimlemelerde özellikle vurgulanmak istenen elemanlara dikkat çekilmiştir.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 32.’de gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 4,9’u tamamen katılıyorum, %63,9’u katılıyorum, %3,3’ü fikrim yok, %24,6’sı katılmıyorum, %3,3’ü hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler değeri sayısal olarak açıkladığımızda ise 3 öğretmen tamamen katılıyorum, 39 öğretmen katılıyorum, 2 öğretmen fikrim yok, 15 öğretmen katılmıyorum, 2 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Ankara ilindeki öğretmenlerimizin anketimizde bulunan dokuzuncu soruya verdikleri cevap neticesinde, ders kitaplarındaki resimlemelerde özellikle vurgulanmak istenen elemanlara dikkat çekilmiş olduğu görülmüştür.

Tablo 33. “Resimlemelerde yalınlık ve kolay anlaşılabilirlik ilkesine uyulmuştur.” İfadesini Ankara’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=61)

Ankara			
Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	4	6,6	6,6
Katılıyorum	34	55,7	62,3
Fikrim Yok	4	6,6	68,9
Katılmıyorum	17	27,9	96,7
Hiç Katılmıyorum	2	3,3	100,0
Total	61	100,0	

Araştırma kapsamına alınan Ankara’da ki öğretmenlerin “Resimlemelerde özellikle vurgulanmak istenen elemanlara dikkat çekilmiştir.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 33.’ de gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 6,6’sı tamamen katılıyorum, %55,7’si katılıyorum, %6,6’sı fikrim yok, %27,9’u katılmıyorum, %3,3’ü hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler sayısal olarak açıkladığımızda ise 4 öğretmen tamamen katılıyorum, 34 öğretmen katılıyorum, 4 öğretmen fikrim yok, 17 öğretmen katılmıyorum, 2 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Ankara ilindeki öğretmenlerimizin anketimizde bulunan onuncu soruya verdikleri cevap neticesinde, ders kitaplarındaki resimlemelerde yalınlık ve kolay anlaşılabilirlik ilkesine uyulmuş olduğu görülmüştür.

Tablo 34. “Resimlemelerde belirli bir bütünlük ve görsel devamlılık mevcuttur.” İfadesini Ankara’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=61)

Ankara			
Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	4	6,6	6,6
Katılıyorum	29	47,5	54,1
Fikrim Yok	1	1,6	55,7
Katılmıyorum	24	39,3	95,1
Hiç Katılmıyorum	3	4,9	100,0
Total	61	100,0	

Araştırma kapsamına alınan Ankara’da ki öğretmenlerin “Resimlemelerde belirli bir bütünlük ve görsel devamlılık mevcuttur.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 34.’ de gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 6,6’sı tamamen katılıyorum, %47,5’i katılıyorum, %1,6’sı fikrim yok, %39,3’ü katılmıyorum, %4,9’u hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler sayısal olarak açıkladığımızda ise 4 öğretmen tamamen katılıyorum, 29 öğretmen katılıyorum, 1 öğretmen fikrim yok, 24 öğretmen katılmıyorum, 3 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Ankara ilindeki öğretmenlerimizin anketimizde bulunan on birinci soruya verdikleri cevap neticesinde, ders kitaplarındaki resimlemelerde belirli bir bütünlük ve görsel devamlılığın mevcut olduğu görülmüştür.

Tablo 35.“İllüstrasyonlarda karşılıklı iki sayfanın birlikte düzenlenmesine (karşılıklı iki sayfanın tek bir kompozisyon olarak düşünülmesine) dikkat edilmiştir.” İfadesini Ankara’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=61)

Ankara			
Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	3	4,9	4,9
Katılıyorum	31	50,8	55,7
Fikrim Yok	6	9,8	65,6
Katılmıyorum	18	29,5	95,1
Hiç Katılmıyorum	3	4,9	100,0
Total	61	100,0	

Araştırma kapsamına alınan Ankara’da ki öğretmenlerin “İllüstrasyonlarda karşılıklı iki sayfanın birlikte düzenlenmesine (karşılıklı iki sayfanın tek bir kompozisyon olarak düşünülmesine) dikkat edilmiştir.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 35.’ de gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 4,9’u tamamen katılıyorum, %50,8’i katılıyorum, %9,8’i fikrim yok, %29,5’i katılmıyorum, %4,9’u hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler değerleri sayısal olarak açıkladığımızda ise 3 öğretmen tamamen katılıyorum, 31 öğretmen katılıyorum, 6 öğretmen fikrim yok, 18 öğretmen katılmıyorum, 3 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Ankara ilindeki öğretmenlerimizin anketimizde bulunan on ikinci soruya verdikleri cevap neticesinde, ders kitaplarındaki illüstrasyonlarda karşılıklı iki sayfanın birlikte düzenlenmesine (karşılıklı iki sayfanın tek bir kompozisyon olarak düşünülmesine) dikkat edilmiş olduğu görülmüştür.

Tablo 36. “Resimlemeler öğrencilere estetik bakış açısı kazandırmaya yöneliktir.” İfadesini öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=61)

Ankara			
Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	3	4,9	4,9
Katılıyorum	24	39,3	44,3
Fikrim Yok	5	8,2	52,5
Katılmıyorum	26	42,6	95,1
Hiç Katılmıyorum	3	4,9	100,0
Total	61	100,0	

Araştırma kapsamına alınan Ankara’da ki öğretmenlerin “Resimlemeler öğrencilere estetik bakış açısı kazandırmaya yöneliktir.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 36.’da gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 4,9’u tamamen katılıyorum, %39,3’ü katılıyorum, %8,2’si fikrim yok, %42,6’sı katılmıyorum, %4,9’u hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler değeri sayısal olarak açıkladığımızda ise 3 öğretmen tamamen katılıyorum, 24 öğretmen katılıyorum, 5 öğretmen fikrim yok, 26 öğretmen katılmıyorum, 3 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Ankara ilindeki öğretmenlerimizin anketimizde bulunan on üçüncü soruya verdikleri cevap neticesinde, ders kitaplarındaki resimlemelerin öğrencilere estetik bakış açısı kazandırmaya yönelik olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 37. “Metnin içeriğini destekleyici görsel illüstrasyonlar kullanılmıştır.” İfadesini Ankara’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=61)

Ankara			
Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	3	4,9	4,9
Katılıyorum	40	65,6	70,5
Fikrim Yok	2	3,3	73,8
Katılmıyorum	14	23,0	96,7
Hiç Katılmıyorum	2	3,3	100,0
Total	61	100,0	

Araştırma kapsamına alınan Ankara’da ki öğretmenlerin “Metnin içeriğini destekleyici görsel illüstrasyonlar kullanılmıştır.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 37.’de gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 4,9’u tamamen katılıyorum, %65,6’sı katılıyorum, %3,3’ü fikrim yok, %23,0’ı katılmıyorum, %3,3’ü hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler değeri sayısal olarak açıkladığımızda ise 3 öğretmen tamamen katılıyorum, 40 öğretmen katılıyorum, 2 öğretmen fikrim yok, 14 öğretmen katılmıyorum, 2 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Ankara ilindeki öğretmenlerimizin anketimizde bulunan on dördüncü soruya verdikleri cevap neticesinde, ders kitaplarında metnin içeriğini destekleyici görsel illüstrasyonların kullanılmış olduğu görülmüştür.

Tablo 38. “Resimlemeler öğrencilerin ilgisini çekecek ve onları derse güdüleyecek düzeydedir.” İfadesini Ankara’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=61)

Ankara			
Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	2	3,3	3,3
Katılıyorum	35	57,4	60,7
Fikrim Yok	1	1,6	62,3
Katılmıyorum	20	32,8	95,1
Hiç Katılmıyorum	3	4,9	100,0
Total	61	100,0	

Araştırma kapsamına alınan Ankara’da ki öğretmenlerin “ Resimlemeler öğrencilerin ilgisini çekecek ve onları derse güdüleyecek düzeydedir.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 38’de gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 3,3’ü tamamen katılıyorum, %57,4’ü katılıyorum, %1,6’sı fikrim yok, %32,8’i katılmıyorum, %4,9’u hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdelerli değeri sayısal olarak açıkladığımızda ise 2 öğretmen tamamen katılıyorum, 35 öğretmen katılıyorum, 1 öğretmen fikrim yok, 20 öğretmen katılmıyorum, 3 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Ankara ilindeki öğretmenlerimizin anketimizde bulunan on beşinci soruya verdikleri cevap neticesinde, ders kitaplarındaki resimlemeler öğrencilerin ilgisini çekecek ve onları derse güdüleyecek düzeydedir.

Tablo 39.“Ders kitabında yer alan resimlemeler konunun daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunmaktadır.” İfadesini Ankara’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=61)

Ankara			
Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	2	3,3	3,3
Katılıyorum	36	59,0	62,3
Fikrim Yok	1	1,6	63,9
Katılmıyorum	20	32,8	96,7
Hiç Katılmıyorum	2	3,3	100,0
Total	61	100,0	

Araştırma kapsamına alınan Ankara’da ki öğretmenlerin “Ders kitabında yer alan resimlemeler konunun daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunmaktadır.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 39’da gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 3,3’ü tamamen katılıyorum, %59,0’u katılıyorum, %1,6’sı fikrim yok, %32,8’i katılmıyorum, %3,3’ü hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler sayısal olarak açıkladığımızda ise 2 öğretmen tamamen katılıyorum, 36 öğretmen katılıyorum, 1 öğretmen fikrim yok, 20 öğretmen katılmıyorum, 2 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Ankara ilindeki öğretmenlerimizin anketimizde bulunan on altıncı soruya verdikleri cevap neticesinde, ders kitabında yer alan resimlemeler konunun daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunmaktadır.

Tablo 40.“Resimlemeler öğrencilerin yaratıcı düşünme güçlerini geliştirmeye yöneliktir.” İfadesini Ankara’da ki öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=61)

Ankara			
Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	2	3,3	3,3
Katılıyorum	27	44,3	47,5
Fikrim Yok	2	3,3	50,8
Katılmıyorum	25	41,0	91,8
Hiç Katılmıyorum	5	8,2	100,0
Total	61	100,0	

Araştırma kapsamına alınan Ankara’da ki öğretmenlerin “Resimlemeler öğrencilerin yaratıcı düşünme güçlerini geliştirmeye yöneliktir.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 40’da gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 3,3’ü tamamen katılıyorum, %44,3’ü katılıyorum, %3,3’ü fikrim yok, %41,0’i katılmıyorum, %8,2’si hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdelerli değerleri sayısal olarak açıkladığımızda ise 2 öğretmen tamamen katılıyorum, 27 öğretmen katılıyorum, 2 öğretmen fikrim yok, 25 öğretmen katılmıyorum, 5 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Ankara ilindeki öğretmenlerimizin anketimizde bulunan on yedinci soruya verdikleri cevap neticesinde, ders kitabında yer alan resimlemelerin öğrencilerin yaratıcı düşünme güçlerini geliştirmeye yönelik olmadığı tespit edilmiştir..

5.9. Öğretmenlerin Ders Kitaplarında Kullanılan İllüstrasyonları Değerlendirmelerine Ait Bulgular

Tablo 41. “Ders kitabında yer alan illüstrasyonlar sınıf düzeyine uygundur.” İfadesini öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular.(n=118)

Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	11	9,3	9,3
Katılıyorum	85	72,0	81,4
Fikrim Yok	1	0,8	82,2
Katılmıyorum	16	13,6	95,8
Hiç Katılmıyorum	5	4,2	100,0
Toplam	118	100,0	

Araştırma kapsamına alınan öğretmenlerin “Ders kitabında yer alan illüstrasyonlar sınıf düzeyine uygundur.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 41.’de gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 9,3’ü tamamen katılıyorum, %72’si katılıyorum, %0,8’i fikrim yok, %13,6’sı katılmıyorum, %4,2’si hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler sayısal olarak açıkladığımızda ise 11 öğretmen tamamen katılıyorum, 85 öğretmen katılıyorum, 1 öğretmen fikrim yok, 16 öğretmen katılmıyorum, 5 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Genel değerlendirme sonuçlarında ders kitabında yer alan illüstrasyonların sınıf düzeyine uygun olduğu anlaşılmıştır.

Tablo 42. “İllüstrasyonlar bulunduğu metnin içeriğine uygundur.” İfadesini öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=118)

Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	8	6,8	6,8
Katılıyorum	88	74,6	81,4
Fikrim Yok	1	0,8	82,2
Katılmıyorum	18	15,3	97,5
Hiç Katılmıyorum	3	2,5	100,0
Toplam	118	100,0	

Araştırma kapsamına alınan öğretmenlerin “İllüstrasyonlar bulunduğu metnin içeriğine uygundur.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 42.’de gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 6,8’i tamamen katılıyorum, %74,6’sı katılıyorum, %0,8’i fikrim yok, %15,3’ ü katılmıyorum, %2,5’i hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler sayısal olarak açıkladığımızda ise 8 öğretmen tamamen katılıyorum, 88 öğretmen katılıyorum, 1 öğretmen fikrim yok, 18 öğretmen katılmıyorum, 3 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Genel değerlendirme sonuçlarında ders kitabındaki illüstrasyonların bulunduğu metnin içeriğine uygun olduğu anlaşılmıştır.

Tablo 43. “İllüstrasyonlar metne tutarlıdır”. İfadesini öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=118)

Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	11	9,3	9,3
Katılıyorum	84	71,2	80,5
Fikrim Yok	1	0,8	81,4
Katılmıyorum	19	16,1	97,5
Hiç Katılmıyorum	3	2,5	100,0
Toplam	118	100,0	

Araştırma kapsamına alınan öğretmenlerin “İllüstrasyonlar metne tutarlıdır.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 43.’de gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 9,3’ü tamamen katılıyorum, %71,2’si katılıyorum, %0,8’i fikrim yok, %16,1’i katılmıyorum, %2,5’i hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler değerleri sayısal olarak açıkladığımızda ise 11 öğretmen tamamen katılıyorum, 84 öğretmen katılıyorum, 1 öğretmen fikrim yok, 19 öğretmen katılmıyorum, 3 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Genel değerlendirme sonuçlarında ders kitabındaki illüstrasyonların metne tutarlı olduğu anlaşılmıştır.

Tablo 44. “İllüstrasyonlar öğrenciyi düşündürücü nitelikte midir?” İfadesini öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=118)

Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	11	9,3	9,3
Katılıyorum	49	41,5	50,8
Fikrim Yok	11	9,3	60,2
Katılmıyorum	40	33,9	94,1
Hiç Katılmıyorum	7	5,9	100,0
Toplam	118	100,0	

Araştırma kapsamına alınan öğretmenlerin “İllüstrasyonlar öğrenciyi düşündürücü nitelikte midir?” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 44.’de gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 9,3’ü tamamen katılıyorum, %41,5’i katılıyorum, %9,3’ü fikrim yok, %33,9’u katılmıyorum, %5,9’u hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler değeri sayısal olarak açıkladığımızda ise 11 öğretmen tamamen katılıyorum, 49 öğretmen katılıyorum, 11 öğretmen fikrim yok, 40 öğretmen katılmıyorum, 7 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Genel değerlendirme sonuçlarında öğretmenlerimizin soruya verdikleri cevaplar neticesinde, ders kitaplarındaki illüstrasyonların kısmen öğrenciyi düşündürücü nitelikte olduğu görülmüştür.

Tablo 45. “İllüstrasyonların sayfadaki konumlandırılma tarzı uygundur.” İfadesini öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=118)

Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	8	6,8	6,8
Katılıyorum	71	60,2	66,9
Fikrim Yok	8	6,8	73,7
Katılmıyorum	29	24,6	98,3
Hiç Katılmıyorum	2	1,7	100,0
Toplam	118	100,0	

Araştırma kapsamına alınan öğretmenlerin “İllüstrasyonların sayfadaki konumlandırılma tarzı uygundur.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 45.’de gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 6,8’i tamamen katılıyorum, %60,2’si katılıyorum, %6,8’i fikrim yok, %24,6’sı katılmıyorum, %1,7’si hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler değeri sayısal olarak açıkladığımızda ise 8 öğretmen tamamen katılıyorum, 71 öğretmen katılıyorum, 8 öğretmen fikrim yok, 29 öğretmen katılmıyorum, 2 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Genel değerlendirme sonuçlarında öğretmenlerimizin soruya verdikleri cevaplar neticesinde, ders kitabındaki illüstrasyonların sayfadaki konumlandırılma tarzının uygun olduğu görülmüştür.

Tablo 46. “Öğrencileri yanlış bilgilendirecek ve onlara olumsuz örnek olacak illüstrasyonlara(resimlemelere) yer verilmiştir.” İfadesini öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=118)

Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	4	3,4	3,4
Katılıyorum	31	26,3	29,7
Fikrim Yok	6	5,1	34,7
Katılmıyorum	52	44,1	78,8
Hiç Katılmıyorum	25	21,2	100,0
Toplam	118	100,0	

Araştırma kapsamına alınan öğretmenlerin “Öğrencileri yanlış bilgilendirecek ve onlara olumsuz örnek olacak illüstrasyonlara(resimlemelere) yer verilmiştir.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 46.’da gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 3,4’ü tamamen katılıyorum, %26,3’ü katılıyorum, %5,1’i fikrim yok, %44,1’i katılmıyorum, %21,2’si hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler sayısal olarak açıkladığımızda ise 4 öğretmen tamamen katılıyorum, 31 öğretmen katılıyorum, 6 öğretmen fikrim yok, 52 öğretmen katılmıyorum, 25 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Genel değerlendirme sonuçlarında öğrencileri yanlış bilgilendirecek ve onlara olumsuz örnek olacak illüstrasyonlara(resimlemelere) yer verilmediği görülmüştür.

Tablo 47. “İllüstrasyonlar (resimlemeler), öğrencilerde metni okumaya yönelik istek uyandırmaktadır.” İfadesini öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=118)

Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	11	9,3	9,3
Katılıyorum	56	47,5	56,8
Fikrim Yok	8	6,8	63,6
Katılmıyorum	38	32,2	95,8
Hiç Katılmıyorum	5	4,2	100,0
Toplam	118	100,0	

Araştırma kapsamına alınan öğretmenlerin “İllüstrasyonlar (resimlemeler), öğrencilerde metni okumaya yönelik istek uyandırmaktadır.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 47.’ de gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 9,3’ü tamamen katılıyorum, %47,5’i katılıyorum, %6,8’i fikrim yok, %32,2’si katılmıyorum, %4,2’si hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler sayısal olarak açıkladığımızda ise 11 öğretmen tamamen katılıyorum, 56 öğretmen katılıyorum, 8 öğretmen fikrim yok, 38 öğretmen katılmıyorum, 5 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Genel değerlendirme sonuçlarında illüstrasyonların (resimlemelerin), öğrencilerde metni okumaya yönelik istek uyandırmakta olduğu görülmüştür.

Tablo 48. ‘‘Ders kitabında farklı türde (resim, karikatür ve fotoğraf vb.) resimlemelere yer verilmiştir.’’ İfadesini öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=118)

Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	6	5,1	5,1
Katılıyorum	56	47,5	52,5
Fikrim Yok	13	11,0	63,6
Katılmıyorum	41	34,7	98,3
Hiç Katılmıyorum	2	1,7	100,0
Toplam	118	100,0	

Araştırma kapsamına alınan öğretmenlerin ‘‘Ders kitabında farklı türde (resim, karikatür ve fotoğraf vb.) resimlemelere yer verilmiştir.’’ İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 48.’ de gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 5,1’i tamamen katılıyorum, %47,5’i katılıyorum, %11,0’i fikrim yok, %34,7’si katılmıyorum, %1,7’si hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler değeri sayısal olarak açıkladığımızda ise 6 öğretmen tamamen katılıyorum, 56 öğretmen katılıyorum, 13 öğretmen fikrim yok, 41 öğretmen katılmıyorum, 2 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Genel değerlendirme sonuçlarında ders kitabında farklı türde (resim, karikatür ve fotoğraf vb.) resimlemelere yer verilmiş olduğu görülmüştür.

Tablo 49. “Resimlemelerde özellikle vurgulanmak istenen elemanlara dikkat çekilmiştir.” İfadesini öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=118)

Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	12	10,2	10,2
Katılıyorum	72	61,0	71,2
Fikrim Yok	6	5,1	76,3
Katılmıyorum	25	21,2	97,5
Hiç Katılmıyorum	3	2,5	100,0
Toplam	118	100,0	

Araştırma kapsamına alınan öğretmenlerin “Resimlemelerde özellikle vurgulanmak istenen elemanlara dikkat çekilmiştir.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 49.’ da gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 10,2’si tamamen katılıyorum, %61,0’i katılıyorum, %5,1’i fikrim yok, %21,2’si katılmıyorum, %2,5’i hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler değeri sayısal olarak açıkladığımızda ise 12 öğretmen tamamen katılıyorum, 72 öğretmen katılıyorum, 6 öğretmen fikrim yok, 25 öğretmen katılmıyorum, 3 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Genel değerlendirme sonuçlarında ders kitabındaki resimlemelerde özellikle vurgulanmak istenen elemanlara dikkat çekilmiş olduğu görülmüştür.

Tablo 50. “Resimlemelerde yalınlık ve kolay anlaşılabilirlik ilkesine uyulmuştur.” İfadesini öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=118)

Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	9	7,6	7,6
Katılıyorum	68	57,6	65,3
Fikrim Yok	9	7,6	72,9
Katılmıyorum	29	24,6	97,5
Hiç Katılmıyorum	3	2,5	100,0
Toplam	118	100,0	

Araştırma kapsamına alınan öğretmenlerin “Resimlemelerde özellikle vurgulanmak istenen elemanlara dikkat çekilmiştir.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 50.’de gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 7,6’sı tamamen katılıyorum, %57,6’sı katılıyorum, %7,6’sı fikrim yok, %24,6’sı katılmıyorum, %2,5’i hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler sayısal olarak açıkladığımızda ise 9 öğretmen tamamen katılıyorum, 68 öğretmen katılıyorum, 9 öğretmen fikrim yok, 29 öğretmen katılmıyorum, 3 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Genel değerlendirme sonuçlarında ders kitabındaki resimlemelerde yalınlık ve kolay anlaşılabilirlik ilkesine uyulduğu görülmüştür.

Tablo 51. “Resimlemelerde belirli bir bütünlük ve görsel devamlılık mevcuttur.” İfadesini öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=118)

Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	9	7,6	7,6
Katılıyorum	61	51,7	59,3
Fikrim Yok	5	4,2	63,6
Katılmıyorum	39	33,1	96,6
Hiç Katılmıyorum	4	3,4	100,0
Toplam	118	100,0	

Araştırma kapsamına alınan öğretmenlerin “Resimlemelerde belirli bir bütünlük ve görsel devamlılık mevcuttur.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 51.’de gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 7,6’sı tamamen katılıyorum, %51,7’si katılıyorum, %4,2’si fikrim yok, %33,1’i katılmıyorum, %3,4’ü hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler değeri sayısal olarak açıkladığımızda ise 9 öğretmen tamamen katılıyorum, 61 öğretmen katılıyorum, 5 öğretmen fikrim yok, 39 öğretmen katılmıyorum, 4 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Genel değerlendirme sonuçlarında ders kitabındaki resimlemelerde belirli bir bütünlük ve görsel devamlılık mevcut olduğu görülmüştür.

Tablo 52. “İllüstrasyonlarda karşılıklı iki sayfanın birlikte düzenlenmesine (karşılıklı iki sayfanın tek bir kompozisyon olarak düşünülmesine) dikkat edilmiştir.” İfadesini öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=118)

Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	10	8,5	8,5
Katılıyorum	57	48,3	56,8
Fikrim Yok	13	11,0	67,8
Katılmıyorum	34	28,8	96,6
Hiç Katılmıyorum	4	3,4	100,0
Toplam	118	100,0	

Araştırma kapsamına alınan öğretmenlerin “İllüstrasyonlarda karşılıklı iki sayfanın birlikte düzenlenmesine (karşılıklı iki sayfanın tek bir kompozisyon olarak düşünülmesine) dikkat edilmiştir.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 52.’de gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 8,5’i tamamen katılıyorum, %48,3’ü katılıyorum, %11,0’i fikrim yok, %28,8’i katılmıyorum, %3,4’ü hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler değerleri sayısal olarak açıkladığımızda ise 10 öğretmen tamamen katılıyorum, 57 öğretmen katılıyorum, 13 öğretmen fikrim yok, 34 öğretmen katılmıyorum, 4 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Genel değerlendirme sonuçlarında ders kitabındaki illüstrasyonlarda karşılıklı iki sayfanın birlikte düzenlenmesine (karşılıklı iki sayfanın tek bir kompozisyon olarak düşünülmesine) kısmen dikkat edilmiş olduğu görülmüştür.

Tablo 53. “Resimlemeler öğrencilere estetik bakış açısı kazandırmaya yöneliktir.” İfadesini öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=118)

Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	8	6,8	6,8
Katılıyorum	48	40,7	47,5
Fikrim Yok	11	9,3	56,8
Katılmıyorum	46	39,0	95,8
Hiç Katılmıyorum	5	4,2	100,0
Toplam	118	100,0	

Araştırma kapsamına alınan öğretmenlerin “Resimlemeler öğrencilere estetik bakış açısı kazandırmaya yöneliktir.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 53.’de gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 6,8’i tamamen katılıyorum, %40,7’si katılıyorum, %9,3’ü fikrim yok, %39,0’u katılmıyorum, %4,2’si hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler değeri sayısal olarak açıkladığımızda ise 8 öğretmen tamamen katılıyorum, 48 öğretmen katılıyorum, 11 öğretmen fikrim yok, 46 öğretmen katılmıyorum, 5 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Genel değerlendirme sonuçlarında ders kitabındaki resimlemelerin kısmen öğrencilere estetik bakış açısı kazandırmaya yönelik olduğu görülmüştür.

Tablo 54. “Metnin içeriğini destekleyici görsel illüstrasyonlar kullanılmıştır.” İfadesini öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=118)

Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	11	9,3	9,3
Katılıyorum	72	61,0	70,3
Fikrim Yok	7	5,9	76,3
Katılmıyorum	25	21,2	97,5
Hiç Katılmıyorum	3	2,5	100,0
Toplam	118	100,0	

Araştırma kapsamına alınan öğretmenlerin “Metnin içeriğini destekleyici görsel illüstrasyonlar kullanılmıştır.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 54.’ de gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 9,3’ü tamamen katılıyorum, %61,0’i katılıyorum, %5,9’u fikrim yok, %21,2’si katılmıyorum, %2,5’i hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler değeri sayısal olarak açıkladığımızda ise 11 öğretmen tamamen katılıyorum, 72 öğretmen katılıyorum, 7 öğretmen fikrim yok, 25 öğretmen katılmıyorum, 3 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Genel değerlendirme sonuçlarında ders kitabındaki metnin içeriğini destekleyici görsel illüstrasyonların kullanılmış olduğu görülmüştür.

Tablo 55. “Resimlemeler öğrencilerin ilgisini çekecek ve onları derse güdüleyecek düzeydedir.” İfadesini öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=118)

Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	7	5,9	5,9
Katılıyorum	68	57,6	63,6
Fikrim Yok	6	5,1	68,6
Katılmıyorum	33	28,0	96,6
Hiç Katılmıyorum	4	3,4	100,0
Toplam	118	100,0	

Araştırma kapsamına alınan öğretmenlerin “ Resimlemeler öğrencilerin ilgisini çekecek ve onları derse güdüleyecek düzeydedir.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 55’de gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 5,9’u tamamen katılıyorum, %57,6’sı katılıyorum, %5,1’i fikrim yok, %28,0’i katılmıyorum, %3,4’ü hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdelerli değeri sayısal olarak açıkladığımızda ise 7 öğretmen tamamen katılıyorum, 68 öğretmen katılıyorum, 6 öğretmen fikrim yok, 33 öğretmen katılmıyorum, 4 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Genel değerlendirme sonuçlarında ders kitabındaki resimlemelerin öğrencilerin ilgisini çekecek ve onları derse güdüleyecek düzeyde olduğu görülmüştür.

Tablo 56. “Ders kitabında yer alan resimlemeler konunun daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunmaktadır.” İfadesini öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=118)

Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	10	8,5	8,5
Katılıyorum	67	56,8	65,3
Fikrim Yok	5	4,2	69,5
Katılmıyorum	33	28,0	97,5
Hiç Katılmıyorum	3	2,5	100,0
Toplam	118	100,0	

Araştırma kapsamına alınan öğretmenlerin “Ders kitabında yer alan resimlemeler konunun daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunmaktadır.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 56’da gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 8,5’i tamamen katılıyorum, %56,8’i katılıyorum, %4,2’si fikrim yok, %28,0’i katılmıyorum, %2,5’i hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdelerli değerleri sayısal olarak açıkladığımızda ise 10 öğretmen tamamen katılıyorum, 67 öğretmen katılıyorum, 5 öğretmen fikrim yok, 33 öğretmen katılmıyorum, 3 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Genel değerlendirme sonuçlarında ders kitabında yer alan resimlemelerin konunun daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunduğu görülmüştür.

Tablo 57. “Resimlemeler öğrencilerin yaratıcı düşünme güçlerini geliştirmeye yöneliktir.” İfadesini öğretmenlerin değerlendirmesine ait bulgular. (n=118)

Öğretmen	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	10	8,5	8,5
Katılıyorum	59	50,0	58,5
Fikrim Yok	4	3,4	61,9
Katılmıyorum	40	33,9	95,8
Hiç Katılmıyorum	5	4,2	100,0
Toplam	118	100,0	

Araştırma kapsamına alınan öğretmenlerin “Resimlemeler öğrencilerin yaratıcı düşünme güçlerini geliştirmeye yöneliktir.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 57’de gösterilmiştir. Öğretmenlerin % 8,5’i tamamen katılıyorum, %50,0’si katılıyorum, %3,4’ü fikrim yok, %33,9’u katılmıyorum, %4,2’si hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler sayısal olarak açıkladığımızda ise 10 öğretmen tamamen katılıyorum, 59 öğretmen katılıyorum, 4 öğretmen fikrim yok, 40 öğretmen katılmıyorum, 5 öğretmen hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Genel değerlendirme sonuçlarında ders kitabında yer alan resimlemelerin kısmen öğrencilerin yaratıcı düşünme güçlerini geliştirmeye yönelik olduğu görülmüştür.

5.10. Uzmanların Ders Kitaplarında Kullanılan İllüstrasyonları Değerlendirmelerine Ait Bulgular.

Tablo 58. “Ders kitaplarındaki görselleri uygun buluyorum.” İfadesini uzmanların değerlendirmesine ait bulgular. (n=8)

Uzman	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	1	12,5	12,5
Katılıyorum	2	25,0	37,5
Fikrim Yok	1	12,5	50,0
Katılmıyorum	3	37,5	87,5
Hiç Katılmıyorum	1	12,5	100,0
Toplam	8	100,0	

Araştırma kapsamına alınan uzmanların “Ders kitaplarındaki görselleri uygun buluyorum.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 58’de gösterilmiştir. Uzmanların % 12,5’i tamamen katılıyorum, %25,0’i katılıyorum, %12,5’i fikrim yok, %37,5’i katılmıyorum, %12,5’i hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdelerle sayısal olarak açıkladığımızda ise 1 uzman tamamen katılıyorum, 2 uzman katılıyorum, 1 uzman fikrim yok, 3 uzman katılmıyorum, 1 uzman hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Uzmanlarımızın anketimizin birinci sorusuna verdikleri cevaplar neticesinde ders kitaplarındaki görseller uygun bulunmamıştır.

Tablo 59. “Ders kitaplarındaki görselleri eğitici ve öğretici buluyorum.” İfadesini uzmanların değerlendirmesine ait bulgular. (n=8)

Uzman	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	1	12,5	12,5
Katılıyorum	2	25,0	37,5
Fikrim Yok	1	12,5	50,0
Katılmıyorum	3	37,5	87,5
Hiç Katılmıyorum	1	12,5	100,0
Toplam	8	100,0	

Araştırma kapsamına alınan uzmanların “Ders kitaplarındaki görselleri eğitici ve öğretici buluyorum.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 59’da gösterilmiştir. Uzmanların % 12,5’i tamamen katılıyorum, %25,0’i katılıyorum, %12,5’i fikrim yok, %37,5’i katılmıyorum, %12,5’i hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler değeri sayısal olarak açıkladığımızda ise 1 uzman tamamen katılıyorum, 2 uzman katılıyorum, 1 uzman fikrim yok, 3 uzman katılmıyorum, 1 uzman hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Uzmanlarımızın anketimizin ikinci sorusuna verdikleri cevaplar neticesinde ders kitaplarındaki görseller eğitici ve öğretici bulunmamıştır.

Tablo 60. “Ders kitaplarının %100 eğitici ve çocuk sağlığına da uygun olduğunu düşünüyorum.” İfadesini uzmanların değerlendirmesine ait bulgular. (n=8)

Uzman	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	2	25,0	25,0
Katılıyorum	1	12,5	37,5
Fikrim Yok	1	12,5	50,0
Katılmıyorum	3	37,5	87,5
Hiç Katılmıyorum	1	12,5	100,0
Toplam	8	100,0	

Araştırma kapsamına alınan uzmanların “Ders kitaplarının %100 eğitici ve çocuk sağlığına da uygun olduğunu düşünüyorum.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 60’ da gösterilmiştir. Uzmanların % 25,0’i tamamen katılıyorum, %12,5’i katılıyorum, %12,5’i fikrim yok, %37,5’i katılmıyorum, %12,5’i hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler değerleri sayısal olarak açıkladığımızda ise 2 uzman tamamen katılıyorum, 1 uzman katılıyorum, 1 uzman fikrim yok, 3 uzman katılmıyorum, 1 uzman hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Uzmanlarımızın anketimizin üçüncü sorusuna verdikleri cevaplar neticesinde ders kitaplarının %100 eğitici ve çocuk sağlığına da uygun olduğu düşünülmemektedir.

Tablo 61 “Ders kitaplarındaki görselleri içeriğe uygun buluyorum.” İfadesini uzmanların değerlendirmesine ait bulgular. (n=8)

Uzman	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	1	12,5	12,5
Katılıyorum	2	25,0	37,5
Fikrim Yok	2	25,0	62,5
Katılmıyorum	2	25,0	87,5
Hiç Katılmıyorum	1	12,5	100,0
Toplam	8	100,0	

Araştırma kapsamına alınan uzmanların “Ders kitaplarındaki görselleri içeriğe uygun buluyorum.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 61’de gösterilmiştir. Uzmanların % 12,5’i tamamen katılıyorum, %25,0’i katılıyorum, %25,0’i fikrim yok, %25,0’i katılmıyorum, %12,5’i hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler değeri sayısal olarak açıkladığımızda ise 1 uzman tamamen katılıyorum, 2 uzman katılıyorum, 2 uzman fikrim yok, 2 uzman katılmıyorum, 1 uzman hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Uzmanlarımızın anketimizin dördüncü sorusuna verdikleri cevaplar neticesinde ders kitaplarındaki görsellerin içeriğe uygun bulunup bulunmadığı muallakta kalmıştır.

Tablo 62. “Ders kitaplarındaki görseller çocukları olumsuz etkiliyor.” İfadesini uzmanların değerlendirmesine ait bulgular. (n=8)

Uzman	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	2	25,0	25,0
Fikrim Yok	4	50,0	75,0
Katılmıyorum	1	12,5	87,5
Hiç Katılmıyorum	1	12,5	100,0
Toplam	8	100,0	

Araştırma kapsamına alınan uzmanların “Ders kitaplarındaki görseller çocukları olumsuz etkiliyor.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 62’de gösterilmiştir. Uzmanların % 25,0’i tamamen katılıyorum, %50,0’si fikrim yok, %12,5’i katılmıyorum, %12,5’i hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler değerleri sayısal olarak açıkladığımızda ise 2 uzman tamamen katılıyorum, 4 uzman fikrim yok, 1 uzman katılmıyorum, 1 uzman hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Uzmanlarımızın anketimizin beşinci sorusuna verdikleri cevaplar neticesinde ders kitaplarındaki görsellerin çocukları olumsuz etkileyip etkilemediği muallakta kalmıştır.

Tablo 63. “Kitapların pedagojik değerlendirmeden geçmesini uygun görüyorum.” İfadesini Uzmanların değerlendirmesine ait bulgular. (n=8)

Uzman	Sayı	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen Katılıyorum	4	50,0	50,0
Fikrim Yok	2	25,0	75,0
Katılmıyorum	1	12,5	87,5
Hiç Katılmıyorum	1	12,5	100,0
Toplam	8	100,0	

Araştırma kapsamına alınan uzmanların “Kitapların pedagojik değerlendirmeden geçmesini uygun görüyorum.” İfadesini değerlendirmelerine ait bulguların dağılımı tablo 63’de gösterilmiştir. Uzmanların % 50,0’si tamamen katılıyorum, %25,0’i fikrim yok, %12,5’i katılmıyorum, %12,5’i hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzdeler değerleri sayısal olarak açıkladığımızda ise 4 uzman tamamen katılıyorum, 2 uzman fikrim yok, 1 uzman katılmıyorum, 1 uzman hiç katılmıyorum şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Uzmanlarımızın anketimizin altıncı sorusuna verdikleri cevaplar neticesinde kitapların pedagojik değerlendirmeden geçmesinin uygun görüldüğü anlaşılmıştır.

Tablo 64. Öğretmenlere Yapılan Anket İçin Cronbach’s Alpha Değeri

Güvenirlilik İstatistiği	
Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items
0,939	0,940

Araştırma kapsamına alınan öğretmenlere yapılan anket için Cronbach's Alpha değeri (0,939) 0,7 – 1 arasında olduğu için güvenilirliği yeterlidir. Tabloda ki ortalamalar Cronbach's Alpha değeri (0,939) 1’e çok yakın olduğundan güvenilirliği yüksektir.

Tablo 65. Uzmanlara Yapılan Anket İçin Cronbach's Alpha Değeri

Güvenirlilik İstatistiği	
Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items
0,940	0,943

Araştırma kapsamına alınan uzmanlara yapılan anket için Cronbach's Alpha değeri (0,940) 0,7 – 1 arasında olduğu için güvenilirliği yeterlidir. Tabloda ki ortalamalar Cronbach's Alpha değeri (0,940) 1'e çok yakın olduğundan güvenilirliği yüksektir.

5. SONUÇ

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan sonuçlara ve bu sonuçlara göre sunulan önerilere yer verilmektedir.

İllüstrasyonu hayatımızda bir çok alanda kullanılmaktadır. Eğitim ve öğretim amacıyla kullanılan illüstrasyon (resimlemeler) da hayatın büyük bir parçasıdır. Çünkü illüstrasyonlar (resimlemeler) konuyu betimlemek ve konunun daha akılda kalıcı olmasını sağlamak adına çok önemli bir görevi üstlenmektedir. İlköğretim ders kitaplarındaki içeriğe uygun illüstrasyonlar (resimlemeler) , anlatılan konulardan daha çok ilgi çekmekte ve hayal gücünün gelişmesine de katkıda bulunmaktadır. Kitaplardaki görsel illüstrasyonlar (resimlemeler) Milli Eğitim Bakanlığı tarafından seçilen kurul tarafından hazırlanmaktadır. Bu tezle birlikte hazırlanan anket sorularında likert ölçeğine verilen yanıtlar, ilköğretim ders kitaplarında kullanılan illüstrasyonların öğrencinin yaşına uygun olup olmadığı hakkında bilgi vermektedir.

1. Öğretmenlerimizin verdiği yanıtlar neticesinde ders kitaplarındaki illüstrasyonların, kitaplar içerisindeki metinlere tutarlı ve uygun olduğunu göstermektedir.
2. İllüstrasyonların öğrenciyi düşündürücü nitelikte olup olmadığı hakkında öğretmenlerimizin kararsızlık içerisindeki yanıtlarından ortaya çıkan sonuç doğrultusunda; Konya ilindeki öğretmenlerimizin verdikleri cevaplarla olumlu ve olumsuz sonuç yakın olduğundan dolayı kısmen düşündürücü nitelikte olduğuna fakat Ankara ilindeki öğretmenlerimizin verdiği yanıtlar sonucunda ise illüstrasyonların düşündürücü nitelikte olmadığı sonucunu göstermektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde ise illüstrasyonların düşündürücü nitelikte olmadığı tespit edilmiştir.
3. İki ilimizde de verilen yanıtlar neticesinde illüstrasyonların (resimlemelerin), öğrencilerde metni okumaya yönelik kısmen istek uyandırmakta olduğu görülmüştür.

4. Genel değerlendirme sonuçlarında, ders kitabındaki illüstrasyonlarda karşılıklı iki sayfanın birlikte düzenlenmesine (karşılıklı iki sayfanın tek bir kompozisyon olarak düşünülmesine) kısmen dikkat edilmiş olduğu görülmüştür.
5. Genel değerlendirme sonuçlarında ders kitabındaki resimlemelerin kısmen öğrencilere estetik bakış açısı kazandırmaya yönelik olduğu görülmüştür.
6. Genel değerlendirme sonuçlarında ders kitabında yer alan resimlemelerin kısmen öğrencilerin yaratıcı düşünme güçlerini geliştirmeye yönelik olduğu görülmüştür.
7. Uzmanlarımızın yanıtlarına göre ise ders kitaplarındaki görseller uygun, eğitici ve öğretici bulunmadığı görülmüştür.
8. Uzmanlarımızın verdikleri cevaplar neticesinde ders kitaplarının %100 eğitici ve çocuk sağlığına da uygun olduğunun düşünülmemekte olduğu görülmüştür.
9. Uzmanlarımızın cevapları neticesinde ders kitaplarındaki görsellerin içeriğe uygun bulunup bulunmadığı ve çocukları olumsuz etkileyip etkilemediği muallakta kalmıştır.
10. Uzmanlarımız tarafından verilen cevaplar neticesinde son olarak kitapların pedagojik değerlendirmeden geçmesinin uygun görüldüğü anlaşılmıştır.

ÖNERİLER

Araştırmada elde edilen sonuçlardan hareketle şu öneriler yapılabilir.

Ders kitapları eğitim-öğretim hayatında önemli bir yere sahiptir. Teknolojik gelişmelerin çok fazla bir akselerasyon yakaladığı günümüzde eğitim öğretim de illüstrasyonların içeriğe uygun ve iyi bir şekilde kullanılması öğrencilerin başarısını çok önemli yönde etkilemektedir.

1. Ders kitaplarında kullanılan görsel illüstrasyonların detaylı bir şekilde senato tarafından incelenmesi, eldeki verilerin sonuçlarına dayanarak öğrenciye uygun

olmadığı görülen yerlerin düzeltilmesi, eğitim-öğretimde kullanılan kitapların daha verimli ve öğrencilere daha uygun olacağını ifade etmektedir.

2. Bilimsel araştırmaların yapılabilmesi için, Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu'nun düzenleyip arkasında durarak destek vereceği araştırma grupları oluşturulmalıdır.
3. Zaman sınırı koyulmaksızın, hazırlanan ders kitapları öğretmenler için denemeye sunulmalıdır.Öğretmenler, kendi eleştirilerini ve öğrencilerinin eleştirilerini ders kitaplarının oluşumunu sağlayan senatoya sunabilmelilerdir. Senato, eleştirileri dikkate alarak yeniden gözden geçirmeli, gerekli ek düzenlemeleri yapmalı, tekrardan ikinci bir deneme için öğretmenlerin ve öğrencilerin eleştirel değerlendirmelerine sunmalıdır. Alınan bu sonuçlar çerçevesinde yeniden düzeltmeler yapılarak ders kitaplarına son hali verilmelidir.
4. Ders kitaplarının oluşum sürecinde, kitaplara görsel illüstrasyonların eklenip tamamlanmasından sonra kurul tarafından tekrar kontrol edilmesi, şubelerine göre öğretmenlere inceletilmesi ve branş olarak o dersi verecek olan öğretmenlerden alınacak bir bilgi platformunun oluşturulması daha iyi bir sonuç elde edilmesine katkı sağlayabilir.

KAYNAKLAR

Akbaharer Arslan, İ. (2012). Çocuk Kitabı Resimlemelerinde Doku Kullanımı Ve Sayısal Cut-Out Yöntemiyle Bir Uygulama. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Akyol, Hayati (2007), “Görsel Okuma Ve Sunu”, İlköğretimde Türkçe Öğretimi, (Ed.:Ahmet Kırkkılıç, Hayati Akyol),Pegema Yayıncılık, Ankara.

Alkan, C. (1979). Eğitim Ortamları. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No:85, Ankara.

Alper, T. Ve Deretarla Gül, E. (2011, Ekim). Resimli Ders Kitaplarındaki Karakterlerin Duygu Durumlarının İncelenmesi. 3. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu, Ankara.

Artut,K. (2005) Özel Öğretim Yöntemleri Dersi. <http://www.egitim.cu.edu.tr>

Atmaca, A. Ertok (2006), “İlköğretim Ders Kitaplarında Görsel Tasarım ve Resimleme”, MEB Dergisi, S. 171, Ankara.

Ayçiçeği, A. (1999). Resmin tanımaya etkisi. Psikoloji Çalışmaları, 21, 93-110.

Ayhan, Y. (2010). İlköğretim 5. sınıf Türkçe ders kitabı resimlemelerinin biçim ve içerik açısından 11 yaş grubuna uygunluğu ve aynı yaş grubu öğrencilerin yaptığı resimlemelerle karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Başaran, M. ve Özkara Y. (2011, Mayıs). 4. sınıf Türkçe ders kitaplarında kullanılan görsellerin işlevleri açısından değerlendirilmesi. X. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu, Sivas.

Başbuğu Özge, İllüstrasyon Sanatının Tarihsel Süreç İçerisinde Teknik ve Anlatım Olarak İncelenmesi, 2007, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Grafik Anasanat Dalı, s. 4, 12.

Baş, B. (2012). Çocuk edebiyatı. İstanbul: Kriter Yayınevi.

Baş, B. ve İnan Yıldız, F. (2014). İlkokul Türkçe ders kitaplarının resim-metin ilişkisi açısından öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11(28), 139-151.

Baş, B. ve İnan Yıldız, F. (2015). Türkçe 1. sınıf ders kitabının resim-metin ilişkisi açısından değerlendirilmesi. International Online Journal of Educational Sciences, 7(1), 230-241.

Becer Emre, 2009, İletişim ve Grafik Tasarım, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 7.Baskı, s. 87.

Becer, E. (1996, Haziran). Bir kitabın grafik tasarımı: armonik kurallar, değerlendirme yöntemleri ve değişen koşullar. Türkiye ve Almanya'da İlköğretim Ders Kitapları Sempozyumu, Ankara. Ankara: Tömer Dil Eğitim Merkezi Yayınları No:1

Becer, E. (1997). İletişim ve Grafik Tasarım. Ankara: Dost Kitabevi.

Becer Emre, 2009, İletişim ve Grafik Tasarım, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 7.Baskı, s.84-87

Boydaş, N. (2003) Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Görsel Düzen Açısından Değerlendirilmesi. Ankara: Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Sosyal Bilgiler. Gündüz Yayıncılık

Carney, R., Levin, J.R., (2002). Pictorial Illustrations Still Improve Students' Learning From Text. Educational Psychology Review. Vol. 14, No. 1.

Coşkun, H. (1996). Eğitim Teknolojisi ve Kültürlerarası Eğitim Bağlamında İlköğretim İkinci Sınıf Türkçe ve Almanca Ders Kitaplarının İçerik Sorunları. Ankara:Türkiye ve Almanya'da İlköğretim Ders Kitapları,

Demirel, Özcan-KIROĞLU, Kasım (2005), Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme, PegemA Yayıncılık, Ankara.

Emiroğlu,Ö.(2000). Polonya'da Çocuk Kitapları. 1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu. Ankara: Tömer Dil Eğitim Merkezi Yayınları No:1

Evrans, U. (2000). Fotoğraf ve İllüstrasyonun Görsel Medyadaki Etkileşimli Fonksiyonları. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.

Glenberg, A.M ve Langston W.E., (1992). Comprehension Of İllustrated Text: Pictures Help To Build Mental Models. J.Mem Lang.

Gikonv, Jacqueline, (1991), Graphic İllüstration in Black and White, Design Press, Newyork.

Güneş, F. (2002). Ders Kitaplarının İncelenmesi. Ankara: Ocak Yayınları.

Gürkan,T.,Gökçe,E. (2000) İlköğretim İlkokuma-Yazma Kitaplarının İncelenmesi. 1.Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu. Ankara: Tömer Dil Eğitim Merkezi Yayınları No:1

Gökkaya,K,Oruç,Ş.(2003) Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Görsel Materyallerin

Kullanımına Bir Örnek: Fotoğraf. Ankara: Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Sosyal Bilgiler. Gündüz Yayıncılık

Güneş, Firdevs (2007), Türkçe Öğretimi ve Zihinsel Yapılandırma, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Gyselinck V. and Tardieu H. (1994). Illustrations, Mental Models, And Comprehension Of Instactional Text. In Shnotz W ve Kulhavy RW. Comprehension Graphics, Nort-Holland, Amsterdam.

<http://ahmetatangrafiktasarim.blogspot.com/2010/03/gelenekselden-dijitale-illustrasyon.html> (21.04.2012).

<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/157/isler.htm>.

İşler, Ahmet (2003), “Ders Kitaplarında İllüstrasyon ve İşlevleri”

Kaptan, A.Y.(1996). Afişte İllüstrasyonun Yeri ve Önemi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kaptan Ata Yakup, 1996, Afişte İllüstrasyonun Yeri ve Önemi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Samsun, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 56-57

Kılıç, Abdurrahman-SEVEN, Serdal (2004), Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme, PegemA Yayıncılık, Ankara.

Küçükahmet, Leyla (2001), Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Küçükahmet, L. (2002). Öğretimde Plânlama ve Değerlendirme. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kürşad Deniz, 2008, Moda İllüstrasyonu ve Türkiye’de Moda İllüstrasyonu Üzerine Bir Araştırma, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Isparta, Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, s. 15-16.

Kürşad Deniz, 2008, Moda İllüstrasyonu ve Türkiye’de Moda İllüstrasyonu Üzerine Bir Araştırma, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Isparta, Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, s.9.

Levin, J.R. and Mayer, RE.(1993). “Understanding Illustrations in Text” Larning From Textbooks: Theory and Practice. Ed. Andwoodward BK, Britton A. and Binkly M. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates.

Meb (1995), Tebliğler Dergisi, S. 2434, MEB Yayınları, Ankara.

Meb (2005), İlköğretim Türkçe Dersi Programı ve Kılavuzu(1-5), Ankara.

Meydan Larousse, 1971, İstanbul, Meydan Yayınevi, 6.Cilt., s.280.

Oğuzkan, Ferhan (2001), Çocuk Edebiyatı, Anı Yayıncılık, Ankara.

Özbay, Murat, (2006), Özel Öğretim Yöntemleri I, Öncü Kitap Yayın, Ankara.

Pekmezci, H., (1996). “İlköğretim Ders Kitaplarındaki Resimlerin Çocuğun Görsel Eğitimine Etkileri”; Türkiye’de ve Almanya’da İlköğretim Ders Kitapları, Hacettepe Üniversitesi GSF ve Ankara Alman Kültür Merkezi, Bizim Büro Basımevi.

Raney, C.,(1998). A Matter Of Survival. On Begin Visually Literate The English And Media Magazine.

Saban, Ahmet (2005), Çoklu Zeka Teorisi ve Eğitim, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Sarı Nihan, 2006, Çocuk Kitapları İllüstrasyonları Üzerine Bir Araştırma Ve Bir Örnekleme, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim Öğretmenliği Programı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s. 23.

Sarı, N. (2006). Çocuk Kitapları İllüstrasyonları Üzerine Bir Araştırma Ve Bir Örnekleme, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim Öğretmenliği Programı Yüksek Lisans Tezi.

Şahin, T. Y.-Yıldırım, S. (1999), Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme, Anı Yayıncılık, Ankara.

TDK (2005), Türkçe Sözlük, TDK, 10. Baskı, Ankara.

Turan, N. (2000) Çocuk Kitapları Resimlemesi. 1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu.

Waddil, V.D. (1998). Pictoral Enhancement Of Text Memory: Limitations Imposed By Picture Type And Comprehension Skill. Mem. Conbg.

Wıgan Mark, 2012, Görsel İllüstrasyon Sözlüğü. M. E. Uslu (Çev.), İstanbul, Literatür Yayınları: 636 Görsel Sözlükler Dizisi: 04, s.285.

Wıgan, M. (2012). Görsel İllüstrasyon Sözlüğü. M. E. Uslu (Çev.) İstanbul: Literatür Yayınları: 636 Görsel Sözlükler Dizisi: 04 , s. 274-275.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Feyza Nur İNCE
Doğum Yeri – Tarihi : KONYA – 12.03.1994
E-Posta Adresi : feyzanurdesign@gmail.com

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi :2017, *KTO Karatay Üniversitesi,*
Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, Grafik Tasarım
Yüksek Lisans Öğrenimi :2019 *KTO Karatay Üniversitesi, Sosyal Bilimler*
Enstitüsü, Grafik Tasarım Anabilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller : *İngilizce, İtalyanca*
Bilimsel Faaliyetleri : -

İŞ DENEYİMİ

Stajlar : 2016 - 2017, Grafik Tasarımcı, İmece Reklam&Tasarım
2015 - 2016, Grafik Tasarımcı, KONTV
2014 - 2015, Grafik Tasarımcı, Designport Uluslararası
Reklam & Fuar Hizmetleri San.Tic.Ltd.Şti
Projeler : -
Çalıştığı Kurumlar : 2017, Grafik Tasarımcı, PEMA KOLEJİ
2019, Grafik Tasarımcı/Sosyal Medya UZMANI,
FENCEBİR KOLEJİ

Tarih: 01 Ocak 2020

EK 1. ÖRNEK BİRİNCİ EK

ANKET FORMU

Bu anket formu KTO Karatay Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yürütülmekte olan **“İlköğretim Ders Kitaplarında Kullanılan İllüstrasyonların Öğrencilerin Yaşına Uygunluğunun Değerlendirilmesi : İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının İncelenmesi”** başlıklı yüksek lisans tez çalışması için yapılmaktadır. Bu araştırma **sadece** kitap içerisindeki görsellerin öğrenci yaşına uygunluğunu değerlendirmek içindir. Sizlerden edinilecek bilgiler tamamen bilimsel amaçlı kullanılacaktır. Katkılarınız bizim için önemlidir.

Şimdiden değerli katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Feyza Nur İNCE
KTO Karatay Üniversitesi
Grafik Tasarım

Belge 1. Öğretmenlerin İlköğretim Kitaplarındaki İllüstrasyonlar ile İlgili Görüşlerine Sunulacak Olan Anket Soruları

Not : * İllüstrasyon = Dijital Çizim (Resimleme , Görsel)

1- Lütfen size uygun cevabı işaretleyiniz.

KİŞİSEL BİLGİLER						
1	Görev Yapılan İl					
2	Yaşınız					
3	Cinsiyetiniz	Erkek ( )	Kadın ( )			
4	Medeni Haliniz	Evli ( )	Bekar ( )			
5	Öğrenim Durumunuz	Lise ( )	Yüksekokul ( )	Fakülte ( )	Yük. Lisans ( )	Doktora ( )
6	Hizmet Süreniz	1-3 ( )	3-6 ( )	7-10 ( )	10-15 ( )	15 ve Üstü ( )

2- Lütfen görev yapmakta olduğunuz kurumda, ders içerisinde kullanılan kitapların içeriklerini ve görsellerini düşünerek cevap veriniz.

SORU NO	Değerlendirilen Özellikler	Tamamen Katılıyor	Katılıyor	Fikrim Yok	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyor
1	Ders kitabında yer alan illüstrasyonlar sınıf düzeyine uygundur.	( )	( )	( )	( )	( )
2	İllüstrasyonlar bulunduğu metnin içeriğine uygundur.	( )	( )	( )	( )	( )
3	İllüstrasyonlar metne tutarlıdır.	( )	( )	( )	( )	( )
4	İllüstrasyonlar öğrenciyi düşündürücü nitelikte midir?	( )	( )	( )	( )	( )
5	İllüstrasyonların sayfadaki konumlandırılma tarzı uygundur.	( )	( )	( )	( )	( )
6	Öğrencileri yanlış bilgilendirecek ve onlara olumsuz örnek olacak illüstrasyonlara (resimlemelere) yer verilmiştir.	( )	( )	( )	( )	( )
7	İllüstrasyonlar (resimlemeler), öğrencilerde metni okumaya yönelik istek uyandırmaktadır.	( )	( )	( )	( )	( )
8	Ders kitabında farklı türde (resim, karikatür ve fotoğraf vb.) resimlemelere yer verilmiştir.	( )	( )	( )	( )	( )
9	Resimlemelerde özellikle vurgulanmak istenen elemanlara dikkat çekilmiştir.	( )	( )	( )	( )	( )
10	Resimlemelerde yalnlık ve kolay anlaşılabilirlik ilkesine uyulmuştur.	( )	( )	( )	( )	( )
11	Resimlemelerde belirli bir bütünlük ve görsel devamlılık mevcuttur.	( )	( )	( )	( )	( )
12	İllüstrasyonlarda karşılıklı iki sayfanın birlikte düzenlenmesine (karşılıklı iki sayfanın tek bir kompozisyon olarak düşünülmesine) dikkat edilmiştir.	( )	( )	( )	( )	( )
13	Resimlemeler öğrencilere estetik bakış açısı kazandırmaya yöneliktir.	( )	( )	( )	( )	( )
14	Metnin içeriğini destekleyici görsel illüstrasyonlar kullanılmıştır.	( )	( )	( )	( )	( )
15	Resimlemeler öğrencilerin ilgisini çekecek ve onları derse güdüleyecek düzeydedir.	( )	( )	( )	( )	( )
16	Ders kitabında yer alan resimlemeler konunun daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunmaktadır.	( )	( )	( )	( )	( )
17	Resimlemeler öğrencilerin yaratıcı düşünme güçlerini geliştirmeye yöneliktir.	( )	( )	( )	( )	( )

ANKET FORMU

Bu anket formu KTO Karatay Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yürütülmekte olan **“İlköğretim Ders Kitaplarında Kullanılan İllüstrasyonların Öğrencilerin Yaşına Uygunluğunun Değerlendirilmesi : İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının İncelenmesi”** başlıklı yüksek lisans tez çalışması için yapılmaktadır. Bu araştırma **sadece** kitap içerisindeki görsellerin öğrenci yaşına uygunluğunu değerlendirmek içindir. Sizlerden edinilecek bilgiler tamamen bilimsel amaçlı kullanılacaktır. Katkılarınız bizim için önemlidir.

Şimdiden değerli katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Feyza Nur İNCE
KTO Karatay Üniversitesi
Grafik Tasarım

Belge 2. Uzmanların İlköğretim Kitaplarındaki İllüstrasyonlar ile İlgili Görüşlerine Sunulacak Olan Anket Soruları

Not: * İllüstrasyon = Dijital Çizim (Resimleme , Görsel)

1- Lütfen size uygun cevabı işaretleyiniz.

KİŞİSEL BİLGİLER						
1	Görev Yapılan İl					
2	Yaşınız					
3	Cinsiyetiniz	Erkek ( )	Kadın ( )			
4	Medeni Haliniz	Evli ( )	Bekar ( )			
5	Öğrenim Durumunuz	Lise ( )	Yüksekokul ( )	Fakülte ( )	Yük.Lisans ( )	Yüksekokul ( )
6	Hizmet Süreniz	1-3 ( )	3-6 ( )	7-10 ( )	1-3 ( )	3-6 ( )

2- Lütfen görev yapmakta olduğunuz kurumda, ders içerisinde kullanılan kitapların içeriklerini ve görsellerini düşünerek cevap veriniz.

SORU NO	Değerlendirilen Özellikler	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim Yok	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1	Ders kitaplarındaki görselleri uygun buluyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
2	Ders kitaplarındaki görselleri eğitici ve öğretici buluyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
3	Ders kitaplarının %100 eğitici ve çocuk sağlığına da uygun olduğunu düşünüyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
4	Ders kitaplarındaki görselleri içeriğe uygun buluyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
5	Ders kitaplarındaki görseller çocukları olumsuz etkiliyor.	( )	( )	( )	( )	( )
6	Kitapların pedagojik değerlendirmeden geçmesini uygun görüyorum.	( )	( )	( )	( )	( )

ETİK KURUL/KOMİSYON İZİNİ

T.C.
KTO KARATAY ÜNİVERSİTESİ
İNSAN ARAŞTIRMALARI ETİK KURUL KARARI

Toplantı Sayısı: 2

Toplantı Tarihi:08.02.2019

Karar Sayısı: 2019/02/02: Dr. Öğr. Üyesi Bülent BİNGÖL'ün "İlköğretim Ders Kitaplarında Kullanılan İllüstrasyonların Öğrencilerin Yaşına Uygunluğunun Değerlendirilmesi : İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının İncelenmesi " isimli araştırma projesi çalışması ile ilgili 07.02.2019 tarihli dilekçesi ve ekleri görüşüldü. Görüşme sonunda araştırma projesi çalışmasının Dr. Öğr. Üyesi Bülent BİNGÖL'ün sorumluluğunda yürütülmesinin uygun olduğuna oy birliği ile karar verilmiştir.

Sorumlu Araştırmacı : Dr. Öğr. Üyesi Bülent BİNGÖL

Yardımcı Araştırmacılar: Feyza Nur İNCE

Prof. Dr. Çağrı ÜNİSAN
İnsan Araştırmaları Etik Kurul Başkanı